

LUFTLED

LUFTMAKTSTIDSSKRIFT // NR. 1 APRIL 2020

TEMA:

NORDISK FORSVARSSAMARBEID

- Ikke i stedet for NATO, men i tillegg til
- Vekst, fall og reorientering
- Norden som ett operasjonsteater

03

LEDER

Espen Gukild

06

STATUS OG UTVIKLING PÅ NORDISK SAMARBEID

Frank Bakke-Jensen

08

DEN HISTORISKE DEBATTEN

Øistein Espenes

12

NORDISK FORSVARSSAMARBEID DE SISTE 20 ÅRENE

Håkon Lunde Saxi

16

NORDEN; ETT GEMENSAMT OPERATIONSOMRÅDE

Karlis Neretnieks

20

A DANISH PERSPECTIVE ON NORDIC DEFENCE COOPERATION

Peter Michael Nielsen

24

NORDISKT MILITÆRT SAMARBETE

Michael Claesson

28

THE NORDIC DIMENSION IN FINLAND'S NETWORKED DEFENCE COOPERATION

Henri Vanhanen

32

NORDIC-BALTIC REGIONAL SECURITY AND COOPERATION

Rachel Ellehuus

36

NAOC OG DET OPERATIVE NORDISKE SAMARBEIDET

Gjert Lage Dyndal og Lina Kongshavn

40

NORECAS - ET NORDISK FORSVARSSAMARBEID

Ole Reidar Mathisen

42

ET FELLESNORDISK MULIGHETSROM FOR FORSVARSLOGISTIKK

Petter Jansen

NORDISK FORSVARSSAMARBEID

Et nytt alvor har åpnet opp for tettere nordisk forsvarssamarbeid etter Russlands annektering av Krim-halvøya i 2014.

Foto: Forsvaret

46

KONGSBERG OG PATRIA STRATEGISKE SAMARBEIDSPARTNERE

Ove Lied og Kyrre Lohne

50

LUFTMAKTSEMINARET 2020

Petter Berg Torgersen og Mari Tjelta

52

BOKANMELDelse: LUFTENS TYRANNER

Ole Jørgen Maaø

54

NEWSLETTER

56

LMS FORENINGSNYTT

LUFTLED

UTGIS AV LUFTMILITÆRT SAMFUND (LMS)

Luftmilitært Samfund
BK 9 Rygge flystasjon
Flyplassveien 300
1590 Rygge

E-POST: luftmils@online.no

TLF: 992 08 711

WEBSITE: www.luftmils.no

Forfatteren er ansvarlig for innholdet. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegget.

REDAKTØR: Svein Holtan
svein.holtan@gmail.com

FORSIDE: Russland er en felles utfordring for de nordiske landene. Illustrasjonen er gjengitt med tillatelse fra Etterretningstjenesten. Bildet er manipulert.

DESIGN, TRYKK OG DISTRIBUSJON: konsis.no

NESTE UTGAVE:
Juni 2020.
Deadline materiell:
15. mai 2020.

© All gjengivelse fra magasinet skal krediteres LUFTLED.

Miljømerket trykksak,
241 785

NORDISK SAMARBEID

Et utstrakt forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid har eksistert siden 1949, mellom Danmark, Island og Norge som NATO-medlemsnasjoner. Det kan anføres nære historiske, språklige, kulturelle og geografiske forbindelser også til Sverige og Finland, men måten man har valgt å ivareta sine sikkerhets- og forsvarspolitiske interesser på har vært ulike. Det samme gjelder selve innretningen av landenes militære styrker. Det var initiativ om å opprette et forsvarsforbund mellom nordiske nasjoner etter andre verdenskrig, men dette strandet. Sverige og Finland valgte nøytralitetslinjen, Danmark, Island og Norge valgte NATO. Skillet mellom oss allierte på den ene siden og Sverige og Finland på den andre, har de senere år minsket i den forstand at partnerskapet med NATO har blitt etablert, utvidet og formalisert.

I egen tid som operativ ved avdeling hadde vi utstrakt samarbeid med Danmark og (på) Island. Vi trente og drev daglig styrkeproduksjon med danske fly i Skagerrak. Til Island fløy vi og trente med amerikanske avdelinger stasjonert på Keflavik. En gang i blant fløy vi til Sätenäs i Sør-Sverige eller Kallax i nord, på SVENOR-besøk som ledd i samarbeidet med alternativ-landingsplass i våre respektive land. På midten av nittitallet hadde vi en skvadron-utveksling mellom Bodø og Kallax og rundt tusenårskiftet deltok vi med F-16 fra Rygge på en Partnerskap for Fred-øvelse på Ronneby.

Et bottom up-samarbeid i form av Cross Border Training utviklet seg mellom Bodø, Kallax og Rovaniemi fra høsten 2008, et samarbeide som etterhvert ble mer omfattende. Denne virksomheten i form av trening og øving mellom kampflyenheter i Finland, Sverige og Norge har vært en suksess. Det har i årenes løp imidlertid ikke manglet på politiske intensjoner og samarbeidsområder som ikke har manifestert seg i noe som har gitt operativ evne, effekt og kostnadsbesparelser. Cross Border Training og øvelser i nord har gitt verdifull effekt og reduserte kostnader på grunn av geografisk nærhet og muligheter for effektiv samtrening. Svenske og finske tilnærminger til NATO-språkbruk, prosedyrer og standarder har bidratt positivt. Felles transportflytjenester i norden med ulike fly, eller ulike modeller av samme fly, eller ulike logistikksystemer for samme fly og modell, sammenholdt med ulike oppdragsstøtte-systemer på ulike og ikke-utvekslingsbare sikkerhetssystemer/-domener, har vanskeliggjort fellesnordiske transportflyløsninger.

Å velge og prioritere de rette samarbeidsområder og former for samarbeid fremstår som viktige. Nordisk samarbeid kan eksistere i ulike fora og sammenhenger. Selv har jeg hatt gleden av godt nordisk samarbeide i operasjoner utenlands. Forhåpentligvis blir vi som lesere av denne utgaven av Luftled litt klokere slik at vi kan gjøre oss opp en mening om fremtidens nordiske samarbeid.

«Det har i årenes løp imidlertid ikke manglet på politiske intensjoner og samarbeidsområder som ikke har manifestert seg i noe som har gitt operativ evne, effekt og kostnadsbesparelser»

OBERSTLØYTNANT ESPEN GUKILD

Leder LMS

Leder Espen Gukild
Torgny Segerstedsvei 13, 1517 Moss
Tlf: 951 73 389
E-post: gukild@hotmail.com

Nestleder Øyvind Kirsebom Strandman
Kløfteneveien 19, 1642 Saltnes
Tlf: 992 087 66
E-post: okstrandman@gmail.com

Sekretær Kjell R. Bugge
Risøyveien 29, 3290 Stavern
Tlf: 992 08 711
E-post: buggekjell@online.no

Kasserer Lars van Graas
Drammensveien 52 C, 0271 Oslo
Tlf: 928 36 914
E-post: lvgraas@gmail.com

Styremedlem Knut Fredrik Fossum
Nedre Gleinåsen 16, 3440 Røyken
Tlf: 31 28 58 83/976 08 028
E-post: kffossum@hotmail.no

Styremedlem Ida Bjørklund Heggheim
Munkerudveien 79 G, 1165 Oslo
Tlf: 980 52 738
E-post: idbjorklund@gmail.com

Styremedlem Hans Magnus Lie
Goenveien 4, 1580 Rygge
Tlf: 976 97 880
E-post: hmagnuli@online.no

Varamedlem Reidar Ødegaard
Bjørnåsveien 119, 1596 Moss
Tlf: 907 78 438
E-post: roedegaa@online.no

Varamedlem
Christine H. Torjussen
Tlf: 906 66 479
E-post: chuseby@fhs.mil.no

Varamedlem Olav Aamoth
Hvalskroken 29, 1394 Nesbru
Tlf: 66 84 85 43/938 62 325
E-post: oaamoth@online.no

NORDEN SØKER SAMMEN

De nordiske landene er gjensidig avhengige av hverandre i en alvorlig krise eller i krig. Norge har Finland og Sverige som en buffer mot Øst. Norge er sammen med Danmark avgjørende viktig for Sverige og Finland for å sikre forsyninger fra USA og som oppmarsj- og baseområde for forsterkningsstyrker. Og Danmark har gjensidige interesser i Arktis med Norge.

Men til tross for et felles trusselbilde har samarbeidet mellom landene vært begrenset, mye på grunn av ulike historiske erfaringer og sikkerhetspolitiske valg. Nordic Defence Coop-

eration i 2008 ble starten på en ny tilnærming som for alvor fikk fart etter Russlands innmarsj på Krimhalvøya og Ukraina i 2014.

Den utfordrende sikkerhetssituasjonen i Østersjøområdet og i nordområdene, i parallell med våpenutviklingen, tydeliggjør at Norden må ses som ett operasjonsområde. De nordiske landene søker derfor tettere samarbeid. Norge og Danmark med NATO i ryggen, og Finland og Sverige med bi- og trilaterale avtaler med USA.

Bildet viser svenske JAS Gripen, finsk F-18 og norsk F-16 i samøving under Arctic Air Meet i 2012 i nærheten av Luleå i Sverige. Foto: Louise Levin/Försvarsmakten.

STATUS OG UTVIKLING PÅ NORDISK SAMARBEID

Det nordiske forsvarssamarbeidet er i god utvikling. I 2018 sluttet alle de nordiske landene seg til den nye visjonen for NORDEFCO-samarbeidet frem mot 2025. Dokumentet slår fast at landene skal «forbedre forsvarskapasiteter og samarbeide i fred, krise og konflikt».

TEKST: FORSVARSMINISTER
FRANK BAKKE-JENSEN

Det nordiske forsvarssamarbeidet har fått ny drivkraft de siste årene og Norge ønsker å styrke dette samarbeidet der det er mulig, men samtidig beholde NATO som hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk. Samarbeid over grensene til Sverige og Finland har et stort potensiale.

De faktorene som i størst grad preger det norske trusselbildet er knyttet til Russland. Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk blir preget av vår geografi med lang kystlinje og plassering i Nord-Europa. Vi har store økonomiske interesser i havområdene utenfor Norge samtidig som vi grenser til Kolahalvøya, der Russland har stasjonert store konvensjonelle styrker og en av

«Den nye situasjonen i våre nærområder krever at likesinnede land samarbeider for avskrekke og operere sammen dersom det oppstår en konflikt i dette område»

▼ Ved å øve sammen – og med NATO – styrker vi vår felles evne til å stå sammen som naboer, dersom det en gang skulle bli nødvendig. Ikke i stedet for NATO, men i tillegg til.
Foto: Torbjørn Kjosvold/
Forsvaret

verdens største ansamling av kjernefysiske kapabiliteter. Russisk militær aktivitet i havområdene utenfor Norge preges av Bastionsforsvarskonseptet. Det innebærer at Russland søker kontroll i de nordlige havområdene, og har ambisjoner om å kunne blokkere forsyningslinjene i det såkalte Grønland, Island og UK-gapet. Øvelse Ocean Shield var den største maritime øvelsen vi har sett på 30 år. For første gang siden den kalde krigen så vi at Russland etablerte en sjømilitær nektelse i området fra Murmansk i nord til de danske beltene i sør, samtidig som de opererte fra Østersjøen. Den nye situasjonen i våre nærområder krever at likesinnede land samarbeider for avskrekke og operere sammen dersom det oppstår en konflikt i dette område. En sikkerhetspolitisk krise i Nord-Europa vil trolig påvirke alle de nordiske landene.

NORDEFECO

Det flernasjonale forsvarssamarbeidet Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO) ble etablert i 2009. Målet med dette samarbeidet er å styrke deltakerlandenes nasjonale forsvar, kartlegge mulige synergier og finne effektive felles løsninger. Dette har vært målet siden NORDEFECO begynte, og det utgjør fortsatt grunnlaget for det nordiske forsvarssamarbeidet. Men siden 2014 har samarbeidet blitt mer operativt og fokusert på sikkerhetssituasjonen i våre nærområder. I 2018 sluttet alle de nordiske landene seg til den nye visjonen for NORDEFECO-samarbeidet frem mot 2025. Dokumentet slår fast at landene skal «forbedre forsvarskapasiteter og samarbeide i fred, krise og konflikt». Visjonen har også en tilhørende handlingsplan med 16 mål for samarbeid innen øving og trening, cyber, forsvarsindustri, logistikk samarbeid, totalforsvar, situasjonsforståelse og internasjonale operasjoner. Totalforsvar, øvelser og trening og samarbeid om cyberforsvar og digitale trusler fremstår som tre områder Norge ønsker å løfte frem i NORDEFECO-samarbeidet for å realisere målet i visjonen om samarbeid i fred, krise og konflikt.

For Norge er NORDEFECO et verdifullt forum for sikkerhetspolitisk dialog og informasjonsutveksling om sikkerhetspolitisk- og militær utvikling i våre nærområdene. Det er etablert et gradert VTC-system mellom landene som brukes hyppig av embetsverket og politisk ledelse. Jeg har selv diskutert med mine nordiske motparter over dette sambandet og opplever det som veldig nyttig å ha fortløpende kontakt utover ministermøter, samt drøfte internasjonale situasjoner som har implikasjoner for hele Norden. Dette forbedrer vår situasjonsforståelse samtidig som vi opprettholder hyppig dialog med vår naboer. De nordiske forsvarsministrene er enige om å bruke dette systemet ofte.

SAMØVING OG NORDISK SAMARBEID I LUFTDOMENET

Det praktiske samarbeidet innenfor øvelser og trening har blitt mer konkret og bør videreutvikles. For å kunne operere sammen i konfliktsspekeret er det nødvendig at nordiske lands forsvar kan fungere sammen. Dette oppnår vi gjennom samøving, både i NATO-kontekst og flernasjonalt med høy nordisk deltakelse. Mens Norge, Danmark og Island er medlemmer av NATO, er Sverige og Finland det ikke. Ved å øve sammen – og med NATO – styrker vi vår felles evne til å stå sammen som naboer, dersom det en gang skulle bli nødvendig. Ikke i stedet for NATO, men i tillegg til.

2019 var et godt år for nordisk øvelsessamarbeid. Norge deltok med hele Brigade Nord, 4600 soldater, på øvelse Northern Wind i Nord-Sverige. Dette var første gang en så stor del av den norske hæren hadde øvd i Sverige i moderne tid. De nordiske landene deltar også på hverandres nasjonale øvelser, som *Cold Response* her i Norge, *Aurora* i Sverige i år og *Arctic Lock* i Finland i 2021. Innenfor luftdomenet fortsetter Norge, Sverige og Finland Cross Border Training og øvelsen Arctic Challenge Exercise (ACE) som ble Europas største luftøvelse med over 100 fly med tung alliert deltakelse i fjor. I 2021 har Norge ansvar for å lede ACE og vi har begynt å planlegge øvelsen.

Gjennom NORDEFECO har de nordiske landene kommet frem til en rekke avtaler med intensjon om å styrke vår felles situasjonsforståelse og tilrettelegge for økt praktisk samarbeid (som trening og øving) gjennom samarbeidet «Easy Access». Man har fått utvidet en avtale om alternative landingsbaser der NORDEFECO-landene blitt enige om å gi militære statsfly mulighet til å planlegge med alternative beredskapslandingsplasser på øvrige nordiske lands territorium, for eksempel ved store værforandringer. Denne avtalen gjelder også for bevæpnede fly. I 2017 ble en egen MOU om utveksling av radarata signert (NORECAS).

KONKLUSJON

Det nordiske samarbeidet, tross ulike sikkerhetspolitiske forutsetninger, er en modell for samarbeid på tvers av landegrenser – både bilateralt, trilateralt og gjennom forsvarssamarbeidet NORDEFECO. De nordiske landene samarbeider også om forsvar i andre fora som Joint Expeditionary Force, Northern Group, European Intervention Initiative og gjennom NATOs Enhanced Opportunity Partners. Alle nordiske land tilpasser sine forsvar til en ny sikkerhetspolitisk tid og forsvarsbudsjettene i våre land øker. Dette er positivt og nødvendig - og gir økt sikkerhet i Norden. Våre nordiske naboer vil alltid være sentrale i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Vi deler historie, kulturelle verdier i en urolig og omskiftelig verden. ■

DEN HISTORISKE DEBATTEN

I midten av februar 1949 var det klart at Norge ville tiltre Atlanterhavspakten og dermed være alliert med vestmaktene USA og Storbritannia. Vel to uker tidligere hadde forhandlingene om et skandinavisk forsvarsforbund endt med sammenbrudd, forhandlinger som hadde pågått i nær et halvt år. Hvorfor valgte Norge NATO og ikke et skandinavisk forsvarssamarbeid?

TEKST: ØISTEIN ESPENES,
LKSK

«Sverige var mer opptatt av å berolige Sovjetunionen, ikke minst av hensyn til Finland, mens Norge i større grad la vekt på å avskrekke Sovjet fra en ekspansjon inn i Skandinavia»

Brobyggingspolitikken: Trygve Lies inntreden som utenriksminister etter Halvdan Koht senhøsten 1940 innledet en ny utenrikspolitisk orientering hos den norske eksilregjeringen. Kohts nøytralitetslinje ble forlatt og erstattet med «atlanterhavslinjen», der Norge tok til orde for et forpliktende forsvarssamarbeid om forsvaret av det nordlige Atlanterhavet. I det lå naturligvis et samarbeid med England og USA. President Roosevelts ide om hvordan verden burde organiseres etter krigen tok imidlertid utgangspunkt i et universelt samarbeid, ikke regionale blokkdannelser. Og når amerikanerne vendte tomme ned, gjorde britene etterhvert det samme.

Det fantes dermed intet alliansealternativ i 1945. Vi tiltrådte imidlertid den nye universelle organisasjonen FN, som USA gikk i bresjen for, men som formelt var alliansefri. Grovt sett kan vi altså si at vår utenrikspolitiske målsetting ble alliansefri «brobygging» innenfor det globale FN-systemet. Selve begrepet indikerer at det er behov for en «bro» mellom to parter. Altså kan vi øyne konturene av et fremtidig problematisk forhold mellom de to store seierherrene, USA og Sovjetunionen som Norge kunne bidra til å dempe.

Hvorfor skulle Norge inneha en slik funksjon? Ingen av stormaktene tenkte i slike baner. Det er snarere et norsk behov som må forklare denne selvutnevnte posisjonen. Svaret kan finnes i den sikkerhetspolitiske analysen foretok i Norge basert på erfaringene etter 9. april 1940, og revideringen av Norges strategiske betydning. Norge ble riktignok ikke ansett som truet *isolert* sett, men en stormaktskonflikt kunne bringe Norge inn i en meget utsatt sikkerhetsmessig posisjon. Norsk politikk måtte derfor bidra til å hindre en motsetning og blokkdeling mellom øst og vest, der nettopp Norge ble liggende imellom. Vår

geostrategiske posisjon hadde altså stor betydning for vår selvtiltenkte rolle som brobygger. Men vi må heller ikke undervurdere vårt innenrikspolitiske utgangspunkt. Gerhardsenregjeringen representerte et sosialdemokratisk regime i en mellomposisjon til den vestlige kapitalistiske verden og det kommunistiske Sovjetunionen.

Det er imidlertid vanskelig å finne spor etter en aktiv norsk brobyggingspolitikk. Snarere synes det som norske myndigheter ønsket å holde en lav profil vis-a-vis stormaktene. Det er altså mer snakk om en norsk balansegang mellom øst og vest enn aktiv brobygging. Det amerikanske utenriksdepartementet ga allerede i 1946 følgende beskrivelse av norsk utenrikspolitikk: «Norway has adopted a foreign policy which may be described as being pro USA and UK to the greatest extent it *dares*, pro Sovjet to the extent it *must*, and pro UN to the greatest extent it *can*.»

Synet på Forsvaret var imidlertid totalt forandret fra mellomkrigstiden. Forsvaret ble nå gitt en definitiv sikkerhetspolitisk rolle. Selv om forsvaret ikke ble særlig sterkt prioritert i de første statsbudsjettene, lå nivået langt over førkrigstidens. Allerede i 1946 gjorde regjeringen det også klart at et forsvar mot en eventuell invasjon måtte innebære assistanse fra «de som måtte bli våre allierte», og at denne måtte forberedes *før* et eventuelt angrep. Brobyggingspolitikken representerte altså ingen betingelsesløs nøytralitet. Men som begrep var «brobygging» mer et honnørord som skulle erstatte det mer befengte «nøytralitetspolitikk», og i liten grad en karakteristikk av en faktisk utøvd politikk.

BROBYGGINGSLINJEN SETTES UNDER PRESS

Forholdet til Sovjetunionen fremsto som stadig mer problematisk. Det faktum at vest og øst stadig gled mer og mer fra hverandre brakte Norge inn i den problema-

◀ **Etter at Stortinget** hadde gitt sin tilslutning, kunne utenriksminister Halvard Lange signere NATO traktaten på vegne av Norge 4. april 1949. Ambassadør Morgenstjerne (til venstre) skrev også under for Norge. Foto: NATO

tiske situasjon en ønsket å unngå. Økonomisk og kulturelt tilhørte vi den vestlige verden, og våre sikkerhetspolitiske bånd gikk vestover. Men i dette lå ingen automatikk i et formalisert samarbeid med vestmaktene.

Norge både dras og dyttes bort fra den alliansefrie brobyggingspolitikken. Marshall-programmet trekker oss mot et sterkere vestlig samarbeid. I 1948 var det klart at både økonomiske og politiske argumenter talte for norsk deltakelse. Et nei på dette tidspunktet ville plassert Norge i den «østlige leir», noe man definitivt ikke ønsket. Et ja var ennå ikke et like konsekvent uttrykk for en pro-vestlig stillingstaken. Økonomisk spilte den etter hvert åpenbare valutaknappheten og konsekvensene for gjenreisningsarbeidet en betydelig rolle, men også det faktum at demokraten Harry Trumans seier ved presidentvalget i 1948, sammen med Marshallplanen ble sett på som et uttrykk for en amerikansk velvilje overfor en «planmessig» økonomisk politikk, som var basisen for norsk gjenreisningspolitikk.

Vi dyttes bort fra alliansefriheten som følge av et følt sovjetisk press. Kuppet i Praha og Sovjetunionens krav til Finland om inngåelse av en «vennskaps-, samarbeids- og bistandsavtale» (VSB), skapte engstelse for sovjetiske fremstøt også mot Norge. Det var relativt

åpenbart at FN-systemet ikke kunne være en fullgod sikkerhetsgaranti for Norge når trusselen kom fra en av veto-statene.

Et *indre* press mot den alliansefrie politikken oppstod også. Undersøkelseskommissjonen som hadde gransket regjeringens handlemåte i 1940 avla sin rapport med en flengende kritikk av datidens nøytralitetspolitikk. Det ble derfor vanskelig for regjeringen å fortsatt gjøre seg til talsmann for en liknende politikk nå når nye sikkerhetspolitiske problemer tårnet seg opp. Hovedtyngden av de sentrale borgerlige politikerne støttet også en eller annen form for alliansepolitikk, og hensynet til «bred enighet» var viktig for Gerhardsen.

ALTERNATIVENE

Sommeren 1948 kunne en fra norsk side se konturene av tre alternativer til en alliansefri politikk: Et *nøytralt nordisk* forsvarsforbund, et *vestorientert nordisk* forbund og et medlemskap i en *atlantisk* allianse. Allerede våren 1948 hadde imidlertid Ernest Bevin tatt initiativ til en «Vestunion». De nordiske land ble imidlertid ikke innbudt til å delta i dette samarbeidet. Årsakene var blant andre at britene ikke vurderte det som mulig å gi militære garantier til de nordiske land, og at Norge og Danmark var avhengig av militær hjelp. Sverige ble

«Det er imidlertid vanskelig å finne spor etter en aktiv norsk brobyggingspolitikk. Snarere synes det som norske myndigheter ønsket å holde en lav profil vis-a-vis stormaktene»

imidlertid betraktet som militært sterkt, noe som forklarer en tidlig positiv britisk holdning til et nordisk forsvarssamarbeid, i alle fall om dette fikk en atlantisk forankring. Kontinentalmaktene vegret seg også fordi de ikke ønsket at en slik vestunion skulle få en for sterk «nordorientering».

Bevin og den britiske regjeringens endelige siktemål var imidlertid å knytte USA til det vest-europeiske samarbeide. Og med USA i ryggen kunne et mer tett arrangement med Norden etableres på grunn av USAs økonomiske og militære styrke. Det var imidlertid Sverige som tok initiativet til forhandlinger om et skandinavisk forsvarssamarbeid våren 1948. Sverige ønsket å hindre en norsk vestvending, og ønsket et skandinavisk forsvarsforbund på nøytralitetens grunn. Sverige var mer opptatt av å berolige Sovjetunionen, ikke minst av hensyn til Finland, mens Norge i større grad la vekt på å avskrekke Sovjet fra en ekspansjon inn i Skandinavia. Det var imidlertid klart for alle at de militært svake Danmark og Norge måtte få våpenhjelp fra vest, og det store spørsmålet var om det lot seg gjøre på nøytralitetens grunn.

BRITISKE OG AMERIKANSKE INTERESSER

Britene ønsket primært et nordisk forbund med en vestlig tilknytning. Årsaken var en sterk interesse for Sverige pga den militære kapasiteten Sverige hadde, og som kunne benyttes mot et sovjetisk fremstøt i Østersjøen. Et nøytralt forbund var imidlertid uaktuelt fordi britene fryktet at Sverige dermed ville dra Norge og Danmark bort fra en vestlig forankring. USA var mindre opptatt av Sverige. For USA var det viktigere å få en avklaring. Nøytralitet var heller ikke i amerikansk interesse ettersom «containment-politikken» stadig ble viktigere som strategi mot en eventuell russisk ekspansjon. Den britiske politikken ble dessuten etter hvert mer følsom overfor den amerikanske. Ettersom spørsmålet om en garanti til de nordiske land ble et rent anglo-amerikansk anliggende, og at USA var den som økonomisk var i stand til å realisere en slik garanti, var dette naturlig.

HVORFOR KUNNE IKKE SÅ SVERIGE AKSEPTERE EN VESTLIG FORANKRING, OG HVORFOR KUNNE IKKE NORGE VÆRE FORUTEN?

Den utløsende årsaken til sammenbruddet for det nordiske alternativet var omstendighetene omkring de amerikanske betingelsene for våpenhjelp til et nordisk forbund. Forklaringen kan gjøres så enkel som å henvise til de to lands ulike økonomiske og militære forutsetninger på dette tidspunktet. For Norge var spørsmålet om våpenleveranser på gunstige vilkår fundamentalt, økonomisk svekket som vi var. For Sverige var situasjonen annerledes, og ved krigens slutt stod med en intakt økonomi og et av Europas sterkeste forsvar. Likevel ikke så sterkt at det svenske forsvaret kunne være en garantist for de øvrige nordiske lands sikkerhet.

Forklaringen må derfor også søkes i ulike oppfatninger om den sikkerhetspolitiske verdien av et

«Selv om fraværet av institusjonalisert politisk samarbeid har vært åpenbart, har det likevel eksistert tette kontaktnett mellom personer og institusjoner og et utstrakt samarbeid «from below»»

nøytralt forbund. Sagt på en annen måte: Hvor stor var sannsynligheten for at en nordisk nøytralitet ville holde området unna en krig mellom øst og vest? Spørsmålet bringer oss tilbake til de ulike krigserfaringene de nordiske land hadde.

Nøytralitetspolitikken hadde holdt Sverige utenfor krigen, ikke Norge og Danmark. I så måte kan en si at ulik historisk erfaring, vurderingene av geostrategisk betydning og innenrikspolitiske forhold var mer avgjørende enn et eventuelt press utenifra. Norge hadde erfaringer med et samarbeid med vestmaktene under krigen, og den politiske eliten i Norge hadde derfor et mer positivt syn på stormaktene som garantist for de små land enn hva tilfellet var i Sverige.

Geostrategisk var også vurderingene ulike. Norge med sin lange atlantiske kyst, som var vanskelig å forsvare, var naturlig atlantisk orientert, mens de svenske hensyn gikk i retning av Østersjøen. Her spilte også hensynet til Finland en betydelig rolle. Et svensk NATO-medlemskap ville kunne skape en svært vanskelig situasjon for Finland på bakgrunn av VSB-avtalen. Danmarks strategiske posisjon var mer knyttet til kontinentet. Så lenge vestmaktene behersket Vest-Tyskland var Danmark relativt trygg. Et nøytralt nordisk forbund representerte en tilleggs garanti for Danmark, for Norge en utilstrekkelig garanti.

Det er åpenbart at den britiske og amerikanske politikken fikk stor betydning for det norske veivalget. Det er dermed ikke sagt at vi ble presset. Utenriksminister Halvard Lange var imidlertid ikke interessert i å komme på tvers av angloamerikanske interesser. Det var jo der våre garantier lå. Både Lange og Bevin foretrakk en nordisk løsning med bindinger vestover. Når denne sprakk som følge av svensk motvilje, aktiviserte Norge den rene atlantiske linjen: inn under den angloamerikanske paraplyen.

NATO-MEDLEMSKAP MED RESERVASJONER

Reelt sett var bruddet i de nordiske forhandlingene et faktum ved årsskiftet 48/49. Et norsk nei til Norden fordret også at et tredje alternativ forelå: et atlantisk forbund med amerikansk deltakelse. I juni 1948 ga Senatet i USA grønt lys for inngåelse av sikkerhetssamarbeid med Vest-Europa, og utkastet til en pakt forelå i januar 1949. I januar lå det i dagen at Norge beveget seg mot en vestlig allianse, noe som foranlediget en sovjetisk note med forespørsel om Norges holdning til eventuelle utenlandske baser på norsk område i fall Norge tilsluttet seg et vestlig forsvarssamarbeid. Regjeringens svar kom allerede to dager etter, den 1. februar. Her forsikrer regjeringen Sovjetunionen at Norge ikke vil tillate fremmede baser på norsk jord «så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep». Det raske svaret kan tyde på at regjeringen hadde en politikk klar på dette området, og at spørsmålet var avklart med vestmaktene. I så fall kan en hevde at basepolitikken ble fastlagt for Norge formelt tiltrådte NATO. Hvorfor en slik erklæring, og hva innebar den?

◀ **Den danske statsminister**
H. C. Hansen til venstre har hatt politiske samtaler i Norge. Her blir han fulgt til Fornebu av utenriksminister Halvard Lange i 1957. Foto fra Dagbladets negativarkiv som Norsk Folkemuseum overtok i 2003

Motivet kan ha vært av innenrikspolitisk art; hensynet til den sikkerhetspolitiske opposisjonen. Et basefritt Norge kunne gjøre et NATO-medlemskap mer spiselig. Det var opposisjonen i eget parti som skapte problemer for regjeringen. For statsministeren var det viktig å hindre en partisplittelse på alliansespørsmålet. En stor del av partiets stortingsgruppe var i utgangspunktet for en nordisk løsning, og statsministeren tvilte selv veldig lenge. Minst like viktig var hensynet til Sovjet. Regjeringen ønsket ikke å bidra til en mer tilspisset situasjon mellom de to land enn høyest nødvendig. Baseerklæringen skulle derfor virke beroligende og bidra til lavspenning i våre områder. Erklæringen innebar samtidig at vi la begrensninger på vårt samarbeid med vestmaktene ved å redusere det allierte nærværet i våre områder. Denne politikken som representerte en kombinasjon mellom *avskrekking* og *beroligelse* overfor Sovjetunionen. NATO-medlemskapet skulle avskrekke Sovjetunionen fra press og angrep mot Norge, mens basepolitikken skulle signalisere at Norge ikke var et oppmarsj område for vestlige angrep mot Sovjetunionen. Overfor våre allierte ble denne posisjonen karakterisert som en kombinasjon av *integrasjon* og *avskjerming*, eller som et betinget atlantisk samarbeid. Basepolitikken tolkning og innhold varierte over tid, men ble hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk fram til vår tid.

AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

Til tross for at Norden både geografisk, politisk, kulturelt og delvis språklig ofte oppfattes som en enhet, har det vært vanskelig å etablere et overordnet politisk samarbeid på nasjonalt nivå innenfor sentrale områder som sikkerhet, økonomi, eller handel. Ikke minst har det språklige fellesskapet gjort slik kommunikasjon lett. En rekke historiske tradisjoner og erfaringer forklarer

denne motsetningen mellom lik politisk, sosial og økonomisk utvikling på den ene siden, men manglende vilje eller evne til å formalisere forpliktende politisk samarbeid på institusjonelt nivå på den andre. På det sikkerhetspolitiske området er tre forhold sentrale:

- De ulike landenes geostrategiske posisjon og deres ulike betydning for - og eksponering overfor de ulike stormaktene.
- Den «kollektive hukommelsen» knyttet til landenes innbyrdes historiske relasjoner, spesielt unionstiden.
- Norges behov for å demonstrere sin uavhengighet, spesielt utenrikspolitisk.

Selv om fraværet av institusjonalisert politisk samarbeid har vært åpenbart, har det likevel eksistert tette kontaktnett mellom personer og institusjoner og et utstrakt samarbeid «from below». På det forsvarspolitiske nivået vokste det likevel raskt frem et samarbeid på taktisk nivå, spesielt mellom det norske og svenske luftforsvaret under kald krig, men i liten eller ingen grad på strategisk nivå. Dette kan utledes som et interessant fenomen. Vanligvis er samarbeid mellom stater et «elite-fenomen», prosjekt skapt i det politiske lederskapet. I Norden synes slike prosjekt å mislykkes, mens det praktiske samarbeidet på «low-politic- nivået» utvikles. Et ideologisk proklamert nordisk fellesskap synes å ha presset fram samarbeid på overkommelige områder, der sentrale nasjonale særinteresser ikke har blitt utfordret. Videre kan det synes som om initiativene til nordiske samarbeidsprosjekt kommer som svar på en ytre utfordring eller et press. Moderate ytre utfordringer virker motiverende, og skaper et handlingsrom for samarbeid. Men når dette presset blir stort nok, blir resultatet at de nordiske land splittes, som i 1948/49 i forsvars- og sikkerhetspolitikken. ■

1 Her sitert etter Knut E Eriksen i *Vekst og velstand*, op cit. s 179
2 St.meld nr 32, 1945-46. Plan for gjenreise av det norske Forsvaret. s. 2-3.
3 Mens Johan Jørgen Holst lanserte begrepene avskrekking og beroligelse for å karakterisere norsk politikk i forhold til Sovjetunionen, har Rolf Tamnes lansert begreparet integrasjon og avskjerming for å karakterisere den samme politikken konsekvens i forholdet til våre allierte. Knut E. Eriksen og Helge Pharo har brukt betegnelsen Conditional Atlantic Cooperation om det samme.
4 Petersson, Magnus. (2003). "Brödrafolkens väl": Svensk-norska säkerhetsrelasjoner 1949-1969. Santérus Academic Press Sweden.

NORDISK FORSVARSSAMARBEID DE SISTE 20 ÅRENE

VEKST, FALL OG REORIENTERING

Slutten på den kalde krigen førte til dramatiske endringer i det nordiske sikkerhetspolitiske landskapet. Disse sikkerhetspolitiske endringene muliggjorde en forsvarspolitisk integrasjon mellom de nordiske landene som hadde vært utenkelig under den kalde krigen.

TEKST: HÅKON LUNDE SAXI,
FORSVARETS HØYSKOLE/
STABSSKOLEN

Ved Sverige og Finlands inntreden i Natos Samarbeid for fred (Pfp) i 1994 etablerte de nordiske landene et system for felles utvikling og anskaffelser av militært materiell, kalt NORDAC. I 1997 ble også det gamle nordiske samarbeidet om deltagelse i FN-operasjoner omformet til et bredere samarbeid om deltagelse i internasjonale militæroperasjoner, kalt NORDCAPS. Likevel var det først i andre halvdel av 2000-tallet at ambisjonsnivået i det nordiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet for alvor fikk luft under vingene.

FORSVARSSAMARBEIDETS VEKST 2007-2009: AMBISJON OM INTEGRASJON

Sommeren 2007 la det norske og svenske forsvaret frem resultatene fra en felles «mulighetsstudie» om et forsterket norsk-svensk forsvarssamarbeid, og året etter sluttet også Finland seg til det tenkte samarbeidet. For de tre landenes forsvarsjefer var et slikt flernasjonalt forsvarssamarbeid helt nødvendig for «å utvikle våre respektive lands forsvar i langsiktig økonomisk og strukturell balanse». Ifølge generalene fantes det intet alternativ om disse landene skulle kunne beholde

dagens balanserte forsvarsmakter. Den norske forsvarsjefen, general Sverre Diesen, skrev i 2009 at dette dreide seg om å «akseptere at små nasjoner som Norge [...] ikke lenger kan bære de sterkt voksende kostnadene ved et komplett militært forsvar alene».

Forsvarsjefens løsning var å etablere et tett samarbeid om militær styrkeproduksjon. Dette kunne innebære å anskaffe mest mulig identisk materielle, sammenvevde logistikksystemer, like utdannings-systemer, og felles øvelser. Dermed kunne de nordiske forsvarsmakter bevares. Samtidig skulle den nasjonale handlefriheten bevares: landene ville fortsatt ha full nasjonal kontroll over sine operative militære styrker. Diesen skrev flere år senere at hensikten aldri var å generere felles styrker, men å ha en felles styrkeproduksjon. For å realisere visjonen anbefalte forsvarsjefene «å snarest mulig iverksette et arbeid for å initiere en koordinert utvikling av respektive lands forsvar».

I november 2008 møttes de nordiske forsvarsministrene og den islandske utenriksministeren for å formalisere den nye samarbeidsordningen, kalt *Nordic Supportive Defence Structures* (NORDSUP). Året etter ble de tre formatene – NORDAC, NORDCAPS og NORDSUP – samlet i en organisatorisk fellesordning,

► **Intensjonsavtalen** mellom Norge, Sverige og Finland signeres 25 januar 2010. [f.v.]: Kontreadmiral Jörgen Ericsson, Brigader Yngve Odlo, Major-general Arto Rätty.
Foto: Taral Jansen/Forsvaret

kalt *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO). Omtrent samtidig ble det utenriks- og sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået betydelig hevet.

De nordiske regjeringene ga sin støtte til forsvarsjefenes initiativ, men ønsket samtidig å styrke den politiske dimensjonen i samarbeidsinitiativet. I juni 2008 ba de nordiske utenriksministrene derfor den erfarne statsmannen Thorvald Stoltenberg om å komme med konkrete forslag for å styrke det nordiske samarbeidet innen utenriks- og sikkerhetspolitikk. Denne såkalte «Stoltenberg-rapporten» ble overlevert til utenriksministrene i februar 2009. I rapporten ble det foreslått å fordype det nordiske samarbeidet ytterligere, blant annet på felter som utenriktjenesten, havovervåking, satellitter, arktiske spørsmål, katastrofeberedskap samt etterforskning av krigsforbrytelser. Forsvars- og sikkerhetspolitikk var likevel i hjertet av rapporten. Mest oppsiktsvekkende var forslaget om en felles «nordisk solidaritetserklæring». Stoltenberg foreslo i rapporten å utforme «en gjensidig sikkerhetspolitisk solidaritetserklæring der de [nordiske land] på en forpliktende måte klargjør hvordan de vil reagere dersom et nordisk land blir utsatt for et ytre angrep eller for utilbørlig press.»

Forsvarsjefene understreket alltid at deres samarbeidsvisjon kun var tenkt som et kompliment og ikke en konkurrent til organisasjoner og allianser som EU og Nato. Stoltenberg hevet det sikkerhetspolitiske ambisjonsnivået flere hakk med forslaget om å utveksle en «formell, politisk sikkerhetsgaranti» mellom de nordiske landene. Han argumenterte at en slik sikkerhetspolitisk avklaring var nødvendig for å lykkes med et tettere forsvarspolitisk samarbeid i Norden. I media ble ideen enkelte ganger omtalt som et forsøk på å etablere et nordisk «mini-Nato».

FORSVARSSAMARBEIDETS FALL 2010-2013: STAGNASJON OG TILBAKESLAG

Historisk sett endte de ærgjerrige forsøkene på å etablere en sikkerhetspolitisk og økonomisk samordning av de nordiske landene i etterkrigstiden nesten alltid med store nordiske havarier. NORDEFECO viste seg i løpet av noen få år å ikke være noe unntak.

For det første fortsatte det «nordisk samarbeidet» i realiteten hovedsakelig som et trilateralt norsk-svensk-finsk prosjekt. Island var i praksis forhindret fra å delta, da landet ikke hadde noen forsvarsmakt, og deltok derfor kun i den politiske delen av samarbeidet. Danmark hadde derimot gode muligheter til å delta i det militære samarbeidet, men ble oppfattet som uinteresserte og lite involvert. Utenriksminister Jonas Gahr Støre skrev for eksempel i 2008 at han ikke «oppfattet den danske regjeringen som særlig målrettet når det gjelder fordypning av det nordiske samarbeidet». I det danske forsvaret og Forsvarsministeriet i København ble NORDEFECO uoffisielt ansett for å være bortkastet tid. Danmark prioriterte deltagelse med robuste styrkebidrag i amerikanske- og britisk-ledede koalisjonsoperasjoner, langt fra dansk territorium. Danske ledere så liten verdi i et sikkerhetspolitisk integrert Norden utenfor EU og Nato. Som den tidligere danske utenriksministeren Uffe Ellemann-Jensen uttrykte det i 2009: «Nøglen til et tettere nordisk samarbeide ligger inden for rammerne af et større samarbejde i Nato og EU [...] glem alt om mini Nato».

For det andre viste de ambisiøse målsetningene om å etablere «felles styrkeproduksjon» seg urealiserbare. Det var særlig med de felles materiellprosjektene at Norge, Sverige og Finland opplevde de mest synlige tilbakeslagene. NORDAC-samarbeidet mislyktes i 2001 med å anskaffe et nordisk standardhelikopter

▲ **Øvelse Milengex 2014** er en årlig EOD- og CBRN øvelse i det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFECO). Dette var første gang Hærens ekslosivryddere deltok på denne øvelsen i Finland - hvor eksplosiver kombinert med CBRN setter EOD-operatørene på store prøvelser. Bildet viser forflytning med en finsk NH90 TTH.

Foto: Simen Rudi/Forsvaret

«Til tross for stagnasjonen og tilbakeslagene på starten av 2010-tallet er samarbeidet i dag i hovedsak preget av vennskap, pragmatisme og inkrementalisme»

«Både Archer-anskaffelsen og lastebilprosjektet ble et offer for ulike militære behov, ulike industripolitiske interesser samt ulike regelverk i Norge og Sverige»

samt i 2004 med å anskaffe en fells ubåt type for de nordiske landene. Helikopter- og ubåtprosjektene svært begrensede suksess var et forvarsel på de materielle utfordringene som senere oppsto i NORDEFECO. Allerede da NORDSUP-prosessen var i sin spede begynnelse kom det første tilbakeslaget: valg av nye kampfly.

Mens danskene forble på utsiden møtte det norsk-svensk-finske samarbeidet store utfordringer. Et tidlig tilbakeslag var Norges beslutning i november 2008 om å erstatte sine F-16-kampfly med det amerikanske F-35. Det svenske JAS-39 Gripen NG var den andre kandidaten. F-35 ble vurdert som både militærfaglig bedre og prismessig gunstigere enn Gripen. Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt uttalte at han var «skuffet og overrasket», og karakteriserte valget som «et tilbakeslag for våre ambisjoner om å utvikle nordiske løsninger». Sveriges forsvarsminister Sten Tolgfors uttalte at «det hadde vært svært viktig for det svensk-norske forsvarsarbeidet om Norge hadde valgt Gripen».

Det oppsto også betydelige problemer med anskaffelser av felles artilleri og kjøretøyer til det norske og svenske landforsvaret. Et «flaggskipprosjekt» for NORDSUP rund 2007–08 var ideen om å standardisere landforsvarets utrustning. Dette skulle hovedsakelig oppnås gjennom felles nyanskaffelser, samt koordinerte midtlivsoppdateringer på eksisterende utstyr. Norge og Sverige var hverandres viktigste nordiske handelspartnere når det gjaldt våpen og militært utstyr. Dette skapte et godt utgangspunkt for fellesanskaffelser og den norske og svenske hæren benyttet allerede mye av det samme utstyret.

I mai 2007 undertegnet Norge og Sverige en avtale om å utvikle artillerisystemet Archer i fellesskap. Forventningene var høye. «Vi kommer til å få det samme materiellet og den samme kompetansen [...] det betyr store besparelser ved at vi har ett apparat istedenfor to», uttalte en representant for Forsvarsdepartementet i Norge. Forsvarsminister Espen Barth Eide oppsummerte i 2012 ambisjonene knyttet til det felles prosjektet: «Når vi kjøper et slikt system sammen, kan vi dele på utgiftene [...] vi kan trene sammen og utvikle systemet videre sammen. På sikt er målet å kunne stille et felles bidrag til internasjonale operasjoner».

Over en tiårsperiode hadde de nordiske landene gjentatte ganger mislyktes med å anskaffe felles våpen og utstyr, inkludert helikoptre, ubåter, kampfly, artilleri og lastebiler. Både Archer-anskaffelsen og lastebilprosjektet ble et offer for ulike militære behov, ulike industripolitiske interesser samt ulike regelverk i Norge og Sverige. Det fantes også vellykkede prosjekter, men disse anskaffelsene av lignende utstyr ledet ikke til noen tett integrasjon av styrkeproduksjonen i de nordiske landene. En koordinert utvikling av forsvarene, og harmonisering av militære behov, ble aldri realisert.

I oktober 2013 konkluderte en svensk offentlig utredning – den såkalte Bertelman-utredningen – om

NORDEFECO-samarbeidet: «i de større sammenhengen forblir effektene marginella». I mars 2013 hadde også den nye finske forsvarsjefen, general Ari Puheloinen, gjort det offentlig klart at NORDEFECO ikke kunne løse det finske forsvarets økonomiske utfordringer. Troen på samarbeid som løsningen var sterkt svekket. Noen «mini-Nato» ble heller aldri realisert. I april 2011 ble de nordiske lederne kun enige om en meget vagt formulert «nordisk solidaritetserklæring». Samtidig ble det igjen slått fast at det nordiske samarbeidet kun skulle komplementere det europeiske og euroatlantiske samarbeidet.

FORSVARSSAMARBEIDET ETTER 2014: REORIENTERING MOT OPERATIVT SAMARBEID

Russland okkupasjon av Krim og militære intervensjon i Øst-Ukraina i 2014 ble i den norske Etterretningstjenestens åpne trusselvurdering fra 2015 beskrevet som «en vesentlig endring av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa». E-tjenesten oppfattet at Norge nå sto overfor et «mer aggressivt» Russland som «har en klar vilje til å bruke makt overfor naboland». Bruun-Hanssens militærfaglige råd 2015 anbefalte å møte denne nye situasjonen gjennom en styrking av Forsvaret. Rådet inneholdt en anbefaling om å øke forsvarsbevilgningene betydelig, med totalt 180 milliarder kroner de neste 20 årene. Langtidsplanen for forsvarssektoren som ble presentert i 2016 sluttet seg i prinsippet lang på vei til forsvarssjefens råd, særlig hva angikk den langsiktige veksten i forsvarsbudsjettet. Også i Sverige og – i mindre grad – Finland ble det signalisert en økning i forsvarsbudsjettene.

Russlands aggresjon mot Ukraina, og truende oppførsel i områdene rundt de nordiske landene, økte ikke bare viljen til å bevilge mer penger til forsvar, men bidro også til igjen å heve det sikkerhetspolitiske og operative ambisjonsnivået for nordisk forsvarssamarbeid. Som den fremtidige svenske forsvarsministeren Peter Hultqvist uttrykte i mars 2014: «Nu handlar det på det nordiska planet om att gå från projekt, utbildning, övning och samarbete i internationella operationer till mer av skarpt ansvarstagande för vårt eget närområde». Særlig det bilaterale samarbeidet mellom de militært alliansefrie landene Sverige og Finland ble styrket. Det ble etter hvert signalisert fra regjeringene i Stockholm og Helsingfors at samarbeidsdiskusjonene mellom deres militære forsvar kunne inkludere operativ samhandling i krise- og krigstid. De nordiske landene økte også deltagelsen i hverandres militærøvelser, både nasjonalt og i rammen av Nato. Eksempler var Nato-øvelsen Trident Juncture i 2018 samt den svenske øvelsen Northern Wind i 2019, som begge hadde store innslag av nordiske styrker.

Også det multilaterale arbeidet i NORDEFECO ble preget av den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen. Et hovedmål under det norske formannskapet i 2014 var å utvikle NORDEFECO som et «forum for sikkerhetspolitisk dialog» mellom de nordiske landene. «Det at vi har en så lik forståelse av

Denne artikkelen er i stor grad en oversatt og forkortet utgave av Håkon Lunde Saxi, «The rise, fall, and resurgence of Nordic defence cooperation». International Affairs 95, nr. 3 (2019): 659–680. En lengre utgave av teksten er tidligere publisert i Fortid 15, nr. 1 (2008): 90–98 under tittelen «Nordisk forsvarssamarbeid etter den kalde krigen: Fra avståelse til integrasjon og havari».

hvordan det sikkerhetspolitiske landskapet rundt oss ser ut, er en styrke» uttalte forsvarsminister Ine Eriksen Søreide. I det påfølgende året, under det svenske formannskapet, var det sterkt fokus på å utvikle sikre kanaler for kommunikasjon mellom de nordiske hovedstedene i krisetider, både på strategisk og militært nivå. Tekniske løsninger for en slik sikker kommunikasjon ble etablert i løpet av 2016. Et bedre nordisk samarbeid om luftovervåkning, som ville gi bedre situasjonsoversikt, var også høyt prioritert.

I april 2015 publiserte de fire nordiske forsvarsministrene og den islandske utenriksministeren en felles kronikk i den norske avisen *Aftenposten* som fikk stor internasjonal oppmerksomhet. Den russiske opptreden i Ukraina i 2014 ble karakterisert som årsaken til at sikkerhetssituasjonen i det nordiske nærområdet nå var blitt merkbart forverret. Ministrene argumenterte for at de nordiske landene nå sto overfor en ny normalsituasjon: «vi må konstatere at det ikke lenger er *business as usual*». Ministrene gjorde klart at de nordiske landene ønsket å møte situasjonen med et dypere nordisk forsvarssamarbeid, særlig med tanke på å øke evnen til «å kunne agere sammen i en krisesituasjon».

AVSLUTNING

Samarbeidsmønsteret i NORDEFECO i dag er blitt ganske annerledes enn det var da NORDSUP-prosessen startet rundt 2007. Fokusert er i dag vesentlig tematisk endret, bort fra en forsvarøkonomisk motivert visjon om «felles styrkeproduksjon» til et militært samarbeid fokusert på å bedre evnen til å operere sammen i nærområdene i krise- og krigstid. I tillegg har det geografiske tyngdepunktet beveget seg nærmere Østersjøen, fra å være norsk-svensk til å bli

mer svensk-finsk og til og med noe svensk-dansk samarbeid. Til tross for stagnasjonen og tilbakeslagene på starten av 2010-tallet er samarbeidet i dag i hovedsak preget av vennskap, pragmatisme og inkrementalisme. Årlig blir mange nye og små tiltak iverksatt for å forbedre og ytterligere fordype samarbeidet på forsvarsfeltet. Det nordiske samarbeidet utgjør dermed et nyttig supplement til samarbeidet i EU og Nato.

De nordiske landene er ikke formelle allierte – noe som ikke vil endre seg før Sverige og Finland eventuelt velger å søke medlemskap i Nato – men gjennom felles øvelser, en høy grad av interoperabilitet og et tett samarbeid på mange felter signaliserer de at de har evne og vilje til å stå sammen om noe skulle hende i den nordiske regionen. Hensikten er å styrke både avskrekkings- og forsvarsevnen. Den viktigste begrensningen på dette samarbeidet er likevel Sverige og Finlands manglende Nato medlemskap, som umuliggjør den type forpliktende felles forsvarsplanlegging som bare kan skje innenfor en allianseramme.

I motsetning til det operativt-orienterte samarbeidet er ambisjonsnivået hva angår nordisk kapabilitets-samarbeid generelt og materiellsamarbeid spesielt, langt lavere i dag enn for et tiår siden. Negative erfaringer fra de mange materiellprosjektene som havarerte setter enda sitt preg på samarbeidet og demper lysten på nye visjonære prosjekter på dette feltet. Om man skal lykkes med et tettere kapabilitetssamarbeid i fremtiden, må man både finne en måte å tvinge de nordiske forsvarsmaktene til i mye større grad å harmonisere sine behov hva angår materiell. Landene må også bli enige om en større *quid pro quo* som ivaretar deres ulike forsvarsindustripolitiske interesser. ■

▲ **Det norsk-svenske samarbeidet** møtte store utfordringer. Et tidlig tilbakeslag var Norges beslutning i november 2008 om å erstatte sine F-16-kampfly med det amerikanske F-35. Det svenske JAS-39 Gripen NG var den andre kandidaten. F-35 ble vurdert som både militærfaglig bedre og prismessig gunstigere enn Gripen. Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldt uttalte at han var «skuffet og overrasket», og karakteriserte valget som «et tilbakeslag for våre ambisjoner om å utvikle nordiske løsninger». Bildet viser produksjon av Saab Gripen på fabrikk i Linköping

Foto: Copyright Saab AB

«Det at vi har en så lik forståelse av hvordan det sikkerhetspolitiske landskapet rundt oss ser ut, er en styrke»

NORDEN; ETT GEMENSAMT OPERATIONSOMRÅDE

De nordiska länderna har i grunden tre gemensamma militärstrategiska problem att hantera. Här kommer de främst belysas i ett norsk-svenskt sammanhang. Två är tydligt geografiska, Östersjön och Nordkalotten, medan det tredje, att ta emot utländsk hjälp, visserligen också har geografiska implikationer men är svårare att knyta till något specifikt område.

TEKST: GENERALMAJOR (P) KARLIS NERETNIEKS, TIDL. CHEF FÖRSVARSHÖGSKOLAN, LEDAMOT AV KUNGL. KRIGSVETENSKAPS- AKADEMIEN.

I östersjöområdet är försvaret av Baltikum den gemensamma nämnaren. Det är svårt att se hur Nato skulle kunna försvara sina baltiska alliansmedlemmar utan att utnyttja norsk och svenskt territorium, främst då luftrum. Det kan ske av flera anledningar. Allierat flyg kan bli frambaserat till Norge för operationer i östersjöområdet, flyg baserat i Storbritannien eller på hangarfartyg utnyttjar norsk och svenskt luftrum, ryska kryssningsrobotar på väg mot mål i Norge kommer passera över Sverige, lyckas Ryssland framgruppera luftvärnssystem på svensk mark måste de bekämpas, mm. Det finns många variationer på detta tema. Vad som dock är uppenbart är att det måste ske en omfattande luftrumssamordning och ett utbyte av sensordata mellan Sverige och Norge (Nato) för att det inte ska uppstå kaos i luften över södra Skandinavien. Här är det inte bara en fråga om flygstridskrafter av olika slag, minst lika viktigt är att luftvärnssystemen i båda länderna har en gemensam lägesbild. Att Sverige nu anskaffar Patriot, där systemet till del kommer täcka delar av det luftrum som kan vara aktuellt för Nato flygstridskrafter att utnyttja, accentuerar problemet. Den nödvändiga samordning som kommer att krävas går inte att improvisera fram med kort varsel. Den måste vara förberedd och övad.

GEMENSAMME PROBLEM

Ytterligare ett gemensamt norsk-svenskt problem i södra Skandinavien, visserligen inte direkt kopplat till Östersjön, är behovet att kunna skydda sjötransporter till främst Göteborg, som är såväl Sveriges som Norges största importhamn. Det mest akuta problemet här är sannolikt förmågan att möta hotet från ubåtar och minor. Ska Göteborgs hamn utnyttjas kommer det innebära att norsk (Nato) och svensk marin verksamhet i Skagerak måste samordnas. Varken Norge eller Sverige

har enskilt tillräcklig förmåga att hålla farlederna öppna. Här finns det också skäl att peka på Göteborgs betydelse även för Finland. Skulle sjötrafiken i Östersjön bli avbruten så kommer huvuddelen av finsk import behöva ske via den svenska västkusten, för vidare transport genom Sverige till Finland. Att så kan ske är ett vitalt intresse för såväl Norge som Sverige då det påverkar Finlands förmåga att försvara sitt territorium. Det är Finland som i avgörande grad skyddar båda länderna i norra Skandinavien.

Problematiken på Nordkalotten är knuten till de ryska baserna på Kolahalvön och de kringliggande havsområdena. Här finns den ubåtsbaserade andraslagsförmågan, som måste skyddas till varje pris, och de marin- och flygstridskrafter som har till uppgift att påverka Nato förstärkningstransporter över Atlanten. En framflyttning av sensorer och luftvärnssystem västerut skulle erbjuda stora fördelar ur rysk synvinkel. Den ryska luftförsvarszonen skulle utökas och därmed skulle det bli svårare för Nato att såväl bekämpa de ryska baserna som att tidigt möta olika hot på havet och i luften. Likaså skulle ryska flygstridskrafter kunna få ett utökat skydd av egna system på marken vid t ex företag riktade mot Norge. Optimalt vore om luftvärn, kompletterat med långräckviddiga sjömålsbekämpningssystem, kunde grupperas i Norge. Det skulle inte bara öka skyddet för Murmanskregionen, utan också skapa möjligheter att understödja de marin- och flygstridskrafter som ska passera Norskehavet för att lösa uppgifter i Nordatlanten.

Även om den ryska ambitionen skulle var lägre, t ex att bara bekämpa Natobaser i norra Norge med flyg och kryssningsrobotar för att därmed försvåra Nato-operationer i anslutning till norra Skandinavien, är det sannolikt att svenskt och finskt luftrum skulle beröras. Det såväl av de ryska insatserna som av Nato

«Skulle Ryssland lyckas avskära förbindelserna över Atlanten kan det innebära att Natos försvar av Östeuropa riskerar att misslyckas»

forsvarsåtgärder. Skulle den ryska ambitionen vara att genom markoperationer besätta delar av norra Norge så krävs antagligen att man utnyttjar svenskt och finskt territorium. Att enbart lita till amfibieoperationer mot den norska kusten, luftlandsättningar och en framryckning genom Finnmark ter sig både riskabelt och svårigenomförbart. Att dessa komponenter skulle ingå även i en större operation är dock sannolikt.

SKANDINAVISKA HALVÖN ISOLERAS

Förutom att Nordkalotten utgör ett gemensamt norsk, svensk och finskt operativt problem har det också storstrategiska implikationer. Skulle Ryssland lyckas avskära förbindelserna över Atlanten kan det innebära att Natos försvar av Östeuropa riskerar att misslyckas. Där krävs att amerikansk hjälp kan tillföras.

Ur skandinavisk synvinkel är dock problemet än mer akut. Även om Ryssland bara lyckas till del med sina operationer riktade mot Nordatlanten kan även en ”halv” rysk framgång, att förbindelserna över Nordsjön avskärs, innebära att den Skandinaviska halvön isoleras från omvärlden. Därmed skulle eventuellt stöd, främst då från USA, till såväl Norge, Sverige som Finland omöjliggöras eller åtminstone bli starkt begränsat. Något som skulle ha ytterst allvarliga konsekvenser för framförallt Norge och Sverige då båda länderna är beroende av tidig hjälp för att kunna bedriva rimligt uthålliga försvarsoperationer. Finland, med sin relativt sett starka försvarsmakt, är där i ett bättre läge men är också beroende av hjälp på något längre sikt.

Kopplat till Norges viktiga roll inom Nato för att försvåra ryska operationer i Norskehavet måste även ryska flyg- och robotangrepp, via svenskt och finskt luftrum, mot baser eller infrastruktur i alla delar av Norge beaktas. T ex skulle den reservförbindelse för stöd till Sverige och Finland som Trondheim utgör, kunna vara ett attraktivt mål. Att Örlandet kommer vara huvudbas för F-35 systemet och att amerikansk materiel är förhandslagrad i Trøndelag gör också området intressant som angreppsmål.

I artikeln har Finland bara berörts i en norsk-svensk kontext och Danmark inte alls. Båda dessa länders operativa förmåga och agerande har självfallet stor betydelse för försvaret av det nordiska området. Det skulle dock leda alltför långt att här analysera t ex betydelsen av svensk-dansk samverkan för att skydda Östersjöutloppen, eller svensk-finska marina operationer i Östersjön för att begränsa ryska Östersjöflottans handlingsfrihet. Klart är dock att alla de nordiska länderna är beroende av varandra för att kunna möta ett ryskt angrepp.

GEMENSAM NORDISK PLANERING

De ovanstående resonemangen leder till den uppenbara slutsatsen att en gemensam norsk, svensk, dansk och finsk operativ planering, kopplad till Natos planering i övrigt, vore en stor fördel i händelse av en konflikt i det nordiska området. Sveriges och Finlands alliansfria status innebär här olyckliga begränsningar. Det borde

▲ **Det är viktigt** är att luftvarnssystemen i båda länderna har en gemensam lagesbild. Sverige anskaffar nu Patriot, där systemet till del kommer tacka delar av det luftrum som kan vara aktuellt för Nato flygstyrkningar att utnyttja. Överbefälhavaren Micael Bydén och Försvarsmakten Generaldirektör Peter Sandwall får en förevisning av de amerikanska soldaterna av systemet "Patriot" under Övningen Aurora 17.

Foto: Astrid Amten/
Försvarsmakten Sverige

«Klart är dock att alla de nordiska länderna är beroende av varandra för att kunna möta ett ryskt angrepp»

dock inte hindra länderna att vidta tekniska förberedelser, främst då utveckla möjligheter att utbyta olika typer av information, och bedriva sådan gemensam övningsverksamhet som skulle underlätta samverkan i krig.

I viss utsträckning sker det redan. Inom ramen för Cross Border Training genomförs gemensamma flygövningar på i det på närmast rutinmässigt basis. Trident Juncture 2018 och Northern Wind 2019 är exempel där man med större markstridsförband deltagit i varandras övningar.

KAN DET GÖRAS MER?

Ja, listan på större och mindre åtgärder som skulle öka ländernas förmåga att agera tillsammans skulle kunna göras lång. Här tre förslag som har fördelen att inte bara öka den gemensamma operativa förmågan utan vilka också har en tydlig strategisk knytning.

Gemensamma ubåts- och minjaktoperationer i Skagerak bör förberedas och övas. Här borde också andra Nato-länders stridskrafter kunna involveras då det ligger i hela alliansens intresse att alla de nordiska länderna kan genomföra en uthållig strid.

Ett angeläget steg för att utveckla nordisk interoperabilitet vore att genomföra en omfattande gemensam luftförsvarsövning över södra Skandinavien.

Både Norge och Danmark håller på att införa F-35, Sverige kommer snart ha nya JAS 39 E och Patriot som viktiga komponenter i sitt luftförsvar. System som tillför helt nya och avancerade förmågor. Det finns därför alla skäl att öva och pröva hur de skulle kunna verka tillsammans för att skydda luftrummet i ett aktuellt, sannolikt, operationsområde. Övning "Margarethe" (efter Kalmarunionen) kanske?

Gemensamma operationer är inte bara en funktion av teknisk förmåga och samordnad planering, det är också en fråga om förståelse för alla inblandade länders specifika problem och sätt att tänka. En viktig åtgärd vore därför att införa en för de nordiska länderna gemensam och omfattande "generalskurs" som gav deltagarna en god inblick i de geografiska, operativa och strategiska faktorer som kan påverka ett gemensamt försvar av det nordiska området. I detta sammanhang borde det också undersökas om inte ländernas försvarshögskolor till delar skulle kunna integreras.

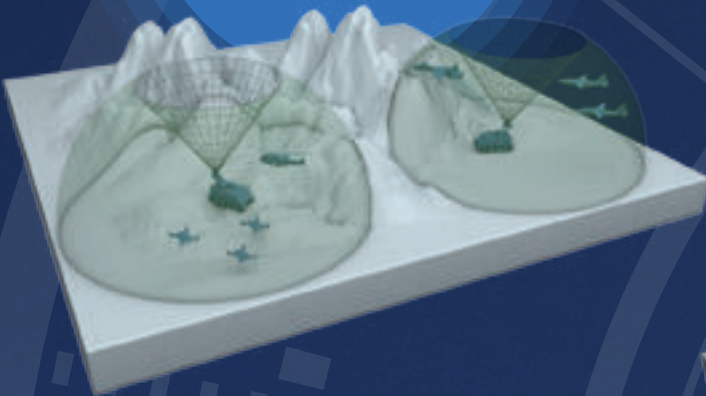
Avslutningsvis. En väl utvecklad och trovärdig förmåga till nordisk samverkan är inte bara till nytta i händelse av krig. Framförallt ökar den gemensamma avskräckningsförmågan. Något som skulle bidra till ökad stabilitet och säkerhet i hela det nordisk-baltiska området. ■

WEIBEL

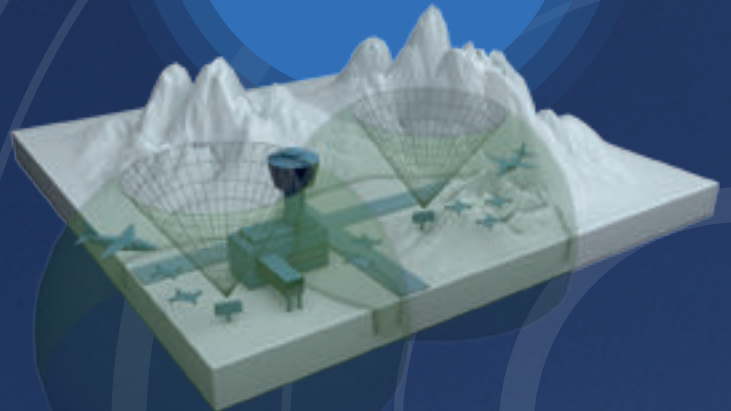
DOPPLER RADARS

MORE THAN 40 YEARS OF PROVIDING SUPERIOR RADAR CAPABILITIES WORLDWIDE

**SHORT RANGE
AIR DEFENSE**

**CRITICAL
INFRASTRUCTURE
PROTECTION**

LEARN MORE AT WEIBEL.DK

▲ **Russia's aggression** against Ukraine and its illegal annexation of Crimea in 2014 was a turning point also for our Nordic cooperation. The fact that we face similar threats and challenges clearly underlines an important role for Nordic cooperation in ensuring security and stability. EH-101 on exercise Trident Juncture 2018. Photo: Rune Dyrholm/Forsvarsgalleriet.dk

A DANISH PERSPECTIVE ON NORDIC DEFENCE COOPERATION

The Greek philosopher Heraclitus is believed to have said: “The only constant in life is change”. As we enter a new decade, change seems to be happening faster and faster. The global order as we have known it for decades is changing.

TEKST: PETER MICHAEL NIELSEN, ASSISTANT PERMANENT SECRETARY OF DEFENCE FOR POLICY, MINISTRY OF DEFENCE OF THE KINGDOM OF DENMARK

We have seen a significant change in the political, security and threat landscape including in our own region. On this background Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO) has also changed and gained a more prominent role. Denmark strongly supports this development and would like to see it deepened and widened. To understand the background for this, I will draw the bigger picture of the new threats and challenges, what they mean to Denmark, how we are in the process of adapting the Danish Defence, how the Nordic cooperation fits in and how we would like to see it develop during the Danish chairmanship of NORDEFECO.

NEW THREATS AND CHALLENGES: A COMPLEX AND DEMANDING SITUATION

The ruled-based international order is under pressure. Great power competition is back with a more aggres-

sive Russia and assertive China. This is especially of concern for smaller states, as it complicates and constrains our room for manoeuvre.

In Europe we see Russia's use of military force, covert actions and military build-up including with modern missiles like Iskander and Kalibr, creating a challenging Anti-Access/Area Denial (A2/AD) environment in the Baltic Sea region. Large Russian exercises with very short or no notice, with large number of forces and with badly hidden intentions taking place in the Western part of Russia, in the Baltic Sea and the Atlantic Ocean. It increases the risk of miscalculations and misinterpretations and of inadvertent escalation. In the High North, Russia is also modernising its forces and has with new bases extended its defence line in the Arctic Ocean. China is also increasing its attention and presence in Europe including in the Arctic. China is interested in gaining political influence to further economic trade and access to natural resources. However, there is concern that

strings are attached to Chinese investments, and at the same time a need to balance trade interests with security considerations.

Today, military power and use of force have greater significance in international politics and is being used for expressing and enforcing interests by both state and non-state actors. 2014 was a turning point as we witnessed Russia's illegal annexation of Crimea and the following low intensity war in Eastern Ukraine. Terrorism continues to be a significant challenge even though the threat from ISIL has been reduced, but not defeated. And this year Iran used ballistic missiles against Counter-ISIL coalition forces at the Al Asad Airbase in Iraq where also Danish soldiers are deployed. It adds further uncertainty and unpredictability to an already complex situation.

At the same time a multitude of new threats and challenges are becoming more manifest: We are faced with cyber and hybrid threats and attacks carried out by actors hiding in the dark. Climate changes create security challenges and illegal migration stemming from weak or collapsed states continues to be a significant challenge. This spring, we have seen the global consequences, including for our armed forces, of the COVID-19 outbreak.

WHAT IT MEANS TO DENMARK: NATIONAL ADAPTATION

All of the above challenges place Denmark in a more complex security situation. Deterrence and defence in NATO continue to be a key priority. There is at the same time a need for increased focus on both security and defence in the Baltic Sea region and in the Arctic, and on our ability to address new types of threats like cyber while maintaining the ability to fight terrorism and contribute to curbing illegal immigration. It puts new and added demands on the Danish Defence to handle such challenges and makes a concerted approach with Allies and partners, including the Nordic states, increasingly important.

These considerations contributed to shape the Danish Defence Agreement from January 2018 and the Supplementary Agreement from January 2019 both of which were agreed with broad political support. The two agreements strengthen Denmark's ability to contribute to NATO's three core tasks; collective defence, crisis management and cooperative security, and thus to the solidarity, unity and cohesion of the Alliance, including the Trans-Atlantic bond. The agreements contain a significant increase in the defence budget which enables the continued acquisition of modern equipment and additional contributions to international operations and missions. This is in line with the need for European states to take greater responsibility for their own security.

In the Baltic Sea region Denmark is not a direct frontline state as it was during the Cold War. Instead Denmark is an important part of the "rear area", where Denmark's geographical position shapes some of the expectations to Denmark and Denmark's responsibilities and tasks in NATO. A key task is to contribute to collective defence in NATO, also through the reinforcement of Allies. This is reflected in the development of a fully capable and deployable mechanize infantry brigade through strengthened manning and capabilities like more and upgraded main

battle tanks, ground based air defence and more artillery. Another key element will be to accommodate reinforcements arriving to and passing through Danish territory in order to reinforce allies in a crisis situation, not least the Baltic states. This is reflected in host nation support efforts underway, including work to ensure military mobility. Acquisitions include sonars and torpedoes for anti-submarine warfare to protect maritime interests in the Baltic Sea and the North Atlantic and air defence missiles (SM-2) – and preparatory work on possible acquisition of SM-6 missiles – for the Danish frigates to protect naval assets and coastal areas in the neighbourhood as well as in international operations and missions.

This follows already agreed investments in e.g. new F-35 Joint Strike Fighter aircraft and new maritime SH-60 Seahawk helicopters.

The commitment to deterrence and defence in the Baltic Sea region is also reflected in the commitment to Headquarters Multinational Corps North East (HQ MNC-NE) together with Germany and Poland, the establishment of Headquarters Multinational Division North (HQ MND-N) with Estonia and Latvia and of contributions to NATO's enhanced Forward Presence (eFP) in Estonia.

In the Arctic, in particular, there is a need for enhanced situational awareness. It is a precondition for enforcing the sovereignty and upholding the interests of the Kingdom of Denmark, which includes Greenland and the Faroe Islands, at a time when there is increased civilian and military activity. That emphasis was outlined in the announcement of additional funds to further Arctic capabilities, which the Danish Prime Minister announced at the NATO Leaders' Meeting in London in December last year. These capabilities will enhance situational awareness in the region.

Furthermore, a substantial amount of additional funds has been allocated to enhance cyber security, in particular to protect critical infrastructure and to develop offensive cyber capabilities which has also been offered to NATO.

Finally, Denmark continues the commitment to contribute to international operations and missions, like the Resolute Support Mission in Afghanistan, the NATO Mission Iraq (NMI), where Denmark will take over command later this year, and in the Sahel region, e.g. in MINUSMA and in cooperation with France in Operation Barkhane.

▲ **Denmark** would like to deepen the Nordic cooperation even further in order to improve the ability to act together in crisis and conflict as well as widening it to cover new challenges. Photo showing an officer from the Air Control Wing onboard the Danish Frigate. Den danske frigate Niels Juel in 2019.

Photo: Kristian Brøndum/
Forsvarsgalleriet.dk

«The fact that we face similar threats and challenges clearly underlines an important role for Nordic cooperation in ensuring security and stability»

«NORDEFECO is in line with the need for European states to take greater responsibility for their own security»

THE VALUE OF COOPERATION BETWEEN THE NORDIC STATES IN A CHANGED ENVIRONMENT

The Nordic states are bound together by geography, values, culture and our common history, which includes a long tradition of cooperation in the defence area since the 1950's. We have all contributed significantly to the United Nation's peacekeeping operations and we continue to contribute to international operations and missions around the world although our security affiliations vary.

Russia's aggression against Ukraine and its illegal annexation of Crimea in 2014 was a turning point also for our Nordic cooperation. We had to recalibrate our focus and renew our emphasis on threats, security and defence in our own region. It is clear that a serious security incident in one Nordic state would have implications for the security of the other Nordic states and for the region as a whole. The fact that we face similar threats and challenges clearly underlines an important role for Nordic cooperation in ensuring security and stability.

That is why Denmark fully supports a closer and deeper relationship between NATO and Finland and Sweden building on their status as NATO Enhanced Opportunity Partners (EOP). Not least joint participation in exercises like NATO's Exercise Trident Juncture 2018 is very useful and important. It increases our interoperability, but also our common ability to manage crisis, which will strengthen the overall security for all of us.

«Russia's aggression against Ukraine and its illegal annexation of Crimea in 2014 was a turning point also for our Nordic cooperation»

THE NORDIC DEFENCE COOPERATION

Our Nordic toolbox has developed significantly over the last five years, and the NORDEFECO rightly attracts increased attention from other regional security forums. Of particular importance is the progress on securing easy access to each other's territories, secure communication at the political and military level, the mechanism for crisis consultation and enhanced radar data sharing in the Nordic Enhanced Cooperation on Air Surveillance (NORECAS) to improve our situational awareness. A very concrete benefit of the easy access procedure is that Danish fighter aircraft can use corridors through Swedish airspace when they need to reach the airspace in the Baltic Sea area.

We have a common and strong ambition to move the Nordic defence cooperation in peace, crisis and conflict forward through the clear vision and the ambitious targets for the development of NORDEFECO by 2025. This is of direct importance to our national security. It is important that the results made for our cooperation in peacetime do not evaporate in a crisis or conflict situation. This would weaken our security. We are therefore eager to deepen our ability to act together in crisis and conflict and to push forward to ensure that we advance on this important track.

There are also other tangible initiatives: Following a Nordic initiative, Denmark, Norway and Sweden are some of the states who have supported the United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) with tactical air

transport capability through a rotational concept. In other international operations, the Nordic states have cooperated through force contributions, deployments and coordinated logistic. Furthermore, Finland, Denmark, Norway and Sweden are cooperating on the joint procurement of a common Nordic Combat Uniform which entails a full system commonality except for varying uniform patterns that are specific to each state. Denmark will be the first to receive the new uniforms in 2021.

As Denmark holds the chairmanship of NORDEFECO in 2020 following Sweden's successful chairmanship in 2019, the priorities for the chairmanship reflect the current challenges that require specific attention: We want to enhance our cooperation in peace, crisis and conflict, and to make the crisis consultation mechanism a tool that is familiar and applied to that effect. The crisis consultation mechanism has already been used twice this year to discuss both the situation in the Middle East and the COVID-19 out-break. We also want to consolidate and strengthen the Nordic-Trans-Atlantic bond and the cooperation with the Baltic states.

In the Nordic-Baltic-US framework (NBUS) a special focus has been on improving situational awareness and data sharing in the Baltic Sea region. In this context, the achievements made in NORDEFECO to enhance radar data sharing within the NORECAS

framework are important. Only if we work closely together will we get the full picture. The Nordic-US cooperation is also essential to ensure that the recurring Arctic Challenge Exercise may reach the same high quality in the future as it did in 2019. US Air Force participation was essential to reach flag level.

The Nordic states are all among the most digitalized states in the world. This offers clear opportunities for continued societal development, but also vulnerabilities to cyber-attacks. Within NORDEFECO work has been on-going for some years on how our Military Computer Emergency Readiness Teams (MILCERTS) can cooperate closer together e.g. by enhancing information sharing amongst them. This is an important work. During the Danish chairmanship of NORDEFECO in 2020, we have made cyber security in a broader sense a top priority. A Nordic working group will start work in spring 2020 beginning by exploring and identifying those areas that are the most urgent to Nordic cyber security in a defence context.

Another priority is to reduce the armed forces' CO2 footprint abroad and at home through a Green Defence initiative. We have also put special focus on the Arctic and will look into possibilities to cooperate in the area related to satellites and space. Further focus is on the relationship with the Nordic defence industry where Denmark will be hosting the Nordic Defence Industry Seminar this fall. These are ambitious tasks

▲ **In the Arctic**, in particular, there is a need for enhanced situational awareness. It is a precondition for enforcing the sovereignty and upholding the interests of the Kingdom of Denmark, which includes Greenland and the Faroe Islands. Photo shows a Danish MH-60R Seahawk at the Faroe Islands in March 2018.

Photo: Rune Dyrholm/
Forsvarsgalleriet.dk

taking the cooperation to new areas and levels while prioritising ongoing work.

Finally, during the Danish NORDEFECO chairmanship will also utilize the fact that Denmark in 2020 has the chairmanship of the Haga cooperation - the Nordic cooperation on civil emergency. We will host a joint expert meeting on Total Defence, where we will discuss issues of relevance to both forums.

CONCLUSION

For Denmark, NATO and the Trans-Atlantic bond continue to constitute the backbone of our security and defence. But the Nordic cooperation within NORDEFECO has increased in importance in the last five years. It offers real added value when dealing with both regional and global security challenges. We would like to deepen it even further in order improve our ability to act together in crisis and conflict as well as widening it to cover new challenges like cyber threats and security implications of climate change. Together with the Nordic-Trans-Atlantic dimension and the cooperation with Baltic states and the wider Northern Group (where also Germany, Poland, the Netherlands and the United Kingdom participates) we have a set of flexible forums in which we can address key issues of mutual importance. During our chairmanship of NORDEFECO this year we are keen to advance the cooperation in all of these areas. ■

▲ **Defense Secretary** Mark T. Esper hosts a trilateral meeting with Minister of Defense of Finland Antti Kaikkonen and Minister of Defense of Sweden Peter Hultqvist, at the Pentagon, Washington, D.C., Dec. 10, 2019. Foto: U.S. Navy Petty Officer 2nd Class James K. Lee

NORDISKT MILITÄRT SAMARBETE –

EN FROM FÖRHOPPNING ELLER EN REELL MÖJLIGHET?

2019 firade nordiskt militärt samarbete i nuvarande format sitt tioårsjubileum varför det finns anledning att kort gå igenom bakgrund, förutsättningar och vilka handlingsmöjligheter och ambitionsnivåer som kan läggas till grund för framtida vägval.

TEKST: GENERALMAJOR
MICHAEL CLAESSON,
CHEF AVDELNINGEN FÖR
MILITÄRSTRATEGISK
INRIKTNING,
FÖRSVARSMAKTENS
HÖGKVARTER I STOCKHOLM

Det är viktigt att slå fast det faktum att nordiskt militärt samarbete inte på något sätt är att betrakta som nytt. De nordiska länderna är geopolitiskt och geostrategiskt sammanlänkade, men också genom de värderingar som präglar oss (synen på mänskliga rättigheter inklusive likhet inför lagen, pragmatism och målorientering med mera). Trots detta är en av de större utmaningarna för ett effektivt nordiskt militärt samarbete det faktum att vi inte alltid är särskilt skickliga i att se och analysera de skillnader som trots allt finns mellan våra länder. Perspektiv och utgångspunkter skiljer sig åt inom vissa väsentliga områden vilka i sin tur hänger samman med historia, lokal kultur, språk och säkerhetspolitiska vägval (inte minst sammankopplade med historiska erfarenheter). Exempelvis genom Norge- och Danmarks erfarenheter av ockupation under Andra världskriget, Finlands

dyrköpta erfarenheter under samma krig, Islands udda roll med återskapandet av en oberoende stat och Sveriges neutralitetspolitik, utgör alla komponenter i den mix av faktorer som alltjämt komplicerar nordiskt samarbete.

I grunden är det dock väsentligt att slå fast att möjligheterna generellt sätt är flera än svårigheterna, men först efter att vi vågat oss på en fullödlig analys för att identifiera gemensamma intressen oavsett om det rör samarbete i största allmänhet, operativt samarbete och förstås förmågeutveckling inklusive gemensam anskaffning av materiel.

NORDIC DEFENCE COOPERATION

2009 valde de nordiska försvarsministrarna att samla di tillsvarande samarbetsformer för materielsamarbete, internationell krishantering och förmågeutveckling under ett ramverk som gavs samlingsbenämningen

Nordic Defence Cooperation – NORDEFECO. Under de 10 år som gått sen dess har fokus legat på samarbete som efter hand skapat bättre förutsättningar för att uppnå fredstida rationalitet inom t.ex. utbildning, viss övnings- och träningsverksamhet liksom inom ramen för internationell krishantering. Många initiativ har av naturliga skäl och behov kommit att växa ur kärnverksamhet vid regementen, baser och flottiljer. Vidare har roller och kompetens för utbildning inför fredsbevarande insatser, koordinerats på ett sätt som medger rollspecialisering och fokus. Vidare har samarbete utvecklats inom ramen för taktiskt transportflyg, nyttjande av alternativa landningsbaser för ökad flygsäkerhet, initiering av ett arbete för utbyte av luftlägesinformation, ytterligare fokus har lagts på försvarsmaterielsamarbete och en process har tagits fram för att förenkla tillgången till varandras territorier. För att hantera en alltmer komplex samarbetsagenda, inrättades 2016 säker kommunikation mellan de nordiska ländernas försvarsdepartement och militära högkvarter. I oktober 2018 ersattes den sedan 2013 gällande visionen för det nordiska försvarssamarbetet med en ny (NORDEFECO Vision 2025) och mycket mer vittgående. Nu förflyttades fokus från fredsrationalitet till att peka ut riktningen för ett nordiskt samarbete i fred, kris och konflikt. En kvalitativ ambitionshöjning av stor omfattning. Varför hamnade vi där?

OMVÄRLDSUTVECKLINGEN SOM DRIVKRAFT

Den sedan det rysk-georgiska kriget i augusti 2008 alltmer ansträngda relationen mellan Ryssland och ”väst” sjönk i februari 2014 till nya bottenivåer i samband med den ryska illegala annekteringen av Krimhalvön i Ukraina. Dramat på Krim följdes av en snabbt eskalerande konflikt i östra Ukraina samt från 2015 Rysslands inblandning i Syrien-konflikten. Ovan nämnda ryska handlingsmönster har därutöver klätts på med en tydlig militär upprustning med satsningar på nya vapen och förmågor samt en betydligt mer offensiv militär hållning och positionering från Svarta havet till Östersjöområdet och Nordkalotten/Arktis. I sammanhanget bör även nämnas ökade aktiviteter inom ramen för icke-linjär krigföring såsom riktade informationsoperationer. Det är också känt hur nämnda agerande fått Nato att öka satsningarna och förberedelserna för kollektivt försvar, men också hur USA efter hand ökat sin närvaro i Europa. Sverige har efter decennierna av nedrustning och minskade satsningar på försvar, änyo påbörjat uppbyggnaden av en nationell försvarsförmåga. Nämnda omvärldsutveckling är naturligtvis i sak negativ, men är samtidigt ett stabilt fundament för nordiskt militärt samarbete byggt på gemensamma intressen och behov alldeles oavsett olikheterna ifråga om säkerhetspolitiska vägval och andra eventuella olikheter. Förutsättningarna för samarbete synes därmed bättre än någonsin efter kalla krigets slut samtidigt som vi aldrig får bortse från de olikheter som grusat förväntningarna så många gånger tidigare. En ogynnsam omvärldsutveckling och den därigenom framarbetade Vision 2025 har därigenom kommit att lägga grunden för en tydligare gemensam väg framåt som också öppnar för militärt samarbete i alla konfliktnivåer, och som utgör ett komplement till

existerande säkerhetspolitiska vägval. Målet är övergripande att bidra till ökad regional stabilitet och säkerhet samt ökad strategisk handlingsfrihet. En tydlig riktning för fortsatt utveckling utgörs av samarbete kring läges- och situationsuppfattning till stöd för en gemensam grund för nationell beslutsfattning. Vidare satsas ytterligare på ökad handlingsfrihet genom att till exempel fortsätta utveckla konceptet för alternativa landningsbaser, senast också för beväpnade stridsflygplan samt att ge ökad tillgång till logistikstöd för främst flyg- och marinstridskrafter.

FINSKT-SVENSKT MILITÄRT SAMARBETE I EN UTMANANDE OMVÄRLD

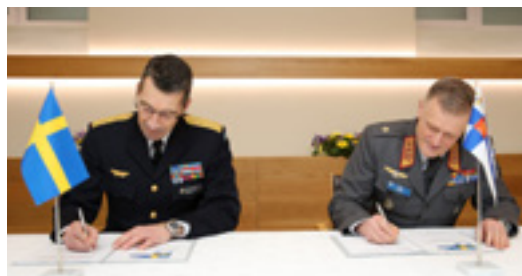
Parallellt med utvecklingen inom ramen för NORDEFECO har omvärldsläget drivit fram andra typer av samarbeten mellan nordiska länder. Danmark, Island och Norge har sin naturliga hemvist inom ramen för Nato såväl avseende operativ planläggning som förmågeutveckling. Finland och Sverige har förutom en månghundraårig gemensam historia också lång erfarenhet av militärt samarbete såväl före som under och efter andra världskriget. Ländernas särställning ifråga om säkerhetspolitiska vägval har skapat förutsättningar för samarbete kring gemensamma utgångspunkter i rollen som partner till Nato, men också vad avser policy och beredskapsförband till stöd för EU-ledd krishantering.

Som ovan antyts är det alltså mycket viktigt att också slå fast skillnaderna mellan Finland och Sverige. Finlands historia som självständig nation jämte de dryga 1300 kilometrarna av gemensam landgräns med Ryssland, är övertygande faktorer vilka ger ett geopolitiskt och geostrategiskt läge som skiljer sig väsentligt från svenska utgångspunkter. Sverige har historiskt stundtals uppvisat en okänslighet inför Finlands läge och krav på förhållningssätt till sitt stora grannland, en okänslighet som på senare tid avtagit och som i militära kretsar genom nära och förtroligt samarbete istället fostrats till ökad kunskap och insikt. Detta är något som sammantaget gagnat helheten i ländernas militära samarbete. På motsvarande sätt som ovan beskrivits vad gäller NORDEFECO, har den negativa utvecklingen avseende säkerhetsläget i norra Europa kommit att driva länderna ännu närmare varandra.

FINSK-SVENSK OPERATIVT KONCEPT

I skuggan av Krim-krisen påbörjade Finland och Sverige ett närmande som efterhand la grunden till ett samarbete med en ambition som numera omfattar såväl militärstrategiska- och operativa aspekter som

«De nordiska länderna har en i många stycken gemensam värdegrund lika självklar som det faktum att våra länder utgör en gemensam geostrategisk helhet vars utmaningar måste mötas lika helhetligt»

◀ Den 18 december 2019 besökte överbefälhavare, general Micael Bydén sin finske motsvarighet, general Timo Kivinen i Helsingfors. Under besöket undertecknade försvarsscheferna ett militärstrategiskt koncept för det fördjupade finsk-svenska försvarssamarbetet. Foto: Försvarsmakten

gemensam förmågeuppbyggnad. Samarbetet bedrivs inom samtliga försvarsgrenar- och stridskrafter och på alla ledningsnivåer. Graden av personkänedom är hög och samverkan mellan chefer på olika nivåer sker ofta och gärna via säkra sambandsmedel. 2018 sammanfattades ett till en början tämligen vildvuxet samarbete i ett samförståndsavtal (Memorandum of Understanding – MoU) mellan respektive regeringar. Ett avtal som i december följdes av ett gemensamt militärstrategiskt, men också operativt koncept. Övningsverksamhet samordnas, forskningssamarbete koordineras där så är lämpligt och dialog kring förmågeutveckling förs där så bedöms lämpligt och relevant för båda parter. En gemensam strävan kring tydliga mål för interoperabilitet byggs kring bland annat federerade ledningssystemlösningar (Federated Mission Networking – FMN), men också kring andra standardiserade lösningar som tillhandahålls båda länderna genom partnerskapet med Nato. Stabs- och förbindelseofficerare finns redan utplacerade i respektive lands nationella högkvarter och andra förbindelsearrangemang testas regelbundet vid gemensam övningsverksamhet. Förutom det militära samarbetet förs en nära försvarspolitisk dialog som med en hög grad av lyhördhet strävar efter att skapa mandat och förutsättningar för att maximera möjligheterna till ett effektivt militärt samarbete.

Som tidigare nämnts har Finland givet sin historia och sitt geostrategiska läge valt att också efter det kalla krigets slut fortsatt satsa på ett stort och personalstarkt invasionsförsvar. Detta samtidigt som övriga nordiska länder genomgått kraftiga nedskärningar av sina militära förmågor med därtill hörande omstöpning mot internationell krishantering. Sverige gick mycket långt i utvecklingen av traditionella militära förmågor, men behöll alltjämt full förmågebredd (det vill säga inga försvarsgrenar eller delförmågor avvecklades helt). Även om de finländska och svenska försvarsmakterna skiljer sig åt ifråga om struktur och volym (främst avseende arméstridskrafter), finns flera kompletterande förmågor som till exempel de svenska ubåtarna med optimerad förmåga för verksamhet i Östersjöns bitvis mycket speciella operationsmiljö och det faktum att Sverige fortsatt opererar ett tämligen stort och modernt flygvapen. Sammantaget kan konstateras att omvärldsutvecklingen drivit

på ett redan existerande militärt samarbete till att med utgångspunkt från en gemensam syn på regional säkerhet bygga ett nära och operativt fokuserat teamwork med syfte att öka båda ländernas handlingsfrihet med militära maktmedel. Det finns vidare ett mycket tydligt politiskt, militärstrategiskt och operativt fokus som präglar alla delar av samarbetet. Något som ger stadga, koherens och långsiktighet. En fortsatt rak samarbetslinje bygger dock på ländernas fortsatta förmåga att respektera varandras olikheter och det faktum att båda ländernas intressen och målsättningar måste iaktas och respekteras för att upprätthålla och fortsatt utveckla den högra grad av tillit och förtroende som nu präglar samarbetet.

TRILATERALT MILITÄRT SAMARBETE

Sverige befinner sig för närvarande i processen med att ta fram ett nytt så kallat försvarsbeslut med närmare försvarspolitisk inriktning för åren 2021-2025 samt en idé om fortsatt utveckling mot 2030. För att skapa en så bred politisk samsyn som möjligt, aktiveras vanligtvis den parlamentariskt sammansatta försvarsberedningen för att ställa samman underlag som förslag till regeringen. Förslagen har inför försvarsbeslutet 2020 sammanfattats i två rapporter där den första lämnar förslag för utformningen av främst de civila totalförsvarskomponenterna och den andra dito för det militära försvaret. Det är inte särskilt förvånande att den svenska försvarsberedningen ger ett mycket brett och djupt stöd för fortsatt och fördjupat militärt samarbete med Finland. Det är dock värt att notera att man också ger ett mycket tydligt stöd för ett utökat militärt samarbete med också Norge.

De problem innan norskt-svenskt militärt samarbete som historiskt sett uppstått har i regel varit sammanlänkade med omfattande materielprojekt. Även i dessa sammanhang har fromma förhoppningar och viss naivitet ifråga om respektive lands nationella utgångspunkter och intressen skapat hög fallhöjd då projekten brutit samman. Samtidigt är det mycket viktigt att minnas att det parallellt med försöken till stora materielsamarbeten också funnits jordnära och mycket uppskattade samarbeten

på lägre nivåer. Exempel utgörs bland annat av tidigare nämnda Cross Border Training mellan flygstridskrafter, men också utbildningssamarbete mellan den svenska Markstridsskolan och Hærens Våpenskole i Rena, nära samarbete mellan ländernas specialför-

bandsystem liksom samarbete inom ramen för internationella krishanteringsinsatser.

Även i detta sammanhang har omvärldsutvecklingen ställt frågan i ett delvis nytt ljus där det

närmast uppenbara behovet av dialog mellan Norge och Finland om läget på Nordkalotten, på ett lika självklart sätt också bör/måste omfatta Sverige. Detta med målet att öppna samtliga möjligheter för att i olika typer av säkerhetspolitiska kriser kunna stödja

«Målet är övergripande att bidra till ökad regional stabilitet och säkerhet samt ökad strategisk handlingsfrihet»

«Då alla tre länder uppvisar stora likheter i sin syn på samhällets motståndskraft omsatt i totalförsvarskoncept, är även detta område ett naturligt område för samverkan och koordinering»

varandra genom utbyte av underrättelser och lägesinformation, men också tillgång till territorium och infrastruktur samtidigt som gemensam och/eller samordnad operativ verksamhet inte ska uteslutas. Då alla tre länder uppvisar stora likheter i sin syn på samhällets motståndskraft omsatt i totalförsvarskoncept, är även detta område ett naturligt område för samverkan och koordinering.

Självfallet inramas alla potentiella samarbeten av Norges medlemskap i Nato liksom att Finland och Sverige inte ingår i någon militär allians. Under förutsättning att nödvändiga politiska mandat finns på plats, finns det givet de militärstrategiska omständigheterna få skäl att inte sträva efter optimerade förutsättningar för samordning av operativ verksamhet. Genom tämligen översiktliga studier av militärgeografin på

Nordkalotten kan man snabbt dra slutsatsen att uteblivet samarbete riskerar begränsa respektive lands militära handlingsfrihet högst betänkligt, vilket också inbjuder regionala aktörer till att exploatera svagheter och luckor i de nordiska ländernas försvarslösningar.

Sverige och Finland har i grunden inte särskilt många alternativ än att söka sig till varandra för ett pragmatiskt militärt samarbete samtidigt som Norge traditionellt alltid har pekat på sitt medlemskap i Nato som lösning. Nato är en unikt kapabel militär allians, men som i allt multilateralt samarbete med krav på konsensusbeslut går det inte att bortse från att värdefull tid kan gå förlorad i politiska processer, särskilt i samband med svårtydbara icke-linjära (hybrid) hot och incidenter. Att öka handlingsfriheten genom ett pragmatiskt ansatt nordiskt militärt

samarbete som komplement till Nato-medlemskapet torde därmed i allra högsta grad också ligga i norskt militärt intresse.

HUR GÅR VI VIDARE?

Grunden måste hämtas ur ett tydligt och långsiktigt politiskt åtagande från samtliga tre länder för att skapa stabilitet kring ett utvecklat trilateralt militärt samarbete. På motsvarande sätt som beskrivits ovan, kräver det utmanande omvärldsläget både handling och vilja till pragmatiska lösningar där också ett tydligt ”nej tack” också ”är service”. Samtliga tre länders intressen måste identifieras och tas hänsyn till för att lägga grunden för ett långsiktigt samarbete på lika villkor. Hur frestande det än må vara för norska företrädare att hänvisa till hur enkelt allt hade varit om bara Sverige och Finland hade gått med i Nato, så är detta en fråga för politiska processer som för närvarande inte synes stå på dagsordningen.

Mot denna bakgrund är det därför mycket angeläget att söka ett prestigelöst och målorienterat utbyte för att maximera förutsättningarna för samarbete i första hand på Nordkalotten. Ett samarbete som syftar till ökad militärstrategisk och operativ handlingsfrihet och som bör kunna omfatta såväl normalläge som en säkerhetspolitisk kris och/eller samarbete i händelse av att ett eller flera av länderna utsätts för ett väpnat angrepp.

Precis som i fallet med Finland och Sverige, torde utgångspunkten bygga på politiska beslut i respektive land, en efter hand harmoniserad lagstiftning om att kunna ge och ta emot militärt stöd samt förmågeuppbyggnad kring planering, övningsverksamhet och tydliga interoperabilitetsmålsättningar.

De nordiska länderna har en i många stycken gemensam värdegrund lika självklar som det faktum att våra länder utgör en gemensam geostrategisk helhet vars utmaningar måste mötas lika helhetligt. Rätt ansatt och avvägt kan vi gemensamt bidra till att minska exploaterbara brister och luckor samt därmed bidra till ökad regional stabilitet och säkerhet. Det är dock ständigt angeläget att ständigt hålla ländernas särdrag och delvis olika utgångspunkter minne för att inte igen göra misstaget att tro att one size fits all. ■

◀ **Airman 1st Class Kelly Sifers**, 31st Aircraft Maintenance Squadron weapons load crew member, loads a practice rocket onto an F-16 during a training exercise at Kallax Air Base, Sweden. The 555th Fighter Squadron and 31st AMXS conducted more than 180 air-to-air and air-to-ground missions during a two week exercise at the air base in which they worked alongside the Swedish air force's Norrbotten Wing.

Foto: US Air Force by Tech. Sgt. Lindsey Maurice

THE NORDIC DIMENSION IN FINLAND'S NETWORKED DEFENCE COOPERATION

At the end of 2017 the Nordic states announced their first joint procurement project – the Nordic Combat Uniform. While it may be a more technical procurement process, it is symbolic as it indicates how Nordic defence cooperation is taking over new ground - both in practice and in appearance.

TEKST: HENRI VANHANEN,
JUNIOR RESEARCH FELLOW,
THE FINNISH INSTITUTE OF
INTERNATIONAL AFFAIRS

The main driver for closer defence cooperation in recent years has been a shared strategic concern between Nordic states on the overall threat perception in the region. Since Russia's annexation of Crimea and Russia's military intervention in Eastern Ukraine in 2014, the security situation in Europe has deteriorated. While Northern Europe and the Baltic Sea region are not the origins of military tensions, they have been affected by the wider standoff between Russian and the West due to geostrategic reasons.

Russia's willingness to modernize and utilize its military forces as well as NATO's response to Russian aggression in the form of the Enhanced Forward Presence (EFP) in the Baltic states and Poland have been the leading security developments in Northern Europe in the recent years. These actions have had a direct impact on Nordic states like Denmark, Iceland and Norway who for example contribute to NATO's EFP presence. It has also led to closer defence cooperation between Finland and Sweden.

Geographically the five Nordic states have traditionally looked at slightly different directions. On the other hand, shared history, common values and the same operating environment have brought the Nordic countries together with exceptionally close ties. Nordic defence cooperation enjoys significant legitimacy among Nordic populations and politicians alike. However, there are also considerable differences between the Nordic states' solutions and priorities when it comes to security policy. As Denmark, Norway and Iceland are members of NATO, Finland has prioritized defence cooperation especially with Sweden – and to a certain extent with Norway.

«Even though Finland's security relies above all on its national defence capabilities, the changes in European security have opened up new opportunities in the field of defence policy»

FINLAND'S NETWORK OF DEFENCE COOPERATION

Since the events in Ukraine, different versions of multi-lateral and bilateral defence cooperation have emerged in Europe. While NATO remains the institutional cornerstone of Western European security and defence, several other multinational defence projects and initiatives such as the UK-led Joint Expeditionary Force, the French-led European Intervention Initiative or the German-led Framework Nations Concept have been created.

Finland has paid close attention not only to the political developments in European security during recent years, but also on the institutional defence policy trends in Europe. Even though Finland's security relies above all on its national defence capabilities, the changes in European security have opened up new opportunities in the field of defence policy.

From 2014 onwards Finland has joined the multinational initiatives mentioned above and signed bilateral Memorandum's of Understanding (MoU) with several partners, namely the United States, Sweden, Germany, France and the UK. Finland has also signed a trilateral document on defence cooperation with the United States and Sweden and gained an Enhanced Opportunities Partnership (EOP) status in NATO. In addition, Finland has been actively supporting a stronger European Union defence policy and was active in supporting the formation of the Permanent Structured Cooperation (PESCO).

NETWORK OF DEEPENING DEFENCE COOPERATION

In 2017, Finland revised the legal tasks of the Finnish Defence Forces so that obstacles for Finland to be able to provide and receive international military assistance

were removed. In addition to this new legislation, Finland's bilateral defence agreements and documents create the basis of its international defence engagement. However, it should be noted that these defence cooperation agreements are not of legally binding nature – as in they do not provide security guarantees. While not seeking a NATO membership Finland has, to sum it up, sought to form a network of deepening defence cooperation with its closest partners.

In the case of Finland, Nordic defence cooperation is a part of its networked defence approach. Most of Finland's Nordic defence cooperation with its partners is taking place on a bilateral or multilateral level in addition to the NORDEFECO framework. While NORDEFECO remains an important platform for Finnish security policy, cooperation with Sweden stands out as unique. This is also reflected on the Finnish Government's white paper on defence policy (2017), which outlines that Sweden enjoys a special status in Finland's bilateral cooperation. One reason is that since 2015 it has been based on a policy of 'without political predeterminations'. The approach, avoiding the setting of hard limits – in advance – on defence cooperation was changed between 2014 and 2015, as cooperation was initially (in 2014) limited to peacetime activities.

The uniqueness is also evident on the Swedish side, where laws are being changed to remove a

political constraint – enabling Sweden to legally engage in combined Finnish-Swedish territorial defence operations. In this sense for Finland, Nordic defence cooperation has primarily meant a deeper relationship with Sweden.

Bilateral defence cooperation enjoys high popularity in both countries among politicians. According to the recent survey (January 2020) conducted by the Advisory Board For Defence Information (ABDI), which operates under the Finnish Ministry of Defence, defence cooperation with Sweden is supported by 96% of the respondents (NORDEFECO is supported by 94%). This provides the political leadership with legitimacy to advance in defence cooperation with Sweden and other Nordic states.

CAPABILITY TO ACT TOGETHER

During the last six years, Finland and Sweden have reached a point where they have the capability to act together in peace and crisis times. For example, the Swedish-Finnish Naval Task Group (SFNTG) has entered its initial operational capability phase. On land, company-sized Finnish elements have conducted exercises as an integral part of Swedish battalion-sized units, and this cooperation will soon extend to Finnish battalions carrying out exercises as a part of Swedish brigades. Cooperation between the air forces of both countries has also confirmed the ability to operate as

▲ **U.S. Air Force Chief of Staff Gen. David L. Goldfein** discusses a just-completed training flight July 15 2019 with Finnish Air Chief Maj. Gen. Pasi Jokinen. Goldfein was part of an F-18 training flight that allowed him to see firsthand Finland's capabilities. Afterward Goldfein said he was impressed.

Photo: Charles Pope, U.S. Air Force

▲ Norway has also played a role in Finland's active defence cooperation. Cross-border exercises of the air forces of Sweden, Finland and Norway are organized almost on a weekly basis. In 2018, Finland and Sweden participated in NATO's Trident Juncture exercise hosted by Norway. Photo is from Ørland Air Station during at exercise Trident Juncture 2018.

Photo: Amanda Fjeld/Forsvaret

«Conducting joint exercises, materiel procurement and sharing of information can generate security benefits even if Nordic states have different defence solutions»

integrated combined units, able to jointly defend each other's territory in demanding air-to-air and air-to-ground scenarios.

In December 2019 Finnish Chief of Defence General Timo Kivinen met with his Swedish counterpart General Micael Bydén in Helsinki, where the main event was to sign a military strategic concept for the deepened cooperation. Political leadership in both Helsinki and Stockholm have indicated a willingness to deepen further the bilateral defence relationship in the future to come.

Norway has also played a role in Finland's active defence cooperation. Cross-border exercises of the air forces of Sweden, Finland and Norway are organized almost on a weekly basis. In 2018, Finland and Sweden participated in NATO's Trident Juncture exercise hosted by Norway. All three countries are also actively participating in each other's regional defence exercises as well as address common security and defence matters on a high-level. In 2019, Jussi Niinistö, Finland's Minister of Defence at the time proposed that Finland, Sweden and Norway should conduct common military exercises on a regular basis.

ADDED VALUE THROUGH INTEROPERABILITY

The trend of bilateral and selective multinational defence initiatives has also affected Northern European security dynamics due to the changing operational environment as well as the differences between the basic solutions in defence policy of the Nordic states. For Finland, this has meant first and foremost a deeper defence relationship with Sweden that extends to peacetime, crises and war.

Regardless that the Nordic states have diverging alliance affiliations, they have expressed willingness to

have more defence cooperation together. From a strategic point of view, it has also been in the interest of Finland to increase defence cooperation with its Nordic partners within existing framework but on new platforms as well.

Interoperability has been an area which Finland emphasizes on both NORDEFECO and on bilateral levels. The Finnish Government's white paper on defence policy (2017) states that Finland aims to increase the Nordic use of naval and air bases and training areas so as to generate flexible and efficient exercises. In 2017 Finland had its NORDEFECO chairmanship, where it highlighted enhancing the ability to face time of crisis, continuing regional security situation analysis and testing NORDEFECO structures in a Table Top Discussion.

One other interesting development taking place within the framework of NORDEFECO, is the Vision 2025 published in 2018 – a political guideline setting ambitious targets for Nordic defence cooperation. The idea of renewing the NORDEFECO vision was presented by Finland during its chairmanship in 2017. The main thesis of Vision 2025 is to improve common defence capability and cooperation in peace, crisis and conflict.

Interoperability produces great value for Nordic defence cooperation and non-NATO members like Finland and Sweden. Conducting joint exercises, materiel procurement and sharing of information can generate security benefits even if Nordic states have different defence solutions. Supporting national capabilities contributes to overall regional deterrence. Thus, Nordic cooperation will remain as natural element of Finland's international defence engagement. ■

KONGSBERG

The AMRAAM Extended Range expands the NASAMS engagement envelope

NASAMS
Air Defence System

NORDISK SAMARBEID

▲ Secretary of the Air Force Barbara Barrett at the Air Warfare Symposium, 27 Feb 2020.

Photo: Wayne Clark, AFA

NORDIC-BALTIC REGIONAL SECURITY AND COOPERATION A TRANSATLANTIC PERSPECTIVE

Seen from a transatlantic perspective, the Nordic-Baltic corner of Europe stands out as the model student in terms of regional security and cooperation.

TEKST: RACHEL ELLEHUUS,
SENIOR FELLOW AND DEPUTY
DIRECTOR, EUROPE
PROGRAM, CSIS

Despite a challenging geography comprising land, sea, and air borders with Russia and a panoply of histories, cultures, and membership patterns in multinational organizations among them, these small to medium sized nations have found a way to navigate these difficulties in pursuit of their collective security and defense goals. Today, the Nordics and Baltic nations are net security contributors in both their own regions and beyond. While the countries of the region have been linked for centuries, the value of these historic and cultural ties became apparent in early 1990s with the fall of the Berlin Wall and end of the Cold War. Among the Nordic themselves, NATO

members Denmark, Iceland, and Norway had to find mechanisms for cooperating with non-aligned Finland and Sweden. By sheer nature of their geographic proximity, a conflict in any one of these countries would inevitably affect the others. Likewise, the Nordics were early supporters of Baltic independence and first out the gate in providing economic and political support once they gained it. Regional security organizations such as Nordic-Baltic cooperation helped to reinforce regional security on both shores of the Baltic and North Seas and to prepare the Baltics for eventual membership in NATO and the EU. This good neighborhood policy extends even to Russia where the Nordic and Baltics nations, many of whom share a

border with Russia or host Russian diaspora within their borders, seek to balance a strong deterrence and defense with pragmatic cooperation in areas such as search and rescue or border security.

Yet, beyond this cooperative mindset, what is the formula that enabled this success, and how can it be

sustained? What remains to be done? Finally, what expectations do the United States and NATO have for this subset of Allies and partners, within the European theatre and globally? The United States' 2018 National Defense Strategy talks about the importance of leveraging Allies and partners, but it is not clear how this is being implemented. And while the Nordic-Baltic nations are proactive in asserting their respective ideas and visions, these need to be aligned with overarching strategies and broader priorities.

THE NESTING DOLL APPROACH

The geographic and organizational realities of the Nordic-Baltic region have led to a bottom-up, layered 'nesting doll' approach to security and defense. At the core, the countries of the region have focused on shoring up their national defense. This includes investment in both military capabilities and societal resilience. For NATO members Estonia, Denmark, Iceland, Latvia, Lithuania, and Norway, this meets their commitment under Article 3 of the North Atlantic Treaty, which calls for Allies to "maintain and develop their individual and collective capacity to resist armed attack". For NATO partners Finland and Sweden, the imperative of self-defense is even greater, as they cannot rely on Allies to come to defend them in a crisis so must provide for their own defense. In both cases, the so-called time-distance gap means there will be an initial period where countries must 'hold out' until reinforcements arrive.

The second layer consists of bilateral and trilateral arrangements meant to reinforce national defense. These are focused on facilitating the support of likely 'first responders', namely those countries who are likely to take action early in a crisis whether due to proximity or capability. In the case of the NATO partners Finland and Sweden, such bilateral and multilateral arrangements offset some of the risk associated with not being members of NATO. The bilateral US-Sweden and US-Finland working groups and trilateral US-Sweden-Finland Trilateral Statement of Intent, for example, commits to enhancing cooperation on defense policy dialogue, regional situational awareness, capabilities and posture, combined multi-

national operations, strategic communications, and U.S.-NATO-EU cooperation. In this way, Allies and partners will have clearer understanding of one another's expectations and capabilities. Supplementing this, there are a number of Host Nation Support Memorandums of Understanding and

Mutual Access Agreements among the Nordic nations that ensure 'easy access' to one another's airfields and reception facilities in both peacetime and crisis. On the operational side, the 2017 Statement of Intent among Norway, the United Kingdom, and the United States outlining their cooperation on P-8 Poseidon maritime reconnaissance aircraft is a cost-effective way of meeting a shared requirement.

At the third layer are the various regional security arrangements such as Nordic Defense Cooperation (NORDEF-CO) and the Northern Group. The latter encompasses not only the Nordic and Baltic countries but also Germany, Poland, the Netherlands, and the United Kingdom. The more structured nature of NORDEF-CO, for example, has enabled information sharing on regional security challenges and alignment of contributions to international missions as well as the establishment of a Secure Communications System and enhanced air surveillance capabilities. Such regional mechanisms are less developed among the Baltic states, but awareness of the value of a more regional approach is growing (see next steps). In the meantime, NORDEF-CO is taking steps to enhance cooperation and dialogue between the Nordic and Baltic countries. The Nordic and Baltic countries participation in the UK-led Joint Expeditionary Force (JEF) is another manifestation of this layer of cooperation, building greater levels of integration among these countries' forces with a view to rapidly projecting power together in a range of scenarios.

Finally, the outermost, overarching protective layer is provided by multilateral institutions – in this case NATO, the European Union (EU), and, more distantly, the United Nations. The value of NATO lies in its integrated command structure, force generation process, interoperability standards, and political and military decision-making structures. To the extent possible, NATO partners Finland and Sweden have also aligned themselves with these mechanisms. With 6 of the 8 Nordic-Baltic countries as members of the EU, they have been leading

proponents of a close NATO-EU relationship. The EU's economic and diplomatic power complement NATO's military might, and many of its tools – for example in the cyber, space, and resilience arenas – are better for addressing today's non-kinetic challenges.

ENSURING COHERENCE

Sustaining and reinforcing this solid deterrence and defense base that the Nordic and Baltic countries have put in place should be a priority for NATO and the United States. First and foremost, they need to ensure the various layers can operate together as an effective whole. For while the layered approach has helped smooth the institutional and geographic seams present in the Nordic-Baltic geography, they are not always coherent.

A first step should be ensuring coherence in terms of planning and command and control (C2). With the exception of NATO's graduated response plans, national and regional defense plans are not usually drafted with Allies and partners at the table. As such, these plans often make assumptions about the capabilities and intent of other countries without those countries' input. The risk is, for example, that country X makes an assumption that country Y will be an early responder in a crisis, but country Y has assigned its rapid response forces to another purpose. While recent efforts to use scenario-based planning or tabletop exercises to address this have been helpful, such efforts are far from comprehensive. If they are to

deploy forces at the division level, Allies and partners must also train and plan at this level. In this respect, the various multinational division-level headquarters that have been stood up in European can play a role an important integrator role among national plans, as well as between these plans and NATO's graduated response plans.

Multinational Division-North, stood up by Denmark in 2019, is a natural fit for supporting the Baltic states' defense planning, to include ensuring the three Baltics' national plans complement one another and are integrated with those of the Nordics and NATO. In turn, this will contribute to NATO readiness by improving command and control relationships among the Nordic-Baltic countries. The Polish-led Multinational Division-North East could then focus on the link between Poland and continental Europe, working closely with Germany, for example drawing on its newly established Baltic Maritime Component Command. In the High North/Barents Sea region, Norway's Joint Operational Head-

«The value of NATO lies in its integrated command structure, force generation process, interoperability standards, and political and military decision-making structures»

«The risk is, for example, that country X makes an assumption that country Y will be an early responder in a crisis, but country Y has assigned its rapid response forces to another purpose»

«Work must continue outside of the NATO framework as well to ensure partners Finland and Sweden are integrated.»

quarters in Bodø is already playing this integrator-role and will be attached into NATO's force structure pending the approval process. By assigning these headquarters responsibility for a specific area of operations, they can better clarify command relationships, integrate national headquarters and forces, tailor exercises and training, and pursue division-level enablers specific to their regional needs.

To be sure, realizing this rationalization will be difficult. As the 2018 NATO Force Structure Adaptation revealed, it is easy to stand up new command structures, but harder to stand them down. Ideally, the so-called NATO Force Integration Units (NFIUs) in the frontline member states of Central and Eastern Europe, would be subsumed into these regionally-focused division level headquarters to allow unity of effort and best use of limited resources.

FOSTERING GREATER REGIONAL COOPERATION AMONG THE BALTICS

A second step to improve the staying power and effectiveness of Nordic-Baltic security is for the Baltic nations to adopt a more regional approach to their collective security. While they have achieved much individually, their relatively small militaries (some 30,000 active duty forces combined) and defense budgets (estimated at €2.1 billion combined for 2019) puts some needed capabilities and military requirements out of reach.

As noted above, a successful regional approach begins with more integrated planning. Regionally-focused division level headquarters are ideal to drive this and to rationalize command and control relationships. In terms of capabilities, key capabilities and enablers still lacking in the Baltics include integrated air and missile defense as well as maritime domain requirements. On the former, the U.S. Congress is already thinking in terms of a regional approach. The

2020 National Defense Authorization Act provides \$125 million in general military aid to the Baltics, with a separate provision of an additional \$50 million to boost regional integrated air defense capabilities. With regard to cooperation in the maritime domain, steps might include joint acquisition of electronic warfare systems and enhancement of existing Intelligence Reconnaissance and Surveillance (ISR) capabilities, to include joint processing, analysis, and dissemination of this intelligence to sharpen the accuracy of indicators and warnings for NATO. To be sure, Nordic security cooperation has shown that it is not easy to align national requirements and acquisition processes, much less budgets and political will, in a way that allows for large-scale joint procurements. Because of this, NATO, the United States, and Nordic countries will be vital to encouraging and incentivizing such cooperation among the Baltic States. Specifically, NATO should use the NATO Defense Planning Process, and the EU initiatives such as Permanent Structured Cooperation and the European Defense Fund, to push the Baltic states in this direction. NORDEFECO also plans to take this on, using the 2020 Nordic Defence Industry Seminar to begin the conversation. For its part, the United States should continue to allocate security assistance funding in a pooled manner, working closely with EUCOM to help the Baltic states identify and tailor their specific shared requirements.

SOLIDIFYING THE TRANSATLANTIC LINK

Finally, and perhaps most importantly, Nordic-Baltic security must be seen as part of a security continuum that encompasses not only the Baltic, Barents, and North Seas but also extends across the North Atlantic and to North America. While each of these sub-regions has its own unique challenges and requirements, adversaries treat them as a single area of operations, in

► **U.S., Swedish, Norwegian and Finnish** air force aircrew debrief May 7, 2014, after a training mission at Bodø Main Air Station, Norway. The U.S. Air Force worked side-by-side with European allies and partners in the Nordic Defense Cooperation exercise to ensure security, protect global interests and aid economic bonds.
Photo: U.S. Air Force /Airman 1st Class Trevor T. McBride

peacetime as well as in crisis. For example, given Russia's preference for using so-called hybrid measures that fall below the threshold of military conflict, bypass normal means of detection and attribution, and target non-military assets, it is essential that NATO Allies and partners are in close communication on what they are observing in various countries and sub-regions. In the event of a military conflict, NATO (or a coalition of Allies and partners outside the Alliance) would rely on rapid reinforcement from within Europe and North America, making it essential that land, air, sea, and communications links between and within the two continents are accessible and secure.

The 2018 NATO Command Structure Adaptation that led to the (re)establishment of 2nd Fleet and a third NATO operational headquarters at Joint Forces Command Norfolk, is an essential first step in ensuring continuity of operations across the Atlantic. At Norfolk, the two entities are collocated, and Allies and partners are deeply integrated into the staff and command network in order to foster this transatlantic integration. In the coming years, Norfolk, working with NATO and national command elements in Europe, will test and refine transatlantic force integration, for example through large-scale reinforcement exercises such as DEFENDER 2020 and joint carrier strike group deployments. Concurrently, work must continue outside of the NATO framework as well to ensure partners Finland and Sweden are integrated. Here, the Nordic-Baltic-US format, initiated in 2016, provides a good format for comparing threat assessments, sharing

«The job is not complete, and current progress should not be taken for granted»

information and intelligence, and identifying capability and resources gaps. In recent years, the group has held focused discussions on cyber; maritime domain awareness and maritime capabilities; and security in the Arctic. Once again, the participation and leadership of the United States will be essential in moving cooperation format in this format.

CONCLUSION

Taken together, the security and defense picture in the Nordic-Baltic region is a positive sum game. Not only have the countries of the region organized themselves in a way that aims to overcome preexisting geographic and political seams in order to enhance their collective security, they have also successfully advanced improvements to the NATO and U.S. approach to the region. NATO's adapted command structure; its enhanced Forward Presence in the Baltics and Poland; and U.S. Marine Corps participation in multinational cold weather training in Norway are all testament to this. But the job is not complete, and current progress should not be taken for granted. Sustaining and advancing Nordic-Baltic security and, by extension, that of the transatlantic space, requires continued focus on ensuring coherence among national, regional, and multinational efforts and advancing regional and transatlantic force and capability integration. Given the proven willingness of the countries of the Nordic-Baltic region to be proactive advocates for an investor in their own security and defense, a bit of U.S. leadership will go a long way. ■

▲ A U.S. Air Force B-52 Stratofortress leads a formation of aircraft, including two Polish air force F-16 Fighting Falcons, four U.S. Air Force F-16 Fighting Falcons, two German Eurofighter Typhoons and four Swedish Gripen over the Baltic Sea, June 9, 2016. The formation was part of exercise BALTOPS 2016.

Photo: Senior Airman Erin Babis, U.S. Air Force

NAOC OG DET OPERATIVE NORDISKE SAMARBEIDET

I dag er det vanskelig å adskille de forskjellige geografiske områdene vi normalt har tenkt på i Barentsregionen og nå Østersjøen, både i krisehåndtering og i tilfelle krig. Det luftoperative samarbeidet har utviklet seg til å bli særlig tett mellom Finland, Sverige og Norge, men vi kan bli mer bevisste på de politiske signaleffektene dette gir.

▲ **Forberedelser til Cold Response 2020.** U.S. Air Force loadmastere fra 37th Airlift Squadron forbereder en C-130J Super Hercules på Tromsø Lufthavn. 29 februar 2020. Foto: Staff Sgt. Devin Boyer, U.S. Air Force

TEKST: OBERST GJERT LAGE DYNDAL (SJEF OPS, A3) OG OBERST LINA KONGSHAVN (SJEF PLANS, A579), NAO

Flere politikere og eksperter har tatt til orde også for økt nordisk samarbeid. Det er de siste få år utviklet flere samarbeid på høyt militært og politisk nivå. Det er også inngått flere avtaler innen forsvarsindustrien.

Uavhengig av dette, men nå med økt aktualitet og relevans – så har Luftforsvaret hatt tett og godt samvirke med særlig Sverige og Finland over flere år.

Norsk luftoperasjonscenter (NLUS), eller mer kjent ved sitt engelske/internasjonale navn og akronym, «NAOC» (Norwegian Air Operation Centre) leder luftoperasjonene i Norge. NAOOC ble opprettet i 2014, ifm at J3 Air ved det fellesoperative hovedkvarteret (FOH) ble avviklet og årsverk og personell overført til Luftforsvaret. NAOOC har siden vært i vekst og nådde «Initial Operational Capability» (IOC) status høsten 2018. NAOOC driver luftoperasjoner til daglig, men

utvikles videre frem mot målsetningen om «Full Operational Capability» (FOC) i løpet av 2024.

LUFTOPERATIVT SAMVIRKE

Som beskrevet i Forsvarets doktrine for luftoperasjoner fra 2018, som da erstattet den gamle og godt utdaterte versjonen fra 2002, så ligger fortsatt de tradisjonelle prinsippene i bunn for luftmilitær kommando og kontroll - «sentralisert ledelse og desentralisert utøvelse». NAOOC forestår den taktiske ledelsen av norske luftstyrker i Norge og internasjonalt, og av alle norske og allierte militære luftoperasjoner i Norge. Dette inkluderer alt fra trening, til større øvelser og daglige operativ virksomhet. Vi er opptatt av at Luftforsvaret (i økende grad) skal være beviste på vår virksomhet opp mot målsetninger fra Forsvarsledelsen, og FOH særlig, også i fredstid. Alt Forsvaret gjør har

▲ **Dormasjonsflyging** med JAS 39 GRIPEN, F-16 FIGHTING FALCON, F-18 HORNET under Iceland Air Meet 2014

Foto: Försvarsmakten

også en politisk kommunikasjonsside ved seg. Dette gjelder nasjonal virksomhet, NATO og bilateral virksomhet.

Et tema som sjelden vies mye oppmerksomhet er det utstrakte nordiske samvirket som foregår med luftstyrker. Under den kalde krigen var det noe tilknytning, fra «vennskaps-skvadroner» til politisk signalisering. Det praktiske samvirket med mer operativt tilsnitt begynte derimot rundt millenniumskiftet. Arent Arntzen, en tidligere flyger ved 338 skvadron - som dessverre døde så alt for tidlig i en sivil flyulykke i januar 2014, er kjent for å være en av de ledende personene for mer konkret samvirke. Dette kom fra bunnen og opp. Fra det spede operative samvirket de fikk i gang vokste NAM (Nordic Air Meet) frem. Dette ble gjennomført noen år, og vokste i omfang. Etter hvert ble Bodø-miljøet mer ledende i det nordiske operative samvirket, og etter hvert har øvelsene AFM (Arctic Fighter Meet), ACE (Arctic Challenge Exercise) og CBT (Cross Border Training) tatt over som arena for særlig norsk-svensk-finsk samarbeid. Også flere land har gjennom årenes løp tilsluttet seg denne spesielle og gode internasjonale treningsarenaen som deltagere.

JEVNLIG «CROSS BORDER TRAINING»

CBT foregår kontinuerlig, med samvirke tilnærmet annenhver uke i dag. Det innbefatter da normalt fly fra Norge, Sverige og Finland i luftrom som går på tvers av grensene i nord. Dette gir meget godt læringsutbytte på stridsteknisk nivå, ved at det jevnlig er mange kampfly av ulike typer involvert – flere enn hva noen av partene normalt klarer å stille alene. Ulike typer fly betyr at ulike egenskaper og kapabiliteter introduseres, hvilket i seg selv gir økt treningsverdi. Det blir et internasjonalt preg over treningen som utfordrer alle litt ekstra og gjør man bedre i stand til å operere i koalisjoner i fremtiden. Etter hvert som dette er blitt så godt etablert kreves det mindre koordinering, noe som gir «stordriftsfordeler» og kosteffektiv drift. Ertersom treningsområdene er nære for alle, så går det bort lite tid til transitt for «internasjonal trening». Den årlig øvelsen AFM går på rundgang mellom nasjonene, og gir i tillegg til trening på stridsteknisk nivå, også erfaring med deployering til henholdsvis svenske og finske flybaser.

I tillegg til denne meget fleksible ordningen for samvirke på tvers av grensene, så er det også gjort avtaler mellom de nordiske landene for bruk av hverandres flystasjoner som alternativer i tilfelle behovet oppstår, som for eksempel ved dårlig vær. Norske og svenske fly har relativt ofte hverandres flystasjoner satt opp som mulige vær-alternativer vinterstid.

CBT samvirket er derimot ikke noe som har vært utnyttet i særlig grad av eller for NAOC sin del. Det er heller ikke en aktivitet som har vært preget av politisk signalisering. Det oppstod fra bunnen opp, for god stridsteknisk og taktisk trening, og det har blitt videreført som det. Uansett har det også en signaleffekt, og det gjør oss bedre i stand til å operere i samvirke. Som følge har det etter hvert også fått støtte fra operasjonelt og politisk nivå.

«ARCTIC CHALLENGE EXERCISE» ØVELSENE

ACE er en følge og naturlig videreutvikling basert på erfaringer ifra CBT, og selvsagt et ønske om en ramme som gir rom for mer omfattende og komplekse øvingsaktiviteter. Her er det flere land som har blitt involvert for å trene og øve i de gode treningsområdene i tynt befolkede områder. I tillegg til god arktisk trening for flygere og teknisk understøttelse. Øvelsen ACE går annethvert år, og den neste gjennomføres i Norge i 2021. NAOC og kampflymiljøet i Bodø leder arbeidet med denne.

Dette er også en meget god øvelse for NAOC, så vel som for Luftforsvarets kontroll- og varslingsmiljø (CRC). Her får CRC øvd med større luftstyrker, på kryss av grensene. I tillegg har Luftforsvaret deltatt med luftvernstridsgrupper med NASAMS våpensystem i øvelsen, og gjennom deployering til øvingsområder i Sverige fått verdifull luftverntrening i høyintensitets-scenarier, bidratt til økt kompleksitet gjennom flere bakkebaserte trusler i luftoperasjonene, samt gitt deployeringstrening til andre land.

Knyttet til denne jevnlig treningsaktiviteten gjennom CBT og med øvelsene som AFM og ACE, så får også CRC god erfaring med å dele luftbildet. Det er ikke fast, men ved aktivitet. Dette gir økt evne til å danne god felles situasjonsoversikt i tilstøtende områder, ved behov.

1 Saxi, Håkon Lunde, «Nordisk forsvarssamarbeid etter den kalde krigen: Fra avståelse til integrasjon og havari», Fortid 1/2018.

LUFTVERN SAMARBEID

Som en del av NORDEFECO-samarbeidet gjennomføres det årlige stabs- og table-top øvelser kalt «Nordic Helmet» som inkluderer de operative luftvern miljøene. Nasjonenes luftverninnretninger har variert basert på nasjonale prioriteringer, men felles er at alle landene har beholdt en viss kompetanse innenfor luftvernerasjoner. Parallelt har også de små luftvern fagmiljøene møttes, og spesielt har Finlands anskaffelse av NASAMS III medført økt bi-lateralt samarbeid med Finland.

Sverige har økt fokuset på luftvern, spesielt tydelig gjennom anskaffelse av evnen til beskyttelse mot ballistiske missiler ved å gå til anskaffelse av PATRIOT våpensystem. Sverige har også i det siste tiåret hatt økt fokus på å bygge opp luftvernkompetansen gjennom deltagelse på kurs og skoler i regi av US ARMY Fires Centre of Excellence, Air Defense Artillery School. I tillegg til økt fokus på kompetanseheving har Sverige også en tydelig sivil-militær kobling, der svensk nasjonal forsvarsindustri er tett knyttet til det operative luftvern miljøet.

Det økende luftvern fokuset som pågår i de nordiske landene åpner for samarbeid på flere områder. Norge og Finland kan

gjennom å være NASAMS-brukere sammen påvirke videreutvikling av våpensystemet, og dermed påvirke evnen til å bekjempe nye trusler. Ved at Sverige nå innlemmes i familien av PATRIOT-brukere gjør at det er grunn til å se på om deres nyervervede kompetanse kan styrke fagmiljøene og de operative miljøene også i Norge.

MOT ET BREDERE SAMARBEID

Det nordiske samvirket er veldig viktig, nettopp av de fordelene som flere og ulike deltagere, og plattformer og tekniske systemer gir.

De luftoperative øvelsene og samvirket har i hovedsak foregått på det taktiske plan. Nå er det derimot mer aktivitet og flere initiativer for et tettere samvirke, i alle domener, men også for Luftforsvaret.

Det foregår noe samvirke inne lufttransport med C-130, men i begrenset omfang. Det er inngått avtaler for å se på bedre samvirke også innen bakkebaserte luftforsvarssystemer (SBAD), kanskje naturlig som en følge av Finlands anskaffelse av NASAMS fra Kongsberg. Det er derimot en del begrensninger til dette, så hvor omfattende det kan bli er usikkert. Det kan videre komme til videre samarbeid om radarsystemer

og for utveksling av luftbilde. Om Finland skulle velge F-35 som sitt fremtidige kampfly vil det også sannsynligvis medføre økt og nytt samvirke.

Allikevel, hvor langt det vil gå er fortsatt usikkert. Det er ikke akkurat noen god «track-record» for tyngre og mer politiske samarbeidsavtaler. Som sagt av Håkon Lunde Saxi fra Forsvarets høyskole, som forsker mye på nordisk samarbeid: «Nordisk forsvarssamarbeid etter den kalde krigen: Fra avståelse til integrasjon og havari».1

På den luftoperative fronten har vi uansett ambisjon om å fortsette det gode samarbeidet, med CBT, og så størøvelsen «ACE 21» som det neste høydepunktet. Dette vil, som tidligere, involvere de sedvanlige Norge, Sverige og Finland, samt Danmark, USA og andre NATO allierte og PFP nasjoner. Dette vil gi god erfaring med kombinasjoner med 4. og 5. generasjon kampfly, store formasjoner og ledelse av luftoperasjoner også for NAOC. ■

Artikkelen er skrevet for LUFTLED og UTSYN. Takk til Oblt Geir Olav «GOF» Fagerheim og Oblt Per Steinar Trøite for bakgrunnsinformasjon.

Krigsskoleutdannede
offiserers landsforening

Kadetter, offiserer med krigsskole (OF) og sivile/militære med langtidsutdanning i en organisasjon – Krigsskoleutdannede offiserers landsforening.

KOL ER

en partipolitisk nøytral tjenestemannsorganisasjon tilsluttet Akademikerne. Akademikerne er den raskest voksende og nest største hovedsammenslutning i staten. Vi ivaretar dine interesser både i sentrale forsvarspolitiske spørsmål og i den sentrale og lokale utviklingen av dine lønns- og arbeidsvilkår.

VELG KOL FORDI

Vi mener at utdanning skal lønne seg, både lønnsmessig og tjenestemessig. KOL er i en unik situasjon som kan jobbe mot dette målet, siden vi har en homogen medlemsmasse.

Vi slipper normalt å ta hensyn til medlemmer med helt ulike interesser. Som største tjenestemannsorganisasjon under Akademikerne i Forsvaret representerer vi i de fleste sammenhenger alle akademikerorganisasjonene i Forsvaret.

FOTO: Forsvaret / Torbjørn Kjosvold

KOL TILBYR:

- Rask og pålitelig medlemsassistanse.
- Særdeles gode bank- og forsikringsordninger (gjelder også i INTOPS) i Danske Bank og Gjensidige.
- En time gratis juridisk rådgivning hos KOLs advokat.
- Gunstig avtale ved kjøp av bil – se våre hjemmesider.

FOTO: Forsvaret / Jonas Selim

Jo flere medlemmer vi blir, desto større gjennomslagskraft vil vi få. Meld deg inn i KOL i dag. Det kan du gjøre via våre hjemmesider www.kol.no.

FOTO: Forsvaret / Henrik Røyne

NORECAS

– ET NORDISK FORSVARSSAMARBEID

De nordiske landenes militære styrker har samhandlet i mange år og nå jobbes det med en formalisering av denne samhandlingen. Kontroll og Varsling er en bransje som har hatt et stort fokus på samhandling i nærmere 10 år, og nå formaliseres dette samarbeidet gjennom NORDEFECO/NORECAS.

TEKST: MAJOR OLE REIDAR MATHISEN, LUFTFORSVARETS KONTROLL- OG VARSLINGS-SKOLE

«I realiteten var det snakk om å formalisere en allerede eksisterende samhandling på tvers av grensene»

NORECAS står for Nordic Enhanced Cooperation Air Surveillance og er en del av det Nordiske Forsvarssamarbeidet NORDEFECO (Nordic Defence Cooperation). I september 2013 avsluttet den første arbeidsgruppen sitt arbeid med en mulighetsstudie for samarbeid om Kontroll og Varsling i Norden. Mulighetsstudien hadde som formål å finne ut om det var grunnlag for et samarbeid. De nordiske landene beskrev sitt kontroll- og varslingssystem i studien for å analysere likheter og ulikheter. Norge og Danmark har en sterk tilknytning til NATO, og har operert etter NATO-prosedyrer i en årrekke. Kontroll- og Varslingskjeden har jobbet tett med NATO i over 50 år, og bidratt med luftovervåkning og suverenitetshevdelse på vegne av alliansen. Både Sverige og Finland har et godt samarbeid med NATO men er ikke medlemmer. Et samarbeid med de andre nordiske landene virker mer politisk akseptabelt for Sverige og Finland og selv om NATOs prosedyrer ligger i bunnen for hvordan de driver Kontroll og Varsling så er det ikke snakk om å bli med i en allianse – hverken med NATO eller med de nordiske landene.

Hvis det ikke er en allianse, hva er da NORECAS? Mulighetsstudien konkluderte med at det var så mange likheter mellom kontroll- og varslingskjeden i de nordiske landene at man anbefalte å utvikle et samarbeid. I realiteten var det snakk om å formalisere

en allerede eksisterende samhandling på tvers av grensene. Vi har hatt nordmenn i Sverige på øvelser, Danmark og Sverige har samarbeidet om utdanning og Sverige og Finland har koordinert jagerflyberedskap med Sverige. Samhandlingen har funnet sted og NORECAS ble prosjektet for å formalisere det.

KLARSIGNAL TIL PROSJEKTET

Høsten 2014 bestemte de nordiske landene seg for å fortsette studien og styret i NORECAS ga iverksettelsesordren. Det ble etablert to arbeidsgrupper som skulle fokusere på hver sine arbeidsområder: En Data Exchange Working Group (DEWG) og en Air C3 Working Group (AC3WG) ble etablert. Mens DEWG skulle fokusere på de tekniske løsningene skulle AC3WG fokusere på doktriner, standarder og arbeidsmetoder. Jeg deltok fra dette punktet i AC3WG så resten av artikkelen er knyttet opp til det arbeidet som ble gjort i denne arbeidsgruppen.

Opprinnelig var prosjektet delt inn i 3 faser. Den første fasen skulle se på hvordan landene skulle koordinere aktivitet, luftovervåkning og utdanning. Den andre fasen skulle se på hvordan landene kunne samarbeide, og den tredje og siste fasen skulle se om det var mulig å integrere deler av Kontroll og Varsling i de fire landene. Arbeidet med formaliseringen av fase 1 ble avsluttet høsten 2015 med en anbefaling om å fortsette til fase 2 – samarbeid.

«Med tanke på at Norge og Danmark er sterkt knyttet til NATO måtte vi finne en balansegang som ikke rokket ved nøytraliteten til Sverige og Finland»

ENDRING AV KURS

Da AC3WG møttes igjen i 2018 var store deler av den opprinnelige prosjektgruppen byttet ut. Det medførte nye tanker og forslag til nye metoder. Med tanke på Norge og Danmark som er sterkt knyttet til NATO så måtte vi finne en balansegang som ikke rokket ved nøytraliteten til Sverige og Finland. Vi innså at en integrering ville bli vanskelig og nær umulig uten store politiske endringer. Prosjektet begynte å identifisere områder vi samarbeidet på og hvilke områder vi ville tjene på å samarbeide på.

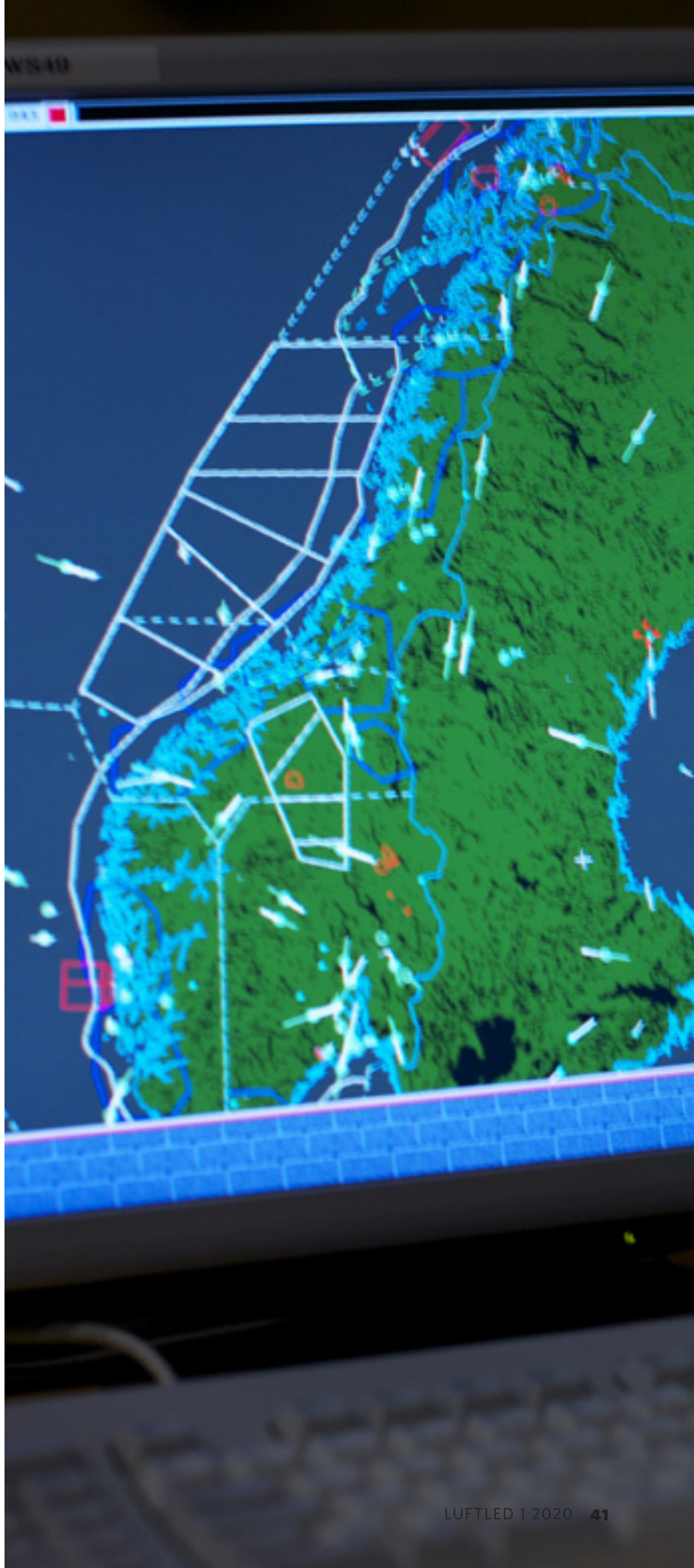
Kontroll og Varsling er en liten bransje, og penger vil alltid være en utfordring. Resultatet som prosjektgruppen skulle legge fram for styret måtte kunne gi en langsiktig økonomisk og en personellmessig gevinst i fredsdrift. Høsten 2019 konkluderte prosjektet med å gjennomføre en utveksling av operatører med den hensikt å bygge et samarbeid om utveksling av operatører i daglig drift og under øvelser. Utvekslingen ble godkjent og fra høsten 2020 reiser operatører mellom de ulike landene for å lage prosedyrer for samarbeid. Når vi ser slutten av 2021 vil vi ha en påbegynt kompetanseplattform for Kontroll og Varsling som går på tvers av landegrensene. Det gir norske operatører mulighet til å få kompetanseheving i andre nordiske land dersom vi ikke har kapasiteten selv i Norge. Samtidig kan vi motta støtte fra andre land både i daglig drift og under øvelse.

ULIKE FORUTSETNINGER

Personlig har jeg tro på at et samarbeid er meget gunstig for K&V i Norge. Etter omstillingen i 2016 er vi blitt en liten bransje med arbeidsoppgaver et fåtall kjenner til. Etter omstillingen ble muligheten for faglig utvikling mellom de to K&Vstasjonene redusert. Begge stasjonene hadde sterke og kompetente fagmiljø, og vi lærte av hverandre samtidig som vi utfylte hverandre. I dag har vi ett stort fagmiljø i Sørreisa og ett mindre på Ørland. Selv om begge fagmiljø består av høyt kompetent personell har vi ikke den samme muligheten til å «sparre» mot hverandre i hverdagen. Avdelingen på Ørland er en mindre fysisk enhet enn stasjonen var på Mågerø - både i størrelse og i antall personer.

Både Sverige og Finland har sterke og kompetente fagmiljøer der jeg er sikker på at vi har mye å lære. Arbeidsspråket vårt i Norge er engelsk og det vil ikke være noe annerledes å samtale med en kollega fra Finland eller Sverige enn med en kollega fra Tyskland eller Nederland. Vi bygger grunnmuren for NORE-CAS med de samme prosedyrene som NATO benytter. Dermed mister vi ikke vår tilhørighet til NATO og vi har ikke behov for å utvikle nye doktriner og prosedyrer.

SAS konkluderte med at det ikke finnes noe som er ekte skandinavisk. Kanskje ikke, men det ekte nordiske er å stå sammen for å jobbe i samme retning – slik som vi gjør med NORE-CAS. ■

ET FELLESNORDISK MULIGHETSROM FOR FORSVARSLOGISTIKK

Sensommeren 2017 inngikk Norge og Finland en avtale om tettere samarbeid innen forsvarslogistikk. Avtalen var historisk. Slikt forsvarssamarbeid over landegrensene er uvanlig. Tilfeldig var den derimot ikke.

TEKST: ADMINISTRERENDE DIREKTØR PETER JANSEN, SJEF FORSVARETS LOGISTIKK-ORGANISASJON

«Samtidig, med de storskalafordelene et slikt fellesnordisk marked bidrar til, reduserer vi risikoen og styrker robustheten i systemet»

Selv om verken Finland eller Sverige er del av noen forsvarsallianse, er begge landene, gjennom sine EU-medlemskap og bilaterale avtaler med eksempelvis USA, tett knyttet opp til den alliansen vi er en del av. I tillegg, og ikke uviktig, når det er snakk om forsvarsanliggender, anses Norden som én strategisk region av det fellesnordiske forsvarssamarbeidet Nordic Defence Cooperation (Nordefco). I en større sikkerhetspolitisk krise i regionen vil alle de nordiske landene berøres, og i innværende langtidsplan for forsvarssektoren i Norge heter det om de nordiske land at vi har «felles tilhørighet i det euro-atlantiske sikkerhetsfellesskapet».

Og samarbeide gjør vi, med alle nordiske land. Finske og svenske styrker deltar på øvelser enten det er i norsk eller i Nato-regi. Norske styrker deltar på svenske og finske øvelser, og selvsagt har vi Arctic Challenge, en fellesnordisk luftøvelse. Men samarbeid

utover felles trening og øving har det frem til nå ikke vært veldig mye av. Likevel ser vi i dag konturene av et fellesnordisk forsvarslogistisk mulighetsrom. Eksempelvis er mye av forsvarsmateriellet det samme i Finland og i Norge. Dermed har vi mye å samarbeide om på operasjonelt nivå allerede i utgangspunktet.

Etter to år med utprøving som følge av en intensjonsavtale på departementsnivå, handler den norsk-finske avtalen av 2017 om utnyttelse av ledige verkstedsressurser i begge land, deling av reservedeler og felles innkjøp av ammunisjon. Etter to nye år har det dratt seg til. Nå støtter Norge og Finland hverandre innenfor blant annet utvikling og vedlikehold av Hærens nye artillerisystem K9 og kamphelikoptret NH90.

ALLIERT MOTTAK OG VERTSLANDSSTØTTE
 Dessuten samarbeider vi innenfor vertslandsstøtte. Logistikk samarbeid er nemlig noe mer og større enn

deling av reservedeler og utnyttelse av verkstedressurser. Logistiksamarbeid har en sikkerhetspolitisk dimensjon som kommer til uttrykk eksempelvis gjennom vertslandsstøtte, altså sivil og militær støtte gitt til allierte styrker som opererer på vårt territorium. Slik er logistikken en avgjørende kapasitet i vårt forsvarskonsept. Vertslandsstøtte er derfor blant Forsvarets logistikkorganisasjons (FLO) viktigste oppgaver.

Det norske logistikksystemet har vist seg svært robust. En FFI-analyse av alliert mottak under Trident Juncture 2018 konkluderte med at vi har *«tilstrekkelig logistikkapasitet til å håndtere et alliert mottak samtidig med Forsvarets egen styrkeoppbygging»*. Under øvelsene Cold Response 2016, Trident Juncture 2018 og Cold Response 2020, var så vel svenske som finske styrker sterkt delaktige. Som våre Nato-allierte utnyttet også våre nordiske kolleger norsk understøttelse.

Vertslandsstøttekonseptet, som i stor grad er utviklet sammen med FLOs strategiske partnere i næringslivet, er et nytt samarbeidsområde mellom Norge og Finland. Dette vil utvikles over tid og Finland vil nyttiggjøre seg norske erfaringer og systemer i forbindelse med øving allerede neste år. Så vel Finland som Sverige underskrev for øvrig vertslandsstøtteavtaler med Nato på toppmøtet i Wales i 2014.

NASJONAL STYRING, LOKAL UTFØRELSE

Å gjøre bruk av norske erfaringer og systemer for vertslandsstøtte er for Finland forholdsvis enkelt. Selvsagt krever det arbeid, samarbeid, men våre to logistikksystemer er bygget over samme lest: nasjonal

styring og lokal utførelse; militær ledelse og ustrakt bruk av sivile samarbeidspartnere. Selv om vi ikke snakker samme språk, men må benytte engelsk, snakker vi altså samme logistikkspråk.

At vi snakker samme logistikkspråk er en udelt fordel. Når vi låner 30 tonn reservedeler av Finland, slik vi gjorde i 2017 i forbindelse med en vedlikeholdsøvelse, ja da hjelper det at vi er organisert noenlunde likt. Når Finland ønsker å trekke på Forsvarets verksted Bjerkvik (FVBJ) for utvikling av K9-systemet som også de benytter, ja da er det viktig at de skjønner hvordan FVBJ opererer. Og når vi arbeider sammen for understøttelse av kamphelikopteret NH90, ja da er det hensiktsmessig at vi begge har lang erfaring med bruk av strategiske samarbeidspartnere på sivil side.

At vi har noen av de samme strategiske partnerne, gjør arbeidet svært effektivt. Med andre ord: Nettopp fordi vi ligner på hverandre forstår vi hverandre veldig godt. Derfor er også logistiksamarbeidet med Finland dypere enn tilsvarende med andre nordiske land.

FORSYNINGSLINJER OVER ATLANTEREN

Ikke dermed sagt at logistiksamarbeid med andre nordiske land er ikke-eksisterende. De politiske visjonene fra Nordefco er tydelige: det ønskes økt samarbeid innen totalforsvar, militær forsynings-sikkerhet og sivil-militært samarbeid; og det forventes styrket logistiksamarbeid hvor mulig og ønskelig, med felles tiltak for å støtte nasjonale behov i krise/krig. Felles logistikk i forbindelse med internasjonale operasjoner er også både ønsket av Nordefco og

▲ Telemark bataljon deplojerer til Polen som en del av øvelse Nobel Jump 2019.
Foto: Fredrik Ringnes/Forsvaret

«Selv om vi ikke snakker samme språk, men må benytte engelsk, snakker vi altså samme logistikkspråk»

► Sjef FLO, Petter Jansen taler i forbindelse med signering av beredskapsavtale for matforsyning, august 2019.

Foto: Torbjørn Kjosvold

«I FLO arbeider vi etter devisen tilstrekkelig kapasitet for krise og krig til en kostnad vi kan bære i fredstid»

gjennomført ved flere operasjoner. Det er derfor grunn til å tro at visjonene fra Nordefco vil realiseres i enda større grad fremover, også på logistikkområdet. Det er for eksempel verdt å merke seg at våre naboer i Sverige, i deres forsvarsanalyser, fremhever betydningen av Oslofjord-bassenget, Trøndelagsområdet og Ofoten-regionen for egne sikkerhetspolitiske behov. Det handler om isfrie havner og gode infrastrukturforbindelser. Det handler om forsyningssikkerhet.

Når disse havneområdene i Norge er viktige for Sverige, følger det at også forsyningslinjene over Atlanteren er viktige. Likeledes peker den svenske utredningen på at Gøteborgs havn er viktig for forsyning til Sverige og Finland – samt også til Norge. Etterforsyning er således et nordisk anliggende.

Det bør her bemerkes at Sverige formelt sett ikke er et «nøytralt» land. Begrepet som brukes er ofte «alliansefrihet». I tillegg opererer Sverige med en unilateral «solidaritetserklæring», som sier at Sverige ikke kommer til å forholde seg passivt om en katastrofe eller et angrep skulle ramme et annet EU-land eller Norge eller Island. I samme erklæring uttales det at Sverige forventer at disse landene reagerer tilsvarende om Sverige skulle rammes. Sverige, som Finland, har dessuten status som særskilt partnerland med Nato.

Sammen med avtalen om vertslandsstøtte fra Wales i 2014, og med samarbeidet i Nordefco som bakgrunn, gir de svenske forsvarsanalysene og partnerstatusen med Nato en ekstra dimensjon til norsk-svensk logistikk-samarbeid. At forsyningslinjer over Atlanteren og mottaksområder i Norge har en nordisk sikkerhetspolitisk betydning kan det ikke herske mye tvil om.

KUNNSKAPSDDELING

På det operasjonelle nivået samarbeider vi, i tillegg til det vi gjør med Finland, på ulike vis med Sverige og Danmark. Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte (FKL) har over de senere årene gjennomført felles prosjekter med våre naboer. Teknisk utdanning er ett slikt område, og FKL har samarbeidet med Danmark om å lage en kurs-portefølje innen transportkontroll, togoperasjoner, havneoperasjoner og planverk for fremrykking. I tillegg samarbeides det blant annet om utvikling av regelverk og håndbøker innen logistikk.

Dette handler om kompetanse, om å lære av hverandre. Forsvaret er i seg selv en utpreget kompe-

tanseutviklingsinstitusjon. I det sivile er utdannelsen i stort ferdig når man uteksamineres fra et utdanningssted. I Forsvaret har man så vidt begynt når man eksempelvis har gjort ferdig befalsskole eller krigsskole. Våre ansatte tas ut av daglig tjeneste for faglig utvikling og kursing. Høyere offiserer går på stabsskoler.

Det at vi har vedlikeholdsteam fra våre nordiske naboer på våre vedlikeholdsøvelser, bygger kunnskap begge veier. Logistikk-samarbeidet med Finland er utviklet med utgangspunkt i å trekke på hverandres kompetanse, på kunnskapsdeling. Finland har andre spesifikasjoner på kamphelikopteret NH90, men likevel kan vi lære av måten de har valgt å støtte systemet slik at det fungerer etter hensikten. Tilsvarende bygger vi ingeniørkompetanse på K9-artilleriet i Bjerkvik, noe som Finland vil nyte godt av.

KAPASITET TIL EN KOSTNAD VI KAN BÆRE I FREDSTID

Så skal det bemerkes at ikke alt nordisk logistikk-samarbeid handler om sikkerhetspolitikk eller kompetansebygging. I FLO arbeider vi etter devisen *tilstrekkelig kapasitet for krise og krig til en kostnad vi kan bære i fredstid*.

Forsvarssjefen har bedt oss om å bygge en kapasitet han kan stole på i et scenario der han må ta i bruk alle sine virkemidler i en sikkerhetspolitisk krise. Samtidig har han bedt oss om å være nøkterne. Han har bedt oss sørge for en bærekraftig kostnadsutvikling, i tråd med politiske føringer. Målet er å frigjøre militære årsverk til Forsvarets «spisse ende», redusere reaksjonstidene og dermed øke vår nasjonale forsvarskapasitet.

Det vi har gjort, er å modernisere og profesjonalisere. Vi har bygget kapasitet med strategiske partnere, gjennomført omfattende effektiviseringsprogrammer, tatt inn deler av etterslepet på vedlikehold og reservedeler, og påbegynt gjenoppbygging av beredskapslagre.

Årlig forvalter FLO rundt 16 milliarder kroner av forsvarssjefens budsjett. Profesjonaliseringen av logistikkvirksomheten, blant annet med en større andel variable kostnader, har gitt forsvarssjefen og de operative styrkesjefene nødvendig understøttelse, og til en pris vi kan bære i fredstid.

Initiativer som det norsk-finske logistikk-samarbeidet beskrevet ovenfor, er en integrert del av moderniseringsarbeidet. Vi ønsker kostnadseffektive løsninger. Når vi kan låne materiell av hverandre til øvelser, når vi kan utveksle reservedeler og når vi kan foreta felles innkjøp, blir totalsummen lavere. Dette frigjør midler som vi i neste omgang kan benytte til andre prioriterte formål.

FORSIKRINGSPOLISE

For det norske samfunnet er et militært forsvar en forsikringspolise. Det har liten selvstendig verdi. Logistikk er avgjørende for polisens dekning.

I FLO starter vi alltid i det små, med mulighetsanalyser og piloter, før vi setter i verk fullskala gjennomføring og løpende evalueringer. Slik startet det offisielle samarbeidet med Finland med intensjoner og prøveprosjekter. Nå begynner det å ta form.

Sommeren 2019 inngikk FLO en strategisk avtale

med ammunisjonsprodusenten Nammo. Avtalen har en verdi på omkring 1,7 milliarder kroner over en fireårsperiode. I seg selv var dette en milepæl, da vi gjennom denne avtalen får forsyningsikkerhet. Det spesielle i denne sammenhengen er at Finland kan gjøre avrop på avtalen på våre vilkår.

Noe slikt ikke kunne skjedd om det ikke var en strategisk, forsvarslogistisk intensjon bak. Nammo er deleid av den norske stat og det finske selskapet Patria. Patria er eid av den finske staten og norske Kongsberg Gruppen, som vi i FLO også har en strategisk samarbeidsavtale med. Kongsberg Gruppen vil fremover støtte oss på blant annet vedlikehold av NH90-systemet, som igjen inngår i vårt logistikksamarbeid med Finland. Slik blir samarbeidet mellom Norge og Finland, og Forsvaret og industrien, enda mer potent. Dette gjør Forsvaret enda mer kapabelt. Åpningen for at Finland kan gjøre avrop på vår Nammo-avtale viser av vi i Norden har strategisk sammenfallende interesser som vi erkjenner og agerer på. Strategiske fellesinteresser sikrer at samarbeidet ikke kun refereres til i festtaler, men er reelt.

«FROM NATO DEPLOYED TO NATO PREPARED»

Det er ingen naturlov som tilsier styrket norsk-finsk forsvarslogistisk samarbeid. Finlands historie er særpreget, med en nabo i øst som under hele den kalde krigen øvet innflytelse på utenriks- og sikkerhetspolitikken. Vennsapsavtalen med Sovjetunionen i perioden 1947 til 1991 og den såkalte Paasikivi-Kekkonen-doktrinen (etter de finske presidentene Juho Paasikivi og Urho Kekkonen), som la stor vekt på nært samarbeid med Sovjetunionen, innrammet finsk sikkerhetspolitisk handlefrihet.

Etter 1991, og med EU-medlemskapet fra 1995, har Finland vært doktrinært vestvendt, med felles materiell, øvelse og trening med Nato, og med

deltakelse i Nato-operasjoner. I offisielle dokumenter heter det nå at Finland «forbeholder seg muligheten til å søke Nato-medlemskap».

Finland foretok likevel ikke en nedbygging av eget forsvar på samme måte som Norge, Sverige og Danmark etter den kalde krigen. I de skandinaviske landene ble forsvarslogistikken innrettet mot innsatsforsvar, i stor grad dimensjonert for å understøtte internasjonale operasjoner.

De senere årene har dette snudd, og suverenitetshevdelse hjemme har igjen blitt rettesnoren. I Nato-sammenheng har det vært snakket om en endring fra «Nato deployed to Nato prepared». Det er i en slik kontekst norsk-finsk, og nordisk, forsvarssamarbeid utvikles og utdypes.

PRAGMATISME

Det tør fremgå av det beskrevne at den bilaterale logistikkavtalen med Finland ikke er tilfeldig. Overbygningen handler altså om beredskap, men det er ikke de store vyene som legges til grunn. Vi stiller oss spørsmålene: Har vi sammenfallende strategiske interesser selv om vi formelt ikke er allierte? Hvis ja, hva har vi av systemer vi kan samarbeide om?

Tilnærmingen blir da pragmatisk og praktisk. Prosjekter utvikles der hvor mulige gevinster kan realiseres. Det å låne reservedeler av hverandre øker effektiviteten. En felles materiellpark skaper grobunn for et fellesnordisk vedlikeholdsmarked. Dermed bidrar vi til nordisk nærings- og industriutvikling. Samtidig, med de storskalafordelene et slikt fellesnordisk marked bidrar til, reduserer vi risikoen og styrker robustheten i systemet.

Det norsk-finske logistikksamarbeidet, som har størst dybde sett fra vår side, tjener som eksempel: Det handler om sikkerhetspolitisk relevans, styrket beredskap, partnerskap med det nordiske næringslivet, kostnadseffektive løsninger og kompetansebygging. ■

«At vi har noen av de samme strategiske partnerne, gjør arbeidet svært effektivt»

1 Se for eksempel Nordefcos årsrapport for 2019, s. 4

2 Prop 151, 2.2.4 Nordiske land

3 FFI, 2019: «Et troverdig alliert mottak – erfaringer fra Trident Juncture 2018». FFI-rapport 19/01068, s. 47. Kursiv i original.

4 Fellesuttale fra de nordiske forsvarsministrene på møte Oslo november 2018: "Nordic Defence Cooperation Vision 2025"

5 Värnkraft: Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025, s. 199. Stockholm: Regeringskansliet. Forsvarsdepartementet. Forsvasberedningen.

6 Se e.g. Värnkraft, s 102

7 Se f.eks. Prime Minister's Office Publications 7/2017, Finland: Government's Defence Report 2017, s. 14. I en foregående rapport, Prime Minister's Office Publications 9/2016, Finland: Government Report on Foreign and Security Policy, s.17, sto det kun at Finland forbeholder seg retten til å søke medlemskap i en militærallianse.

◀ **Forsvarets logistikkorganisasjon** har inngått en rekke strategiske avtaler de siste årene. Plansej fra FLO.

▲ **Rett for jul i 2019** signerte FLO og KAMS den første delavtalen under det strategiske samarbeidet. Partene inngikk en avtale for understøttelse av NH90.

Foto: Vetle Hallas/Forsvaret

KONGSBERG OG PATRIA

STRATEGISKE SAMARBEIDSPARTNERE

Solid posisjon i det nordiske markedet for vedlikehold og driftsstøtte.

TEKST: OVE LIED OG KYRRE LOHNE, KONGSBERG

Vedlikehold og driftsstøtte til Forsvaret er ikke en ny virksomhet for KONGSBERG. Vi har levert vedlikehold av operasjonskritiske komponenter til Sea King helikoptrene helt siden 1980-tallet og sørget for svært høy grad av operativ beredskap. Også Sjøforsvaret og Hæren har gjennom samarbeid med oss blitt understøttet på deres operative systemer. Kongsberg Defence & Aerospace AS (KONGSBERG) har også levert vedlikehold og service som en del av den internasjonale suksessen for Remote Weapon Stations.

Den bevisste satsingen på ettermarkedet ble først mer synlig gjennom vårt kjøp av 49,9% av finske Patria i 2016. Patria er en solid og etablert aktør på vedlikehold både i Norge, Finland, Sverige og i Baltikum, og representerer en breddekompetanse innen luft, sjø og land.

Patria har en posisjon som strategisk partner til Finnish Defence Forces (FDF), og leverer blant annet

komplett støtte til jagerflyene F-18. Opprettelsen av Millog i 2008, hvor Patria eier 60%, er et annet eksempel på hvordan offentlig-privat samarbeid ble lagt til grunn for å sikre operativ tilgjengelighet og «security of supply» i Finland. Millog er hovedleverandør på vedlikeholdstjenester for land- og sjøsystemer.

Patria og Millogs erfaringer og posisjon i forhold til å være strategisk partner er vesentlige verdier som vi trekker nytte av i posisjoneringen for vedlikehold i Norge. Begge lands myndigheter støtter og tilrettelegger for samarbeid gjennom bilaterale avtaler som inkluderer forsvarsmateriell.

KONGSBERG SOM STRATEGISK PARTNER TIL FORSVARET

Gjennom 2019 tydeliggjorde vi vår ytterligere satsning på vedlikehold og «life cycle management» gjennom oppkjøpet av AIM Norway AS, hvor vi sammen med

◀ **Kongsberg** signerte avtale med FLO i juli 2019 for flyvedlikehold. En viktig avtale for mange parter. Fra venstre Geir Håøy (CEO Kongsberg), Tonje Skinnarland (Sjef Luftforsvaret), Frank Bakke-Jensen (Forsvarsminister), Eivind Reiten (Styreleder Kongsberg), Eirik Lie (President KDA), Petter Jansen (Sjef FLO) og Atle Wøllo (President KAMS). Foto: Kongsberg/Tor Aas-Haug

Patria dannet Kongsberg Aviation Maintenance Services (KAMS) som et selskap 51% eiet av KONGSBERG og 49% eiet av Patria. Oppkjøpet kan sees som et trinn 2 i en felles KONGSBERG-Patria satsning innen vedlikehold av fly, helikopter og tilhørende materiell, f.eks. flymotorer.

En viktig milepæl for utviklingen av vår tilnærming til vedlikehold var også inngåelsen av flere avtaler med Forsvaret. I juli 2019 inngikk vi en intensjonsavtale med Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) med den hensikt å i fellesskap utvikle økt vedlikeholds- og ingeniørkapasitet og dertil bidra til styrket nasjonal beredskap.

Videre inngikk vi en strategisk avtale for luftsystemer sammen med FLO og KAMS, hvor hensikten er å sikre økt teknisk tilgjengelighet gjennom alle scenarier i leveransespekteret, fra daglig drift til eskalerte situasjoner og i ytterste konsekvens et krigsscenario. For oss er det viktig å bruke erfaringene fra Finland gjennom Patria til å understøtte ambisjonene som ligger i samarbeidet med FLO.

I det ligger også en utfordring i kompetanseoppbygging, både fagteknisk og administrativ kompetanse, for å sikre tilstrekkelige ressurser til å forvalte leveranseansvaret i det strategiske samarbeidet.

Retten før juleferien i 2019 signerte FLO og KAMS første delavtale under det strategiske samarbeidet. Partene inngikk en avtale for understøttelse av NH90. Avtalen gjelder i første omgang for årene 2020-2026, og det vil være årlige avrop fra avtalen. Gjennomføring av vedlikeholdet vil i hovedsak bli utført ved hovedbasen i Bardufoss. Dette innebærer at det vil bli brukt

eksisterende kompetanse på helikoptervedlikehold, både fra oss, Luftforsvaret og Patria. Sistnevnte støtter allerede Forsvaret i vedlikeholdet av NH-90 helikoptre i Bardufoss i dag, og har gjennom både sammenstilling og vedlikehold av NH90 i Finland opparbeidet kompetanse som kan brukes i Norge.

Kongsberg Maritime AS overtok i 2019 Rolls Royce Commercial Marine. Etter dette oppkjøpet har vi en kundebase som består av mer enn 30.000 fartøy.

Selskapet har bygget opp en meget profesjonell «Global Customer Support» organisasjon som 24/7 tilbyr rask respons, teknisk ekspertise og global assistanse fra 34 strategisk plasserte lokasjoner. Kongsberg Maritime sine erfaringer vil være en viktig bidragsyter i satsningen innenfor vedlikehold og driftsstøtte for det nordiske forsvarsmarkedet.

ESSENSIELT FOR FORSVAREVNEN

KONGSBERG ser på det strategiske samarbeidet med Forsvaret som viktig på mange områder. Først og fremst representerer avtalene og samarbeidet en felles innsats for å øke forsvarsevnen og nasjonal beredskap. Teknisk tilgjengelighet på Forsvarets systemer er avgjørende for forsvarsevnen.

De økonomiske rammebetingelsene til Forsvaret sett opp mot innføring av moderne, teknologiske plattformer og systemer, som f.eks. F-35, hvor disse i større grad krever kontinuerlig systemoppfølging, gjennomføring av vedlikehold og oppdateringer, tilsier også at Forsvaret må søke kostnadseffektive løsninger i samarbeid med industrien.

«Bruk av gjenkjøp til kompetansebygging og teknologisamarbeid er et viktig virkemiddel»

«For oss er det viktig å bruke erfaringene fra Finland gjennom Patria til å understøtte ambisjonene som ligger i samarbeidet med FLO»

▲ NH90 vedlikeholdet skal gjennomføres på Bardufoss.
Foto: Vettle Hallas/Forsvaret

«Man kan se for seg å utvikle modeller der man oppnår mer kosteffektive vedlikeholds-løsninger gjennom felles plattform- og/eller systemvedlikehold mellom nasjoner»

Det er viktig at de strategiske partnerne ikke tenker isolert, men også evner å utvikle samarbeid seg imellom. Effekten av strategisk samarbeid vil styrkes dersom man evner å benytte hverandres sterke sider til å oppnå en felles målsetning, spesielt i samhandlingen mellom Forsvaret og industrien. Det er områder hvor industrien kan være mer effektive enn hva Forsvarets organisasjon evner. Skal vi nå målsetningen i avtalene og øke effektene av strategisk samarbeid må både Forsvaret og industrien omstilles som en del av prosessen.

Utvikling av KAMS som selskap har i så måte vært nødvendig, og allerede er det tatt grep som skal sikre den strategiske posisjonen samt bidra til langsiktig og god forretningsutvikling. Essensielt er å sikre tilgang på ressurser til å understøtte alle leveranseavtalene KAMS har i dag, samt utvikle selskapet til å innta nye oppdrag nasjonalt og internasjonalt.

Vi tenker at vi sammen med blant annet Forsvaret må utvikle felles utdanningsmodeller som vil sikre tilgjengelige ressurser over tid. Det betyr at samarbeidet også må innrettes til å utøve leveranser der «kunden» er. For eksempel vil NH90 avtalen bety en økt satsning i Indre Troms, hvor vi ser det er behov for ytterligere ansettelse. Dersom andre plattformer legges inn i avtalen, må det samme gjelde for disse. Det betyr en styrket KONGSBERG tilstedeværelse i nye områder.

Både KONGSBERG og Patria har utviklet langsiktig samarbeid med flere av de store utenlandske leverandørene (OEMs) av forsvarsmateriell. Dette har sikret tilgang til verdifull kompetanse til også å levere tjenester på vedlikeholds- og ettermarkedet. Bruk av gjenkjøp til kompetansebygging og teknologisamarbeid er et viktig virkemiddel i så måte. Bilateralt samarbeid legger også til rette for at erfaringer fra andre nasjoner kan brukes i oppbyggingen av militært-sivilt samarbeid. Erfaringene fra Finland er viktige for utviklingen av modellen i Norge.

Videre kan man se for seg å utvikle modeller der man oppnår mer kosteffektive vedlikeholdsløsninger gjennom felles plattform- og/eller systemvedlikehold mellom nasjoner. Her kan felles logistikk-løsninger og volum være faktorer som påvirker positivt.

Kongsberg Digital er også eid av Kongsberg

Gruppen og er leverandør av neste generasjons programvare og digitale løsninger for våre kunder. Kongsberg Digital leverer, sammen med Kongsberg Defence & Aerospace og Kongsberg Maritime løsninger innenfor autonomi, smart data, «augmented reality» og andre løsninger. Dette gjelder blant annet nye konsepter og løsninger innenfor kundestøtte for maritim industri. Slike løsninger er også aktuelle for forsvarsmarkedet og erfaringen fra maritime industri er et meget bra utgangspunkt for å utvikle tilsvarende løsninger for forsvarsmarkedet. Her vil det være naturlig og også samarbeide med internasjonale leverandører av forsvarsmateriell.

HJEMMEMARKEDET ER VIKTIG FOR Å LYKKES INTERNASJONALT

Parallelt med den strategiske avtalen for Luftsystemer og NH90, inngikk vi også en avtale for sjøsystemer. Det er en rammeavtale for levetidsoppfølging av systemer som Kongsberg Gruppen har levert til Forsvaret, og ble formelt inngått mellom KONGSBERG og FLO.

Vi skal understøtte Forsvaret med vedlikehold og ingeniørtjenester på utstyr om bord i Marinens fartøyer. Dette omfatter bredden av selskapets portefølje, fra missilsystemer og våpenstasjoner til kommando/kontroll- og navigasjonssystemer. Avtalen viderefører og utvider vår tidligere inngåtte rammeavtale med Forsvaret.

Suksess hjemme er suksessformelen for å lykkes internasjonalt, også i et nordisk perspektiv.

Erfaringene vi bygger med Patria som strategiske partnere gir økt konkurransekraft, og ikke minst verdifulle referanser når internasjonale muligheter dukker opp. Internasjonale kontrakter er viktig for å sikre industriens utvikling og opprettholdelse av kompetanse, samt et bidrag til mer kosteffektive løsninger til Forsvaret.

Kombinasjonen av langsiktighet i hjemmemarkedet og økt konkurransekraft er med på å danne grunnlaget for trygge arbeidsplasser, og gjør forsvarsindustrien til attraktive arbeidsplasser for de unge som skal utvikle dette videre. Vi erfarer gjennom avtalen på luftsystemer at det er stort behov for flyteknisk personell, noe som også vil øke i tiden som kommer. ■

KONGSBERG

KONGSBERG AVIATION MAINTENANCE SERVICES
A KONGSBERG-PATRIA COMPANY

Marius Vågenes Villanger / Forsvaret

STRATEGIC PARTNER

ENSURING OPERATIONAL READINESS

kongsberg.com

LUFTMAKTSEMINARET 2020

Temaet på årets luftmaktseminar var i år «Strategy to task or task to strategy»? Seminaret ble som vanlig arrangert i Luftforsvarets storstue på Luftkrigsskolen. Ansatte ved LKSK og kadettene som har bidratt fortjener ros for måten seminaret ble gjennomført. Som alltid var seminarets struktur tredelt, hvor man starter bredt og snevrer inn fokuset for hver dag som går.

TEKST: KADETTENE PETTER BERG TORGERSEN OG MARI TJELTA - KULL MOHR [69] LKSK

På sedvanlig vis ble tonen satt av Luftforsvarets musikkorps (LFMK). Det første innslaget fikk vi av en tubakvartett som forsøkte å finne et musikkstykk med relevans opp mot seminarets tema. For å finne fram til det hadde de 2 «strategier»: Enten ved å velge et stykke som handler om temaet, eller et stykke med opphav fra et relevant land. Dette viste seg også å være vanskelig. Valget ble derfor plan 3: *vi vet ikke*. En plan som resulterte i en god, anerkjennende latter. For plan 3 var den røde tråden på seminarets første dag; vi vet ikke.

DAG 1 - VI VET IKKE

Generalmajor Tonje Skinnarland innledet seminaret ved å rose Luftforsvaret for jobben som ble gjort gjennom hele jubileumsåret. Samtidig løftet hun en stor bekymring. Vi sliter med stridsutholdenheten vår. Kan dette være et resultat av en manglende strategi?

Selv om vi har en grunntanke om hvordan Forsvaret skal operere har vi ikke en uttalt strategi om hvordan vi skal forsvare landet. Ved et eventuelt angrep på Norge, skal vi ha en defensiv tilnærming og kun svare på angrep, eller skal drive et offensivt forsvar. Hvordan dette skal løses ble ikke konkludert med, men endringene i verden krever at det blir sett på.

En god tradisjon på Luftmaktseminaret er paneldiskusjonen. Espen Skjelland, Terje Bruøygaard og Kjell Inge Bjerga deltok på seminarets første. Her ble det løftet mange gode poenger, blant annet at det kan virke som om at Norge sin strategi er å ikke ha en strategi. I internasjonale operasjoner har vi

støttet andre, noe som har fungert bra for oss. Det ble også diskutert hvordan en manglende strategi gjør oss fleksibel i stormaktsspillet. Noe som kan være viktig for en små-stat som Norge.

Foredragene og diskusjonen kan enkelt konkluderes med at vi *ikke vet* om Forsvaret jobber «Strategy to task or task to strategy».

DAG 2 - DIGRESJONENS DAG

Dag to av seminaret snevret inn behovet for strategisk tenkning til operasjonelt nivå. Å prate om operasjonell strategi i et ugradert forum er krevende, og la noen begrensninger på diskusjonen. Likevel ble det en givende dag, hvor det ble løftet viktige spørsmål. For å diskutere temaet må vi ha et felles begreps-

apparat og en felles forståelse. Fører mangelen på en strategi til at vi ikke klarer å utnytte det teknologiske mulighetsrommet?

På sedvanlig vis ble 2.avdeling på Luftkrigsskolen utfordret til å bidra med foredrag på seminaret. I år valgte Kull Mohr (kull 69) å se på kadettenes perspektiv på fremtiden. Først og fremst må kadettene igjen roses for foredragene sine. Temaene på foredragene var *teknologi og lederskap*, det andre om *bekymringer for stå-tiden hos fremtidens offiserer*.

At teknologien kommer til å utvikle seg er åpenbart. Men betyr dette at det blir lettere for fremtidens offiser og spesialist? Nei, det gjør det ikke. Den teknologiske hverdagen kommer til å gjøre fremtiden mer komplekse.

▲ Sjef Luftforsvaret, generalmajor Tonje Skinnarland uttrykte bekymring for Luftforsvarets stridsutholdenhet.

Foto: Martin Giskegjærde/LST

▲ Som alltid var det godt oppmøte på Luftmaktseminaret 2020.

Foto: Martin Giskegjærde/LST

Politikerne har uttalt at det må gjøres en betydelig innsats for å rekruttere og beholde personellet i forsvarssektoren. For dagens unge er ikke en lang kontrakt med Forsvaret det største rekrutteringsgodet. I dagens samfunn står selvrealisering i førersetet, og jaget etter utdanning er større enn noen gang. I en høyst uformell undersøkelse i kull Mohr ønsker så mange som 60% å ta en sivil master innen fem år etter endt utdanning på LKSK for å gjøre seg mer attraktiv i det sivile. Dette er bekymringsverdige tall. Store personellutskiftninger er dyreste man kan gjøre. Hovedårsaken til dette er at den neste formelle militære utdanningen er stabsskolen hvor snitt alderen i dag er 39,6 år. Det er for lenge å vente i dagens samfunn. Både sjef FHS og sjef Luft var interessert i at det måtte bli en endring på dette.

DAG 3- TAKTISK NIVÅ

Dag tre tok for seg det taktiske nivået. Her var alle forsvarsgrenene representert på podiet. Dagen ble innledet av to luftforsvarsoffiserer, begge F-35 piloter. Interessant her var at de fremmet to ulike perspektiver på anvendelsen av Forsvarets nye kampfly. Den ene var forkjemper for defensive operasjoner, den andre for offensive. Hva som er riktig skal vi ikke konkludere med her, men at F-35 både er en offensiv og en defensiv ressurs hersker det liten tvil om. Det andre vi kan ta ut av denne diskusjonen er at det virkelig er behov for en strategi – eller vil en strategi gjøre oss forutsigbare og statiske? Ved å fokusere på å løse ulike oppdrag – *task to strategy* – vil vi opprettholde fleksibilitet og anvende kampflyet tilpasset måte. Motsatt vil

en fleksibel tilnærming kunne resultere i at vi ikke får utnyttet luftmakten til strategiske ressurser.

Skal man trekke en felles konklusjon etter orienteringene fra Hæren og Sjøforsvaret må det være at Forsvaret er avhengig av å skape synergieffekter. F-35 er en veldig god plattform for fellesoperasjoner. Vi snakker ikke lenger om landoperasjoner, maritime operasjoner og luftoperasjoner.

Vi snakker nå om operasjoner. Dagens konflikter er komplekse, og man klarer seg ikke alene. Forsvaret er for lite, og det vil det alltid være. Vi er derfor avhengig av synergieffekten. Vi må jobbe sammen for å være en relevant aktør.

Seminarets epilog sto i kontrast til resten av inneggene. Tuva Raanes Bogstnes, direktør i Flyktninghjelpen, avsluttet med å snakke om den andre siden av militærmakt. Epilogen inneholdt mange gode refleksjoner og mange gode budskap. Et av budskapene som traff oss mest var hvordan man ved bruk av militærmakt også må være forberedt på å ta ansvar for de langsiktige konsekvensene av valgene vi gjør. Hun avsluttet epilogen med å spørre om det er de mykere muskler som bør vises mer frem. Slikt som klokt diplomatisk håndverk, godt finansierte humanitære bidrag, og en evne til å vise at vi som nasjon velger beroligelse der vi faktisk mener det er det som kan skape reell sikkerhet. Dette løfter igjen behovet for en strategi. Må vi velge mellom å være en god alliert eller en fredsnasjon, eller kan vi gjøre begge deler samtidig?

OPPSUMMERING

Det er behov for en strategi for å utvikle et konsept. Forsvaret bør sette strategi høyt på

prioriteringslisten. Samtidig så har Forsvaret ivarett behovet for en strategi gjennom tankegangen *avskrekking og beroligelse*. Dette sikrer at Forsvaret, i noen grad, beveger seg mot et felles mål.

På den siste dagen, hvor de tradisjonelle grenene var representert på podiet, ble behovet for en strategi løftet enda høyere. Forsvaret er for lite, og vi er derfor avhengig av å skape synergieffekter. Disse synergieffektene kommer av at vi nå kun tenker felles operasjoner.

KOMMENTAR FRA TO KADETTER

For kadettene i Kull Mohr kom seminaret på et beleilig tidspunkt. Midt i faget *Understanding Airpower theory and practice* er diskusjonen om norsk forsvarsstrategi sentral. Vi opplever behovet for en strategi som trengende. Sverre Diesen sa om oppdraget i Afghanistan at Norge ikke trengte en strategi, for vi var bare med. Fra kritiske kadetters synspunkt mener vi dette ikke er tilstrekkelig. Mangelen på en tydelig strategi kan være en av årsakene til at vi ser at når militærmakten skal løse et problem fører ofte med seg nye problemer. Disse problemene kunne være unngått ved en strategi som også tar for seg fasen etter at de militære målene er oppnådd.

For Luftforsvaret sin del tror vi at anvendelsen av F-35 er tjent med en nedfelt strategi. Dersom vi ikke utformer en strategi kan vi risikere at kampflyet kun blir brukt ved *task to strategy* – noe som vi anser som en dårlig utnyttelse av den nye investeringen. Likevel opplever vi at vi har en *Nordstjerne*. Grunntanken *avskjerming og beroligelse* bidrar til at vi drar i samme retning. ■

BJØRN BERGE:
LUFTENS
TYRANNER

MENN OG BOMBFLY GJENNOM 100 ÅR

ANMELDT AV OLE JØRGEN MAAØ

OSLO: SPARTACUS FORLAG, 2019
ANTALL SIDER: 364 – ISBN: 9788243011212

I fjor kom sakprosaforfatteren Bjørn Berge med en ny bok, etter den forrige storsuksessen *Landene som forsvant* fra 2016.

Nå har han imidlertid gått fra frimerker og land som har blitt borte til bombefly og krig. Selv om Berge også i den nye boken skriver godt og det oser av fortellervilje og -glede, er transformasjonen fra filatelien til krigen dessverre ikke alltid like vellykket. Dessverre får en si, det er ikke mange bøker vi har på norsk om luftmakt og om krig, da er det ekstra leit at når det kommer en så er den så *tyranniserende* full av *luftige* villfarelser.

Før vi går løs på hvor dette går galt, får vi dele ut litt heder og ære. Berge tar et fiffig fortellergrep; han ønsker å fortelle bombingens historie gjennom bombe-flyene. Boken er derfor bygd opp i fem kronologiske deler, der hvert kapittel tar sitt utgangspunkt i et bestemt bombefly. Kapitlene er gitt spennende titler; det om Zeppelinene heter *Fiasko med sigar*, det om den berømte stubbomberen JU-87 Stuka heter *Jerikos basuner* og det om B-2 heter *Frankenstein i Bagdad*, for å ta noen eksempler.

Mange av bokas kapitler er gode; tidvis underfundige og særdeles godt skrevet. Berge har en herlig penn og et godt blikk på mange små og store ting og hendelsers betydning, noe han utnytter til det fulle. De forskjellige historiene kobles til teknologisk utvikling, men også til anvendelsen av bombing i krig og konflikt. Berge er en anekdotenes mann; de er det særdeles mange av. Boken er på dette viset også en fortelling om 100 år av menneskehetens *krigshistorie*.

Så til svakhetene; som Jon Rognlien i Dagbladet har påpekt er den for det første – men langt fra det viktigste – full av faktafeil. En får på følelsen av at her har det gått litt for fort, spesielt hos forlaget. Og det er mange av dem; slik at man begynner å stusse litt. Noen er små og nokså uviktige, mens andre er grovere; som når han hevder at det er Genèvekonvensjonene som tilsier at det kun er FN som kan autorisere angrep på en stat (s. 321). Da skulle en tro at han verken har sett konvensjonene, lest om dem eller satt seg inn i FN-traktaten, FN's virksomhet eller sikkerhetsrådets praksis.

Bokas hovedproblem er imidlertid selve utsynet på bruken av bombeflyene – bombingens strategi. Det er en inngrodd «sannhet» at bombing av sivile ikke virket, spesielt ikke under andre verdenskrig – ja kanskje med unntak av de to atombombene da. Berge poengterer dette flittig; men faller også opp i mytebyggingen om at slik bombing økte kampviljen hos eksempelvis tyskere og japanere (se for eks. s. 14). Moderne forskning (se eksempelvis Overys *The Bombing War* – som Berge har på litteraturlisten i en noe annen utgave) forteller et langt mer komplekst bilde om bombing av sivile under andre verdens-

krig. Bombingen kan vanskelig forsvares fra noe moralsk ståsted; men at den virket mot sin hensikt, se det er en seiglivet myte. Bombingen hadde komplekse virkninger på svært mange lag og plan – som jo er et av Overys hovedpoenger. Selv om Berges bok er populærvitenskapelig, skal den vel heller ikke bidra til mytebygging og ikke basere seg på kjent kunnskap?

Riktig ille blir det imidlertid når Berge tar med seg dette poenget og påstår – gjennomført gjennom hele boken – at *systematisk angrep på sivile* hele tiden har vært bombeflyapostlenes valgte strategi til alle tider. Da har han gått glipp av mye. Han har jo rett i at det er vanskelig å lage fred med bomber levert fra luften (ja fra bakken også har det vist seg), men man har ikke fulgt med særlig mye de siste tretti år hva gjelder krig om en ikke har fått med seg at en god del av krigene har blitt langt mindre risikofylte – både for angriper og forsvarer – enn før. Den brede koalisjonen som gikk til angrep på Gaddafis Libya – etter et tydelig mandat fra sikkerhetsrådet (hjemlet i FN-traktaten – ikke i Genèvekonvensjonene!) – og hvor NATO etter hvert tok styringen – hadde som utgangspunkt at ikke en eneste sivil skulle gå tapt som følge av utilsiktede operasjoner. Mye kan sies om Libya-krigen og dens konsekvenser – men å hevde at bombing hadde «systematisk angrep på sivilbefolkningen som utgangspunkt» – se det er det reneste tøv.

Så når Berge om bombestrategi skriver at «Strategien vil likevel forbli de samme: å slå ut sivilsamfunnene...» (s. 15), så faller det på sin egen urimelighet. Da har du simpelthen ikke fulgt med i timen; de siste tretti års utvikling av presisjonsvapen og droner og ikke minst også teoretiske utvikling – i vesten – har hatt som utgangspunkt at *luftkrigen* stadig blir mindre og mindre brutal. Hvorvidt dette er en positiv utvikling eller ikke, kan man diskutere; det kan jo tenkes at krig med mindre risiko senker terskelen for å gå til krig (pekt på av en rekke forfattere), og det er vel neppe en særlig heldig utvikling for menneskeheten.

Så må det også påpekes – dessverre – at ikke alle moderne kriger følger denne utviklingen. Den pågående og forferdelige borgerkrigen i Syria er det verste unntaket her – her har spesielt Assad-regimet gjennomført grov bombing av egen sivilbefolkning. De har ført krig fra luften på forferdelig vis med svært store påkjenninger for sivilbefolkningen.

Men Berges gjennomgående poeng om at bombing i alle sammenhenger søker å ramme sivilbefolkningen systematisk er simpelthen feil – og forkludrer snarere enn opplyser om bombekrigens utvikling. Det er leit, fortellergleden og –evnen Berge har hadde fortjent et langt mer nyansert bilde av krigens utvikling og luftmaktens del i den. ■

NEWSLETTER

THE ROYAL AIR FORCES ASSOCIATION NORWEGIAN BRANCH

EN EPOKE ER SLUTT

En epoke er kommet til ende i Luftforsvarets historie. Arvid Olav Korsvold ble stedt til hvile fredag 20. desember 2019. Han var den siste av de norske flygerne ved 331 og 332 skvadronen som kjempet aktivt under 2. verdenskrig. Derved er dette kapittelet lukket i forsvarsgrenens krigshistorie.

TEKST: KNUF F. FOSSUM

Han var født 4. januar 1922. Høsten 1941 dro fra Øygarden til Shetland i en fiskebåt. Båten havarerte utenfor kysten av Shetland, men folkene om bord ble reddet av lokale sjømenn. Korsvold kom seg videre til Canada og Lille Norge i 1941, og gjennomførte rekruttskole ved Vesle Skaugum vinteren 1941-42. Han ble tatt opp på flykull 6 i Muskoka sommeren 1942 hvor han var fram til mars 1943. Deretter ble det instruktørjobb fram til mai 1944, da han ble overført til England hvor det ble trening ved RAF Tern Hill og Eshott utover høsten.

Arvid fløy sin første tur med Spitfire i desember 1944, og fortsatte trening før han kom til 331 skvadronen 9. mars 1945. Skvadronen befant seg på dette tidspunktet i Wales (Fairwood Common) for en to-ukers periode med «skyte- og bombeøvelse». 2. april returnerte skvadronen til Schijndel i Nederland, og Korsvold var med på denne forflytningen. Her møtte han igjen sin bror, Reidar Korsvold, som var våpenmann, og han fløy sitt første operative tokt den 4. april. Fram til 20. april fløy han ti tokt. Den 22. april ble skvadronen sendt tilbake til England for å gjøre seg klare for en eventuell invasjon av Norge. Etter Tysklands kapitulasjon 8. mai, ble Korsvold sendt til Oslo i landgangsbåt, og videre til Gardermoen hvor han ankom 18. mai 1945 for å ta imot de norske flyene som landet der 22. mai. Korsvold deltok i en Spitfire formasjonsflyging over Oslo 23. mai. Da Kong Haakon og resten av kongefamilien kom til Norge den 7. juni, ledet Korsvold Luftforsvarets tropp i militærparaden for kongefamilien opp Karl Johan. Etter endt tjeneste i Luftforsvaret var det sivil luftfart som fikk dra nytte av Arvid O. Korsvolds tjenester.

Ved bisettelsen i Haslum krematorium var Luftforsvarets representert ved brigader Aage Longva, stabssjef i Luftforsvarsstaben. Han holdt en meget god minnetale over Arvid O. Korsvold. Tidligere

medlemmer av Royal Air Forces Association/ Norwegian Branch var også til stede med RAFAs fane for å ære Korsvold, og Luftmilitært Samfund hedret han med en båretoket med inskripsjonen: «En siste honnør fra Luftmilitært Samfund.» Det var planlagt med overflyging med 1 x Spitfire og 2 x F-16 men grunnet dårlig vær måtte dette dessverre kanselleres. ■

▲ Foto: via LMS arkiv

MINNEORD FRA LUFTFORSVARET

ARVID OLAV KORSVOLD

Stabssjef i Luftforsvaret, brigader Aage Longvas minneord ved Arvid Olav Korsvold bære
20. desember 2019.

Det var med stor sorg Luftforsvaret mottok budskapet om Arvid Korsvolds bortgang den 11. desember. Våre tanker går til dere som sto ham nærmest. Vi føler med dere i sorgen.

I dag vil jeg først og fremst uttrykke takknemlighet. Takknemlighet over motet, innsatsen og offerviljen som Arvid Korsvold viste under andre verdenskrig.

Høsten 1941, bare 19 år gammel, reiste han fra Øygarden utenfor Bergen, i en fiskebåt sammen med syv andre gutter fra Bergensområdet. Under den dramatiske ferden over Nordsjøen havarerte de utenfor Shetland. De ble plukket opp av lokale sjømenn, og kunne deretter fortsette reisen til Canada og Flyvåpenets treningsleir, også kalt «Little Norway».

Arvid Korsvold reiste til Canada for å gjøre tjeneste for sitt land. For å kjempe for Norges frihet, og for å utgjøre en forskjell i kampen mot nazi-Tyskland. Han valgte å bli krigsflyger. Etter gjennomført rekruttskole ved Vesle Skaugum startet han pilottrening i Muskoka i juni 1942. Selv ville han så fort som mulig til fronten for å delta i aktiv kamp mot fienden. Det var imidlertid et stort behov for instruktører ved Little Norway, instruktører som kunne håndtere den store mengden flyaspiranter.

Ledelsen ved Little Norway

praktiserte prinsippet om at de beste pilotene skulle lære opp de neste krigsflygerne. Tilnærmingen var at gode piloter er dyktige instruktører, slik det også er i dag. Arvid Korsvold ble holdt igjen som instruktør i Canada helt fram til mai 1944.

Mot slutten av krigen dro han til England, til egen videreutdanning og opplæring på det ikoniske jagerflyet Spitfire. Han kom til 331 skvadron i mars 1945, og allerede i løpet av april 1945 fløy han tilsammen ti operative tokt over Tyskland, fra feltflyplassen Schijndel i Nederland.

Dermed fikk han endelig kjempe sammen med 331 skvadron, under mottoet «For Norge». Arvid opplevde Tysklands kapitulasjon, og frigjøringen av Norge – en frihet som han selv i stor grad hadde bidratt til å oppnå.

Den 23. mai 1945 fløy Arvid sammen med sine gjenlevende kamerater i formasjon med Spitfire lavt over Oslo - en flyvning som var et sterkt symbol for Norges befolkning på at krigen endelig var over. Da Kong Haakon og resten av kongefamilien kom tilbake til Norge den 7. juni 1945, så var det Arvid som ledet Luftforsvarets tropp i militærparaden opp Karl Johan til ære for kongefamilien. Seiersrusen må ha vært formidabel. Men friheten kom ikke gratis. Da krigen var over hadde over 300

norsk flygende personell mistet livet i tjeneste. Krigsflygernes historie handler derfor blant annet om nybrottsarbeid, heltemot og om liv som gikk tapt på veien mot fred.

Med Arvid Korsvolds bortgang er vår siste gjenlevende jagerflypilot fra andre verdenskrig gått bort. Vi er han, og dem alle, evig takknemlig.

Det er en ære for meg å på vegne av Luftforsvaret hedre Arvids minne. Jeg er av 331 skvadron bedt spesielt om å overbringe skvadronens kondolanse til familien.

De hedrer Arvids minne, og de satte stor pris på at han deltok ved skvadronens 75-års jubileum i 2016. De skulle så gjerne ha gjennomført en overflyging, men været tillater det ikke. La oss likevel i det stille, forestille oss tre F-16 og et Spitfire fly sakte over gravlunden, og derpå se Spitfiren stige opp og ut av luften, til ære for skvadronens og Luftforsvarets siste Spitfire krigsflyger.

Arvid Korsvolds innsats for 331 skvadron, Luftforsvaret og Norge har vært formidabel.

Vi takker han for ansvaret han tok. Vi takker han for motet han viste. Vi takker han for hans bidrag til vår historie og innsatsen for et fritt Norge. Arvid Olav Korsvold er en av våre kjære helter. Luftforsvaret lyser fred over hans minne!

LUFTMILITÆRT SAMFUNDS ÅRSMØTE 2020

LMS avviklet sitt 26. ordinære årsmøte torsdag 5. mars 2020 i kantinen til Forsvarets stabsskole på Akershus festning. De ca 30 fremmøtte fikk med seg et årsmøte som berettet om stor aktivitet og god økonomi for vår forening, samt et meget interessant foredrag om utviklingen på Evenes flystasjon.

Protokoll fra årsmøtet i Luftmilitært Samfund TORSDAG 5. MARS 2020

Møtetidspunkt:

Torsdag 5. mars 2020
kl. 18:00 – 19:10

Møtested:

Kantina Forsvarets stabsskole Akershus
festning

Til stede:

31 medlemmer av LMS

TEKST: KJELL R. BUGGE

SAK 01: ÅPNING

Nestleder LMS, oberst (p) Hans M Lie, åpnet årsmøtet, ønsket de framømte velkommen og overbragte hilsen fra leder LMS oberstløytnant Espen Gukild som etter ferie til Nord-Italia var i karantene grunnet koronaepidemien. Lie fortalte at 2019 hadde vært et meget aktivt år for LMS spesielt opp mot markeringen av Luftforsvarets 75 års jubileum.

SAK 02: GODKJENNING AV FULLMAKTER

Det var ingen fullmakter som ble innlevert til godkjenning.

SAK 03: GODKJENNING AV INNKALLINGEN

Hans M. Lie refererte til innkalling av årsmøtet som var kunngjort i Luftled nr. 03/2019, på våre hjemmesider www.luftmils.no, på diverse Facebooksider samt sendt ut på epost til de av våre medlemmer sekretariatet har epostadressen til. Årsmøtet godkjente innkallingen.

SAK 04: VALG AV MØTELEDER, REFERENT OG 2 DESISORER

Lie foreslo Lars Kristian Iversen som møteleder. Ingen motforslag, og han ble valgt som møteleder.

Møteleder overtok, og foreslo Kjell R. Bugge som møteterferent, og da det ikke var andre forslag, ble han valgt. Reidar Ødegaard og Kjell Ervik ble av møteleder forslått som desisorer, og disse to ble valgt.

SAK 05: ÅRSBERETNING 2019

Styrets årsberetning for 2019, som var tilgjengelig for de framømte på årsmøtet, ble lest opp av møtesekretæren. Det ble gitt anledninger til å kommentere hvert punkt. Den gode innsatsen til LMS-Rogaland ble kommentert av årsmøtet, som takket LMS-R for god jobb med en applaus.

Deltakelse av skoleklasser på SPACE seminaret ble bemerket som et meget positivt innslag. Det ble etterlyst mer aktuelle innslag fra Luftforsvarsstaben i Luftled, noe som Hans M. Lie bemerket at var allerede tatt opp med LST, dog uten resultat.

Årsmøtet bemerket også at LMS ikke hadde deltatt på Remembrance Day på Vestre Gravlund i 2019, og ønsket at denne tradisjonen ble tatt opp igjen i 2020. Årsmøtet bemerket også at et av våre bedriftsmedlemmer AIM/Norway har blitt omdøpt til KAMS. Årsberetningen ble godkjent av årsmøtet.

SAK 06: REGNSKAP OG REVISJONSBERETNING 2019

Regnskap for 2019 var gjort tilgjengelig for årsmøtedeltagerne og ble presentert av sekretær LMS. Han ga en orientering om utgifter og inntekter for 2019. Overskuddet for 2019 kan synes noe redusert i forhold til overskuddet for 2018. Dette begrunnes bla med at flere store regninger knyttet til 2018 driftsår, først kom inn og forfalt til betaling i januar 2019, samt et tilskudd innkomet i desember 2018 fra Eckbos legat på kr. 100.000.- som er øremerket Luftled 02 2019, jubileumsutgaven.

Årsmøtet bemerket at omsetningen i LMS nå begynner å bli såpass stor, at styret

bør vurdere å «hyre inn» en ekstern regnskapsfører. Det ble stilt noen spørsmål om regnskapet fra medlemmene, og disse ble alle besvart av sekretær.

Revisorrapporten for 2019 ble lest opp av møtesekretær. Rapporten anbefalte at regwrten. Møteleder ba deretter om at årsmøte godkjente LMS regnskapet for 2019 og samt gi styret ansvarsfrihet, noe som årsmøte gjorde.

SAK 07: STYRETS FORSLAG TIL HANDLINGSPLAN FOR 2020

Hans M. Lie presenterte styrets forslag til handlingsplan for 2020. De enkelte tiltak ble presentert i grove trekk. Det var noen avklarende spørsmål til enkelte av punktene, da spesielt knyttet opp mot flystevnet på Rygge i juni 2020. Årsmøtet ga sin tilslutning til styrets handlingsplan for 2020.

SAK 08: BUDSJETT 2020

Sekretær LMS presenterte styrets forslag til budsjett 2020. Det var noen avklarende

spørsmål til budsjettet. Disse ble besvart på en tilfredsstillende måte og det budsjettforslaget som var utlevert på forhånd til de frammøtte, ble godkjent av årsmøtet.

SAK 09: KONTINGENT 2021

Hans M. Lie redegjorde for styrets forslag om å ikke øke LMS kontingenten for 2021. Årsmøtet godkjente forslaget.

SAK 10: INNKOMNE FORSLAG

Det var ingen inkomne forslag verken fra styret eller fra medlemmene.

SAK 11: VALG

Valgkomiteens forslag ble presentert av medlem i valgkomiteen Jens Henrik Paulke. Samtlige kandidater var forespurte og hadde sagt seg villige til å påta seg de aktuelle vervene. Valgkomiteens forslag ble godtatt av årsmøtet, og fom 5. mars 2020 har LMS hovedstyre følgende sammensetning:

Leder:	Espen Gukild	(2019-2021)
Nestleder:	Øyvind K Strandman	(2020-2022)
Kasserer:	Lars van Graas	(2020-2022)
Styremedlem:	Ida Bjørklund	(2019-2021)
Styremedlem:	Knut F Fossum	(2019-2021)
Styremedlem:	Hans M Lie	(2020-2022)
Varamann:	Olav Aamoth	(2019-2021)
Varamenn:	Reidar Ødegård	(2019-2021)
Varamedlem:	Christine H Torjusen	(2020-2022)
Revisor:	Gyda Ellefsplass Olssen	(2020-2022)
Leder valgkomiteen:	Daniel Berg Eriksen	(2020-2022)
Medlemmer:	Linn Therece Joahnsen og Jens Henrik Paulke	(2020-2022)
Ansatt sekretær:	Kjell R. Bugge	

AVSLUTNING:

Møteleder takket for seg og ga ordet tilbake til nestleder LMS. Denne takket for nok et godt ledet årsmøte og delte ut LMS honnørvin til møteleder og representanten fra valgkomiteen.

Nestleder LMS avsluttet så den formelle delen av LMS årsmøte 2020, og invitert til sosialt samvær og foredrag om utviklingen på Evenes flystasjon ved oberst Eirik Kvarv Guldvåg.

Protokollen godkjent 10.mars 2020

Reidar Ødegaard (sign)
Desisor

Kjell R Bugge (sign.)
Møtereferent

Kjell Ervik (sign)
Desisor

EVENES FLYSTASJON

- LUFTFORSVARETS KRAFT- SENTER I NORD

Sjef 133 Luftving, oberst Eirik Guldvog gjestet LMS årsmøte 2020 med en orientering om utbyggingen av Evenes flystasjon. La det være sagt med en gang; dette blir Luftforsvarets kraftsenter i nord. Når alt er på plass, rundt 2025, vil Luftforsvaret ha sin hovedbase på Ørland, et kraftsenter i sør på Rygge og et i nord på Evenes. I tillegg vil det så være enkeltbaser og stasjoner spredt rundt om i Kongeriket.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Men tilbake til Evenes. Her pågår det for tiden en meget hektisk byggeaktivitet. Det foretas fornyelse av eksisterende bygningsmasse. HK, kjøkken og kaserner settes i forskriftsmessig stand. Nye forlegninger bygges for å kunne romme opp mot 1000 personer. Bilverksted og dokumentcenter er på trappene. Kennel skal bygges og det samme med forsyningsbygg og boliger. Operasjonsområdet for F-35 vil være klart medio 2021. Hva angår området for Luftforsvarets nye maritime patruljefly, P-8 Poseidon, så har man kommet til en omforent løsning med Avinor og flyselskapene. Dette er godkjent av Luftfartstilsynet. Fasilitetene er flyttet ca. 300m lenger sørvest enn godkjent løsning i Stortinget, og man avventer en ny godkjenning før oppstart av grunnarbeidet kan iverksettes. Et foreløpig område på Evenes flystasjon for P-8 Poseidon er bestemt, og her skal det reises en større midlertidig plasthangar. Obersten kunne videre fortelle at P-8 forberedelsene går bra. Prosjektet er organisert i LST, og de første besetningene er utdannet og er på trening i USA.

Organisasjonen for Operativ trening og evaluering (OT&E) er under oppbygging, og Luftforsvaret forbereder seg på å motta det første flyet i oktober 2021. OT&E starter på

Foto: US Navy

Evenes primo 2022 og etter det går det slag i slag med mottak av nye fly og klargjøring av 333 skvadronen til fullt operativ kapasitet oppnås. Som godt kjent så skal Quick Reaction Alert (QRA) kapasiteten i Norge flyttes fra Bodø til Evenes.

Forberedelsene til dette er godt i gang under ledelse av 132 Luftving på Ørland. Prøvedriften vil starte opp på Evenes med F-35 høsten 2021, og fra januar 2022 vil QRA operere ut fra Evenes flystasjon.

For å understøtte flyoperasjonene på Evenes vil luftvern, baseforsvar, hundetjeneste, sanitet, EOD og ADR bli etablert der. Plan for personelloppbygging er iverksatt, og det her noen av de største utfordringene ligger. Oberst Guldvog var klar på at Luftforsvaret prioriterer dette, og han var trygg på at de kommer i mål med etableringen av Evenes flystasjon som Luftforsvarets kraftsenter i nord innen de gitte tidsfrister.

Det skal investeres mellom 4 og 5 milliarder kroner på flyplassen de kommende årene og mye er allerede gjort. Det har vært debattert i media om det er fornuftig å investere så mye penger på en flystasjon som Luftforsvaret kun driftet i 11 år og la ned for mer enn 20 år siden. Jeg skal ikke ta opp den debatten her, men bare konstanterer at det er investert så mye i Evenes flystasjon pr. d.d. at vi nok har passert point of no return. ■

NYTT FRA LMS SEKRETARIATET

▲ Sersjantmajor Olsen mottar Forsvarsmedaljen med laurbergren av admiral Bruun-Hanssen.
Foto: Oberst Eystein Kvarving

SERSJANTMAJOR CHRISTIAN AAGE OLSEN

Sjefssersjant Olsen i Luftforsvaret ble ved en høytidelighet på Akershus festning dekorert med Forsvarsmedaljen med laurbergren. Denne dekorasjonen henger meget høyt og ble overrakt av Forsvarssjefen admiral Haakon Bruun-Hanssen. LMS gratulerer så mye.

NYE FLAGGOFFISERER I LUFTFORSVARET

LMS sekretariatet har fått med seg vi har fått følgende nye flaggoffiserer i Luftforsvaret og at disse har blitt beordret inn i nye stillinger som følger:

- Generalmajor Trond Kotte til Forsvarsstaben som Sjef Økonomiavdelingen
- Brigader Torgeir Sten Berg til Forsvarsdepartementet som nestleder i FD III Økonomi og styringsavdelingen.
- Brigader Eystein M Kvarving til Forsvarsdepartementet som NK i Forsvarsdepartementets Kommunikasjonsavdelingen og som sjef for Forsvarssjefens kommunikasjonsenhet.
- Brigader Geir Anders Fagerheim til Forsvarsdepartementet som NK i FD II Sikkerhetspolitisk avdeling.

LMS gratulerer og ønsker lykke til i nye stillinger. I tillegg vil vi gratulere tidligere leder i LMS, oberst Bjørn E. Stai med ny jobb som forsvarsattache i Stockholm.

NYTT BEDRIFTSMEDLEM I LMS

Det er meget hyggelig å få ønske konsulentfirmaet «Holtan & Partners» velkommen som bedriftsmedlem i LMS.

«Holtan & Partners» hjelper små og store virksomheter med å utvikle strategier og tiltak som er gjennomførbare og som skaper resultater. De har en særlig tyngde innen forsvar, sikkerhet og beredskap, men jobber også med mer generell prosjektledelse og strategitvilling. Innen forsvarssektoren representerer de flere store internasjonale selskaper.

HOVEDKONTORET FOR LMS ER FLYTTET

Etter å ha tilbragt de første 25 år av organisasjonens «leveår» i kontorlokaler i bygning 31 på Akershus festning, har vi nå flyttet vårt sekretariatskontor til Rygge flystasjon. Grunnen er to-delt. For det første har Forsvaret solgt Myntgaten 2 hvor bygning 31 befinner seg til Oslo Kommune og vi må derved ut av lokalene i forholdsvis nær framtid og det stilles ikke nye lokaler til vår disposisjon i Osloområdet. Dernest er det både praktisk og nyttig å sitte nært LST.

Vi har derfor flyttet inn i nye kontorlokaler på Rygge flystasjon i Befalskasserne 9 (BK 9) og med postadresse Luftmilitært Samfund BK 9 Rygge flystasjon Flyplassveien 300 1590 Rygge. E-postadressen er fortsatt luftmils@online.no og sekretæren treffes på telefon 992 08 711.

KONTINGENT 2020

Årskontingenten for 2020 er på kr. 250,-. Dersom du ikke har betalt denne allerede, så kan du gjøre dette så snart som mulig til LMS konto nr. i DnB **0531 29 58270**.

▲ AWACS fly letter fra Ørland Hovedflystasjon.

Foto: Nils Skipnes/Luftforsvaret/Forsvaret

LUFTBÅREN OVERVÅKNING MED AWACS

Til alle tider har det vært et ønske om å observere fienden på langt hold. Radar som varslingsystem ble for alvor utviklet under andre verdenskrig, og i 1946 utviklet amerikanerne det første flyet som kunne operere som en flygende radarstasjon. Det modifiserte bombeflyet B-17 ble til PB-1W og fungerte som flygende «tidlig varslingsstasjon» ved inngangen til den kalde krigen.

TEKST OG FOTO: ODIN
LEIRVÅG

Luftromsovervåkning- nå og i fremtiden var temaet på LMS-Rogalands temakveld. Kaptein Carl Wilhelmsen foredro om *NATO Airborne Early Warning & Control Force*. Wilhelmsen har skrevet en rekke artikler om fremtidig luftbåren og bakkebasert overvåkning i møte med morgendagens trusler.

I våre nærområder ser vi ofte den spesialbygde Boeing B-707, med den karakteristiske radardomen på ryggen, stikke innom norske flyplasser på trening, eller på mellomlanding til overvåkingsoppdrag. Flyene har hjemmebase i Tyskland, men er også tidsvis stasjonert i Tyrkia, Italia, Hellas, Norge og i Storbritannia. Den historiske bakgrunnen til denne spesialenheten, som kalles AWACS, springer ut fra studier NATO gjorde på

70-tallet om forsterkning av alliansens air defence capabilities. Av flere grunner ble amerikansk fly og teknologi valgt. Flyene som fikk betegnelsen E-3 har nå vært i operativ bruk i over førti år. Andre land har også tilsvarende systemer som AWACS, men benytter andre flytyper.

AWACS har vist seg å være uunnværlig. Det er den første enheten som settes inn når trusler viser seg, og er den siste som drar når igangsatte operasjoner er over.

AWACS kom inn i bildet på slutten av den kalde krigen, og har i nyere tid hjulpet til med å dominere luftromskontroll i konfliktsoner som Irak, Bosnia, Kosovo og mange andre steder. E-3A, som Norge betjener sammen med allierte i Geilenkirchen, har blitt NATOs øyne og dirigenter under overvåkning og i

◀ **Kaptein Carl W. Wilhelmsen** er en drivende god foredragsholder. Foto: Odin Leirvåg

håndtering av luftkontroll. I dag har den såkalte E-3A Component 14 fly til rådighet og er delt inn i tre skvadroner. Bak tjenesten står 13 *founding nations* og 17 *contributing nations*. For å holde operasjonene i gang kreves det svært avansert logistikkjeneste og Base Support for mannskaper og fly.

Hovedidéen med AWACS er å kunne håndtere radarstråler. De går i rette linjer og jordkrumningen gjør at fienden kan utnytte krumningen til å snike seg inn mot mål, og unngå å bli oppdaget, dersom flyhøyden er lav nok. Ved å flytte radaren opp i høyden, blir kontrollen betraktelig forbedret ved at en kan «se» lengre og med et blikk ovenfra og ned. E-3A har søkeradar av puls- og doppler-typen. Når det er ute på oppdrag flyr det som oftest i «race track». Flyet styres av et mannskap på tre i cockpit, mens selve nervesenteret i kabinen styres av 12 operatører. Ved hjelp av flyets radar, konsoller og sensorer håndteres luftromsbildet. Oppgavene er å detektere, klassifisere og rapportere i sanntid. Utstyret har enorm kapasitet til å holde orden på det som måtte være av interesse. Hovedorganet er som nevnt radar, og i prinsippet kan alt oppdages bare objektene kommer inn i dekningssonene. Utstyret i flyet har også passiv registrering. Det kan differensiere trafikk i luften og på havet ved hjelp av IFF og AIS. I tillegg er flyet utstyrt med LAIRCM som er for *Infra Red Counter Measure*. Faktisk det eneste de har til å hjelpe seg med i form av selvforsvar. Foruten disse sensorene er kommunikasjonssystemene noe av det viktigste utstyret om bord. Meldinger kan sendes og mottas over radioer og *Data Transmissions. Joint Tactical Chat*-systemet er avgjørende for hurtige beslutninger under operasjonene.

Wilhelmsen, som er stasjonert ved basen i Tyskland, er mannskap på AWACS. Sammen med sine kolleger er han med på oppdrag for å skille ut fly og skip som ikke ønsker å identifisere seg eller

tilkjenne seg i konfliktsoner. Mannskapet utøver også *Airborne Command and Control* og *Fighter Control* under taktiske flyoperasjoner. Av mer fredelige operasjoner kan de også delta under søk- og redningsoperasjoner. I tidsrommet 1990 -2018 har AWACS-skvadronene deltatt i 10 operasjoner, fra USA til Syria. De har skaffet til veie det store overblikket som har blitt sendt videre til kommandoene på bakken. Noen oppdrag bærer preg av å være rene beroligelsesoppdrag, mens andre oppdrag er skreddersydd, alt etter behov. Som i tilfellet i krigen i Syria. Under flyktingetraffikken i Middelhavet ble flyene satt inn i *Operation Sea Guardian*.

Det var opprinnelig meningen at AWACS-flyene kun skulle tjenestegjøre i 20 til 30 år, men kapasitetene og symbolverdien til flyet har tvunget frem utvidelse av programmet. Livsforlengende og moderniserende tiltak på fly og elektronikk er satt i gang. Femtegenerasjons jagerfly, missilforsvar og fremtidens overvåkingskrav gjør at flyene skal være i luften frem til 2035. Hva som skjer etter det, er uvisst. Man kan se for seg ubemannede fly. Uansett blir man tvunget til å basere seg på radarer som verktøy på grunn av teknologiske begrensninger på annet utstyr. Radarer i lavbanesatellitter blir testet ut, men kravet til drivkraft av systemene gir begrensninger i så måte. Droner kan ha en fordel i deteksjonskapasitet fordi de kan fly saktere enn bemannede fly.

Uansett fremtid, vi vil se AWACS-flyene i mange år fremover. Mange av oppdragene er basert på det rådende etterretningsbildet, og det ligger mye politikk i operasjonene om hvor de skal brukes. I Norge ser vi ofte flyene på Ørland. Nordområdene blir stadig mer interessant i overvåkingsøyemed.

Over 80 årvåkne tilhørere på Sola fikk ved hjelp av Wilhelmsens interessante foredrag et godt innblikk i AWACS-flyenes hverdag. ■

ÅRSMØTE I LMS-ROGALAND

Årsmøtet for LMS-Rogaland i februar oppsummerte en meget livskraftig avdeling med en sunn økonomi. Lokalforeningen har et aktivt styre som har hatt til behandling 30 saker i året som gikk. Styrearbeidet har bestått i forvaltning av foreningens økonomi, kontakt med andre foreninger og planlegging av temakvelder og arrangementer. Styret har også behandlet nytt mandat og navneendring for SIFOR (Sikkerhetsforum for Rogaland). For å fremme lokalforeningen på en god måte har styret sendt artikler til Luftled om temakvelder og andre aktiviteter.

TEKST OG FOTO: ODIN LEIRVÅG

Medlemsmassen er god og har en stigende kurve. Ved utgangen av 2019 var det registrert 171 medlemmer. Styret hadde en målsetting om en medlemsvekst på 10 nye medlemmer i 2019. Dette målet ble nesten nådd.

Styret har som vanlig brukt en del tid til opprydding i medlemsregisteret. Likevel gjenstår det noe arbeid før medlemsoversikten i LMS-Rogaland er komplett.

LMS-Rogaland sin strategiske agenda er å arrangere minst fire åpne temakvelder i året, der alle er velkomne, både medlemmer og andre. Sist år ble det holdt fire foredrag:

- om en sovjetisk flyulykke på Hopen i 1978, ved Odin Leirvåg,
- om taktiske transporthelikopter som stridsmiddel i hæren, ved oberst Eirik Stueland.
- om P-8 Poseidon, ved oberstløytnant Christian Langfeldt.
- om Luftforsvaret 75 år med en seminarkveld om forsvarsgrenens historie.
- om frigjøringen av Rogaland i 1945, ved Atle Skarsten.

Normalt deltar mellom 60 og 80 tilhørere på foredragene. Hver temakveld blir avsluttet med gode dialoger og servering av kaffe og frukt. Flere medlemmer har også til et godt tilbud i restauranten som en forlengelse av temakvelden.

Av andre faste aktiviteter kan nevnes deltakelse på Remembrance Day i Sola kirke, der styrets leder var fanebærer ved Commonwealth-gravene.

Foreningen deltok også i året som gikk på hovedoppstillingen og navneseremonien på KNM Harald Haarfagre. Luftforsvarets egenart ble på denne seremonien fremhevet ovenfor rekruttene ved at kompanier er oppkalt etter markante luftforsvarsoffiserer gjennom historien.

På flydagen på Sola stilte foreningen med egen stand. Den ble godt besøkt, og resulterte i god profilering av Luftforsvaret og LMS. Foruten salg av profileringsartikler gav deltagelsen god rekruttering av nye

medlemmer. Standen var behørig utformet, malt og utsmykket i Luftforsvarets ånd.

På den sosiale siden ble Luftforsvarets årsmiddag arrangert i samarbeid med Redningshelikoptertjenesten (330-skv) på Sola. Årsmiddagen er en tradisjonell markering av Luftforsvarets stiftelse. 73 befal og sivile deltok. Det var spesielt hyggelig at mange av det yngre befalet fra Luftforsvarets rekruttskole på Madla stilte.

Av større internasjonale engasjement må det nevnes at LMS-Rogaland sin lokale representant Harald Storlid tok på seg arbeidet med å tilrettelegge og koordinere kransenedleggelsen ved flere av minnesmerkene i UK under Luftforsvarets 75-årsjubileum. Takket være Storlids imponerende innsats ble det gjennomført minnemarkeringer og kransenedleggelse ved Leuchars, Woodhaven og North Weald.

Generalmajor Tonje Skinnarland skriver i en takksigelse til LMS bla. følgende:

«.....I tillegg fikk vi uvurderlig hjelp til gjennomføring av bekransning av minnesmerker i Storbritannia og Norge, og

bistand til å gjennomføre flere arrangementer. Til sammen har LMS i jubileumsåret virkelig levd opp til sitt motto «til Luftforsvarets beste», og til gangs oppfylt sine vedtekter om å styrke korpssånden og bidra til å opprettholde Luftforsvarets tradisjoner og vår historiske arv».

LMS-Rogaland sin strategi er at epost, Facebook og LMS' hjemmeside skal være styrets kommunikasjonsportaler med våre medlemmer. Aktivitetsoversikt for vår/høst sendes til medlemmer på e-post.

LMS-Rogaland holder søkelys på foreningen sitt formål og å styrer foreningens aktiviteter deretter. Styret vil fortsette med å arrangere temakvelder med tidsriktig tema og med gode foredragsholdere. Det er allerede lagt opp et aktuelt og spennende program for 2020.

Årsmøtet ble avsluttet med valg og det er gledelig at foreningen har fått flere tjenestegjørende befal med i styret.

Etter den offisielle delen av årsmøtet holdt oberstløytnant Stig Karoliussen foredrag om Redningshelikoptertjenesten i Luftforsvaret. ■

▲ Harald Storlid ønsket nå å gå ut av styret i LMS-Rogaland. Styreleder Svein Anders Eriksson takker han av med overrekkelse av bevis for mange års tro tjeneste.

AKTIVITETSPLAN VÅREN/SOMMEREN 2020

DATO	TID	AKTIVITET	STED	ARR.
	10:00	9. april markering (Se egen annonse)	Fredriksvern verft i Stavern	Fredriksvern verfts vener i samarbeide med LST og LMS
	09:30	Seminar: Luftforsvaret i fellesoperasjoner (Se egen annonse)	Foredragssalen Forsvarsmuseet Akershus festning	LMS
Torsdag 30. april	11:00	Markering av frigjøringsdagen. Luftforsvarets veteraner og stadig tjenestegjørende personell inviteres til sosialt samvær før hovedmarkeringen på Akershus festning. KAN BLI AVLYST - FØLG MED I DAGSPRESSEN	Forsvarsmuseet Akershus festning	LST og LMS

UTSATT TIL HØSTEN 2020

LUFTMILITÆRT SAMFUND inviterer til seminar (tid fastsettes på senere tidspunkt)

Tema: LUFTFORSVARET I FELLESOPERASJONER

Sted: Foredragssalen Forsvarsmuseet Oslo

Debattleder: xxx

- 09:00 – 09:30** Fremmøte/enkel servering
- 09:30 – 09:35** Velkommen ved oberstløytnant Espen Gukild, leder LMS
- 09:35 – 10:00** Luftforsvaret i fellesoperasjoner
- 10:00 – 10:30** Luftforsvarets kapasiteter og utnyttelsen av disse i 2025 (F-35 og maritim luftmakt)
- 10:30 – 10:45** **Pause**
- 10:45 – 11:15** Framtidige utfordringer for norsk luftmakt hjemme og ute
- 11:15 – 12:00** Hvordan kan Luftforsvaret og Forsvaret nyttiggjøre seg industrien bedre for å møte framtidens utfordringer?
- 12:00 – 12:45** **Lunsjpause**
- 12:45 –** Luftforsvaret som militær forvalter av luftdomenet – nye kapabiliteter som påvirker
- 13:30 – 13:45** Oppsummering av avslutning ved oberstløytnant Gukild

Påmelding til luftmils@online.no

Ingen seminaravgift
Begrenset antall plasser

Programmet vil bli holdt oppdatert og sendt ut via e-post og lagt ut på Facebooksider

UTSATT FORELØPIG TIL 1. JULI 2020

Foreningen Fredriksvern Verfts Vener
i samarbeide med Luftforsvarsstaben og
Luftmilitært Samfund

inviterer til 80 års markeringen av invasjonen 9. april 1940

PROGRAM

Kl. 11:00

- Foredrag om Luftvernregimentet og regimentets innsats under kampene i 1940
- Avduking av minnevegg over de 30 som var rulleført ved Luftvernregimentet og som ga sine liv i perioden 1940-1945
- Åpning av Regimentssalen

Kl. 12:15

- Bekransning av minnesteinen over Luftvernregimentets falne

De som måtte ønske det kan møte opp ved Kommandantboligen på Fredriksvern verft **kl. 10:00** for å delta på en omvisning på Verftet med besøk til Krigstidsmodellen, Luftforsvarsutstillingen, Kommandersersjantrummet og Galeimuseet.

Ingen påmelding – ingen avgift.

LMS BEDRIFTSMEDLEMMER

CONRAD MOHR AS

KONGSBERG AVIATION MAINTENANCE SERVICES
A KONGSBERG-PATRIA COMPANY

FØRSTELEKTOR ØISTEIN ESPENES TILDELT LUFTFORSVARETS FORTJENESTEMEDALJE

Hundrevis av kadetter har blitt undervist av 69-åringen etter rundt 30 år ved Luftkrigsskolen.

TEKST: ØYVIND FØRLAND
OLSEN/FORSVARETS FORUM

Under Luftmaktseminaret ble Espenes tildelt det synlige beviset for innsatsen han har lagt ned i utdanningen av tidligere, nåværende og framtidige ledere. Espenes som går av med pensjon i mai, ble tatt på senga av medaljeoverrekkelsen.

– I alle mine år har det ikke vært én dag jeg ikke har hatt lyst til å gå på jobben. Det er en utrolig stor glede å få en slik anerkjennelse, sier Espenes.

Overrekkelsen ble gjort foran en fullsatt sal på Luftkrigsskolen under Luftmaktseminaret 2020.

– Kull etter kull har fått oppleve et brennende engasjement fra Øistein for å øke kadettens kunnskap om norsk sikkerhetspolitikk, Luftforsvarets virke og om Luftforsvarets historie. Han er en utmerket formidler som evner å koble de store og små ting sammen på pedagogisk finurlig vis, sa Sjef Luftforsvaret Tonje Skinnarland under tildelingen av fortjenestemedaljen.

Øistein Espenes «operative» erfaring fra militæret begrenser seg til førstegangstjenesten fra feltartilleriet. Den manglende militære erfaringen har likevel ikke vært et problem ved Luftkrigsskolen, sier førstelektoren som har undervist i luftmakt. ■

Denne saken var først publisert på nettsidene til forsvarforum.no Vi har fått tillatelse til å trykke dette i Luftled.

▲ En stolt førstelektor Espenes mottok Luftforsvarets fortjenestemedalje under Luftmaktseminaret.

Foto: Martin Giskegerdet/Forsvaret

LMS HEDERSTEGN TILDELT OLE JØRGEN MAAØ

Luftkrigsskolen markerte sine 70 år lørdag 11. januar 2020. I den forbindelse fikk Luftmilitært Samfund anledning til å dele ut LMS hederstegn til førsteamanuensis Ole Jørgen Maaø. Her er styrets begrunnelse for tildelingen:

TEKST: KJELL R. BUGGE

Luftmilitært Samfunds (LMS) hederstegn tildeles førsteamanuensis ved Luftkrigsskolen (LKSK) Ole Jørgen Maaø.

Flere generasjoner offiserer ved LKSK har hatt Ole Jørgen Maaø som en fritenkende, uredde, kompetent og pedagogisk kreativ lærer. Han har bidratt til læring innen Luftforsvarets kjernekompetanse luftmakt på en måte som det står stor respekt av. Ole Jørgen er, og har vært, en inspirerende lærer og foreleser i fagområdet luftmakt siden 1997. Maaø bidrar til å utvikle ny kunnskap om Luftforsvaret og luftmakt som få andre.

Han har formidlet denne kunnskapen både til flere generasjoner offiserer, men også til et publikum langt ut over Luftforsvaret og Forsvaret. Hederstegnet, som er tillatt båret på militær uniform, er derfor vel fortjent og bidrar på alle måter til å fremme Luftmilitært Samfunds' visjon «Til Luftforsvarets beste». ■

▲ Brigader (p) Øyvind K. Strandman overrakte LMS hederstegn til førsteamanuensis Ole Jørgen Maaø ved arrangementet på LKSK 11. januar 2020. Foto: Foto via LKSK

KONGOVETERANER HEDRET ETTER 52 ÅR

Alt tar sin tid, også for to av Luftforsvarets mange veteraner. Roy Estensen og Steinar Bjørnenak var inviterte til Forsvarets veteranavdeling (FVT) på Akershus festning fredag 31. januar 2020 for å motta Forsvarets medalje for internasjonale operasjoner for sin tjeneste i FN- operasjoner i Kongo for mer enn 50 år siden.

TEKST OG FOTO: KNUF F. FOSSUM

Oberstløytnant Harald-David Mehum ønsket på vegne av FVT veteranene, deres familier og venner velkommen til denne seremonien.

Estensen og Bjørnenak var blant de 1173 norske militære som tjenestegjorde i FN's Kongooperasjon i perioden 1960-64. De aller fleste av disse var fra Luftforsvaret. De to veteranene deltok i helikopteroperasjonene, og noen historier fra tiden i Kongo fikk vi etter hvert «lirket» ut av dem. Den kulturelle forandringen fra Norge var stor. De fortalte at det var mange grunner til at man meldte seg til dette oppdraget – eventyrlyst samt muligheter for å høste erfaringer fra andre områder enn Norge. De snakket om at utstyret de tok med til Kongo ikke var helt tilpasset forholdene der, men man fikk raskt oppdateringer. Det de husker

best var vaksinene før avreise og alle pillene som ble brukt i Kongo – alt etter behov.

Ved hjemkomsten til Norge var det ikke deling av erfaringer som sto i høysetet – det var bare å komme seg tilbake på jobb etter 2-3 dagers fri.

Det ble en høytidelig sammenkomst på Akershus festning i regi av FVT. Våre to veteraner satte nok pris på den, og ikke minst så det ut til at familier, barn og barnebarn, syntes at det var hyggelig at «deres veteraner» ikke var glemt.

Til sist en liten oppfordring fra FVT – dersom noen av våre lesere vet om veteraner som ikke har mottatt Forsvarets medalje for internasjonale operasjoner etter å ha deltatt minimum 6 måneder i internasjonal operasjoner, ta kontakt med FVT på Akershus festning. ■

▲ Roy Estensen har mottatt sin velfortjente dekorasjon flankert av major Alf Petter Asbjørnsen og oberstløytnant Harald-David Meum fra FVT.

▲ Steinar Bjørnenak har mottatt sin velfortjente dekorasjon flankert av major Alf Petter Asbjørnsen og oberstløytnant Harald-David Meum fra FVT.

NYTT VERTSKAP PÅ VESLE SKAUGUM

Nåværende vertskap på Vesle Skaugum, Marie Louise Møllegaard Madsen og Fred Ragnar Rasmussen, avslutter sitt arbeidsforhold den 30. juni 2020.

Nåværende vertskap på Vesle Skaugum, Marie Louise Møllegaard Madsen og Fred Ragnar Rasmussen, avslutter sitt arbeidsforhold den 30. juni 2020.

Vesle Skaugum stiftelsen har i en tid jobbet med å rekruttere et nytt vertskap, og etter utlysning av stillingen kom det inn hele 31 søkere fra 14 forskjellige land. Tre aktuelle par ble intervjuet, og alle var gode kandidater til å ta over jobben.

Etter annengangs intervju falt valget på Gustaf Magnusson og Marianne Nordland, som i dag er bosatt på Askøy og jobber i Bergen. De var veldig motivert og takket heldigvis ja til tilbudet om å overta vertskapsrollen.

Gustav Magnusson, kommer fra Kalmar, sør for Stockholm. Han har en lang og variert bakgrunn innenfor kokkefaget og det profesjonelle kjøkken, som sous chef, kjøkkenleder, kokk og kjøkkensjef.

Marianne Norland, kommer fra Askøy og har utdanning innenfor økonomi og reiseliv. Hun har bl.a jobbet som resepsjonist i hotellbransjen.

Vesle Skaugum Fondet ønsker Gustav og Marianne lykke til med jobben som nytt vertskap på Luftforsvarets feriested på Golsfjellet. Vi ser frem til et godt samarbeid. ■

▲ Det nye vertskapet på Vesle Skaugum – Marianne og Gustav.

FORRIGE VERTSKAP AVSLUTTER SIN TID PÅ VESLE SKAUGUM

Når Marie Louise og Fred Ragnar slutter i juni, kan de se tilbake på over ni år som vertskap på Vesle Skaugum.

Når, Marie Louise og Fred Ragnar slutter i juni, kan de se tilbake på over ni år som vertskap på Vesle Skaugum.

Marie Louise og Fred fikk også etter hvert støtte fra deres datter Ellen-Sophie som ble ansatt som renholdsbetjent i 2018.

I de 8 ½ månedene Vesle Skaugum er åpent for gjester krever vertskapsrollen kontinuerlig tilstedeværelse. Det fullt trøkk og lange dager. Arbeidsdagen starter gjerne tidlig med frokostforberedelser og avsluttes etter at spisesal og kjøkken er ryddet og oppvasken er tatt etter middagen. I tillegg kommer andre arbeidsoppgaver som rengjøring, kontorarbeid og

planlegging for nye gjester inkludert bestilling av matvarer. Utendørs må det måkes snø og strøs på vinteren og klippes gress i sommerhalvåret. I perioder vil vertskapet likevel ha anledning til å nyte de flotte omgivelsene på Golsfjellet og Tisleia.

Våre gjester som har feriert på Vesle Skaugum har gitt mange hyggelige tilbakemeldinger om et vertskap som har stått på og gjort oppholdet til noe spesielt. Derfor er det mange som har ønsket seg tilbake.

Vesle Skaugum Fondet vil med dette takke Louise og Fred for den innsats dere har lagt ned på Vesle Skaugum gjennom alle disse årene. Og ønsker dere lykke til videre. ■

VESLE SKAUGUM

ÅPNINGSDATO 15. JANUAR 2020

HISTORIEN OM VESLE SKAUGUM

Vesle Skaugum ble bygget under krigen i Canada med midler samlet inn fra norsk-amerikanere

og fra personellet som med \$10 ble aksjonærer. Disse midlene ble til et rekreasjons- og feriested for personell ved Flyvåpnenes Treningsleir, «Vesle Skaugum» Ole Reistad fant stedet to timers reise fra Muskoka. Dette var stedet for «hans gutter» - ut i friluft - ut i skogen. Mer enn 2000 personer var på Vesle Skaugum frem til 1944. Høsten 1944 fikk man i oppdrag å avvikle Vesle

Skaugum, og i januar 1945 ble styret gitt fullmakt til å selge stedet. Kort tid etter ble Vesle Skaugum solgt med innbo og løsøre for ca \$38.500,-.

Tilbake i Norge ble Ole Reistad engasjert i gjenreisning av et Vesle Skaugum i Norge med midlene fra Canada og i 1948 ble Vesle Skaugum fondet opprettet. Fondets styre valgte stedet ved

Tisleia på Golsfjellet, egnet som et vinterøvssted for Flyvåpnet. Vesle Skaugum ble høytidelig åpnet 22. mars 1953 av H.K.H Kronprins Olav i nærvær av H.K.H. Prinsesse Astrid samt en rekke innbudne sivile og militære gjester. Oberst Ole Reistad døde i 1949, men fru Reistad med datter og to sønner var tilstede som æresgjester.

VELKOMMEN

Styret og vertskapet ønsker velkommen til et hyggelig opphold i historiske omgivelser på Vesle Skaugum og i naturskjønne omgivelser. Stedet er her for veteraner, tjenestegjørende og tidligere ansatte i Luftforsvaret med familie og venner. Stedet er meget godt egnet for seminarer, kurser, jubileer og familie-samlinger.

ORDENSREGLER OG LUNCH

Vennligst følg oppslåtte ordensregler slik at det blir et hyggelig opphold slik at vårt feriested kan bevares for fremtiden. Lunchpakke vanligvis man-ons-fre, øvrige dager serveres lunch. Kantineutsalg med rimelige priser forutsettes benyttet. Røykeforbud i alle våre fasiliteter. Hunder og katter er tillatt i hytta etter avtale.

DIVERSE

Ekstra rengjøring for hund/katt i hytta: kr 100,-. Prisene er basert på egeninnsats med stell av rom, skifte av sengetøy, vask av rom

på avreisedagen og delta på kjøkkentjeneste på omgang. Spesielle priser kan avtales med grupper, selskaper, kurs og møter, alt etter ønsker og service. Bomavgift skal ikke betales av gjester på Vesle Skaugum. Ved avbestillinger gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldende.

PLASSBESTILLING

Skriftlig søknad om opphold sendes via Vesle Skaugum, nettside: <http://vesleskaugum.no/bestillingsskjema/> eller direkte til forretningsfører Birger Mjønnes, Jegerstien 7, 1560 Larkollen, epost: post@vesleskaugum.no mobil: 489 93 916 Ved avbestilling gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldende. Spørsmål om korttidsopphold tas direkte med forretningsfører.

Hilsen styret i Vesle Skaugum Fondet

PENSJONSPRISER

Hel uke og hverdager	kr. 450,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 515,- pr. pers/døgn
Fredag-søndag (påsken)	kr. 520,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 590,- pr. pers/døgn
Kurs/seminar/konferanser	kr. 650,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 675,- pr. pers/døgn
Barn 0-5 år	Gratis
Barn 6-12 år	kr. 175,- pr. pers/døgn
Barn 13-16 år	kr. 300,- pr. pers/døgn

VESLE SKAUGUM

GOL - HALLINGDAI
Tlf: 32 07 39 15 Fax: 32 07 65 85
E-post: vesleskaugum@epost.no
Adr: Oset, 3550 Gol

Luftforsvarets
FERIESTED

VELKOMMEN

Navn Etternavn
Gateadresse
Postnr. Poststed

N-3PB JUBILEUM

8. mars 1940, en måned før Norge ble angrepet, signerte kaptein-løytnant Kristian Østby kontrakt med Northrop Aircraft Inc for kjøp av 24 N-3PB på vegne av den norske stat.

Det er nå 80 år siden avtalen ble inngått i det som var Jack Northrops første salg, et salg som mange mener reddet hans nyoppstartede virksomhet. De første N-3PBene ble levert etter kun et år,

men måtte leveres til Island hvor 330 skvadronen ble opprettet.

Alle flymaskinene gikk dessverre tapt under og etter krigen, men i 1979 ble et fly funnet i elven Thjorsa på Island. Dette ble restaurert i USA av Northrop

Grumman og San Diego Aerospace Cooperation, og deretter gitt som gave til Norge i 1980, for 40 år siden. Verdens eneste N-3PB står i dag utstilt på Flysamlingen på Gardermoen.

